

Utviklingen i norsk kosthold 2022

Matforsyningsstatistikk

Rapport
IS-3061

Publikasjonens tittel: UTVIKLINGEN I NORSK KOSTHOLD 2022
Matforsyningsstatistikk

Utgitt: 01/2023
Publikasjonsnummer: IS-3061

Utgitt av: Helsedirektoratet
Kontakt: Avdeling folkesykdommer
Postadresse: Pb. 220 Skøyen, 0213 Oslo
Besøksadresse: Vitaminveien 4, Oslo

Tlf.: 47 47 20 20
helsedirektoratet.no

Forsidefoto:
Unsplash

INNHOOLD

Forord	4
Sammendrag	5
1 Utvikling i norsk kosthold	6
1.1 Sammenligning av data fra engros- og forbruksnivå	6
1.2 Selvforsyningsgrad	7
1.3 Matvarepriser	7
1.4 Matvareforbruk – utviklingstendenser	7
1.5 Kostens næringsinnhold	10
1.6 Produksjon av morsmelk	11
2 Tilgang og forbruk av matvarer på engrosnivå	12
2.1 Innledning	12
2.2 Grunnlag og forutsetninger for beregningene	12
2.3 Utviklingen i råvareproduksjonen	14
2.4 Prisutviklingen for matvarer	20
2.5 Forbruk på engrosnivå av matvarer	24
2.5.1 Planteprodukter	24
2.5.2 Husdyrprodukter	38
2.5.3 Spisefett	47
2.5.4 Fisk og sjømat	50
2.5.5 Kaffe	51
2.5.6 Te	51
2.5.7 Krydder	51
2.5.8 Grensehandel	52
2.5.9 Uspesifisert handel	54
2.6 Samlet matvareforbruk på engrosnivå og fordeling på de enkelte matvaregrupper	55
2.6.1 Innledning	55
2.6.2 Matvaregruppene	55
2.6.3 Energi og energigivende næringsstoffer	65
2.7 Norsk produsert andel av matvareforbruket, selvforsyning	69
3 Fisk og sjømat	75
3.1 Data om fisk og sjømat	75
3.2 Grossistomsatt fisk og sjømat	75
4 Produksjon av morsmelk	78
Tillegg 1 Begreper i matforsyningsstatistikken	81

FORORD

Helsedirektoratet jobber for å fremme god helse i hele befolkningen, og å gjøre det enklere å ta sunne valg. Å følge med på utviklingen i befolkningens kosthold er en viktig del av dette ansvaret.

Et usunt kosthold er blant de viktigste risikofaktorene for sykdom og for tidlig død, både i Norge og i resten av verden. Norge følger opp Verdens helseorganisasjons (WHO) mål om å redusere forekomsten av for tidlig død av kreft, hjerte- og karsykdommer, diabetes type 2 og kols med 25 prosent innen 2025. Dette målet er forlenget til en tredjedels reduksjon innen 2030 i FNs bærekraftsmål.

Helsedirektoratets anbefalinger om kosthold, ernæring og fysisk aktivitet gir et godt grunnlag for god helse og redusert risiko for ikke-smittsomme sykdommer. I 2019 startet arbeidet med å oppdatere de nordiske ernæringsanbefalingene (NNR). Arbeidet ledes av Norge, ved Helsedirektoratet. De nye NNR-anbefalingene skal foreligge i juni 2023. Med utgangspunkt i disse vil Helsedirektoratet revidere de nasjonale kostrådene.

Tiltakene i nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017–2023) skal bidra til sunt kosthold og måltidsglede. Det er satt kvantitative mål for endringer i kostholdet.

Denne rapporten bygger på data om forbruk på engrosnivå av matvarer sammenstilt av Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO). Tallmaterialet er bearbeidet for Helsedirektoratet av Mads Svennerud, Yujie Qi Wenstøp, Erik Bøe og Lars Johan Rustad, NIBIO, og Anne Marte Wetting Johansen, Avdeling for ernæringsvitenskap, Institutt for medisinske basalfag, Universitetet i Oslo. Kapittel 2 og 3 er utarbeidet av Mads Svennerud, Yujie Qi Wenstøp, Erik Bøe og og Lars Johan Rustad. Kapittel 4 er utarbeidet av Britt Lande, Helsedirektoratet, og Anne Bærug, Folkehelseinstituttet, Enhet for amming. Rapporten er sammenstilt av Britt Lande og Lars Johansson, Helsedirektoratet.

Oslo, januar 2023

Linda Granlund
Divisjonsdirektør

May Cecilie Lossius
Avdelingsdirektør

SAMMENDRAG

Rapporten presenterer data for landets matforsyning til og med 2021. Sett i forhold til målsettinger for kostholdet, viser tallmaterialet både positive og negative trekk. Covid-19-pandemien har påvirket matforsyningen både i 2020 og 2021.

Forbruket av grønnsaker, frukt og bær har økt betydelig over tid. Fra 2011 til 2021 har forbruket av grønnsaker økt, men forbruket gikk ned i 2021. Forbruket av frukt og bær har gått ned de siste ti årene, men gikk noe opp i 2021.

Engrosforbruket av sukker gikk ned fra 44 til 24 kilo per person per år i perioden 1999–2019, men gikk opp i 2020 og 2021. Dersom det tas hensyn til anslagene for grensehandel, vil engrosforbruket av sukker bli uendret fra 2019 til 2020, og gå noe opp i 2021.

Det samlede forbruket av melk (hmelk, lettmeik og skummet melk) har gått betydelig ned over tid, og gikk ytterligere noe ned i 2021. Det har vært en vridning fra fete til magre melketyper siden 1980-årene. Forbruket av yoghurt har økt over tid, og gikk også noe opp i 2021.

Forbruket av ost har økt mye over tid, men var uendret fra 2020 til 2021. Forbruket av fløte, inkludert rømme, er på samme nivå som i 2011, og gikk ned fra 2020 til 2021.

Forbruket av smør økte i perioden 2011–2020, men gikk noe ned i 2021. Totalt margarinformbruk har gått mye ned over tid, og gikk også ned i 2021.

Engrosforbruket av kjøtt har økt betydelig over tid. I perioden 2015–2019 gikk forbruket av kjøtt totalt og rødt kjøtt noe ned, mens forbruket av hvitt kjøtt økte. Fra 2020 til 2021 har forbruket av kjøtt totalt og forbruket av rødt og hvitt kjøtt økt.

Forbruket av fisk og sjømat har gått ned over tid. Forbruket er nå lavere enn i 2015, og har forandret seg lite de siste årene.

Basert på data fra 2018–2019 er det beregnet at mødre i Norge til sammen produserer ca. 10,1 millioner liter morsmelk per år.

Fra 2010 til 2021 har fettinnholdet i kosten økt fra 35 til 37 prosent av energiinnholdet (energiprosent). Siden 2015 har innholdet av mettede fettsyrer ligget mellom 14 og 15 energiprosent, og utgjorde 14 energiprosent i 2020 og 2021. Dette er vesentlig høyere enn anbefalt.

Kostens innhold av tilsatt sukker har gått ned fra 17 til 12 energiprosent i perioden 2000–2021. Dette er fortsatt høyere enn anbefalt.

Vurdert opp mot Helsedirektoratets kostråd og anbefalinger inneholder kostholdet i Norge for lite grønnsaker, frukt, bær, grove kornvarer og fisk, for mye mettet fett, tilsatt sukker og salt og for lite kostfiber.

1 UTVIKLING I NORSK KOSTHOLD

Tilgangen på mat her i landet var rikelig og allsidig i 2021. Sett i forhold til målsettinger for kostholdet, mener Helsedirektoratet at tallmaterialet viser både positive og negative trekk. Helsedirektoratet ser det som en svært viktig oppgave å støtte den positive utviklingen i kostholdet. Samtidig er det nødvendig å fortsette arbeidet med å redusere de negative tendensene.

1.1 Sammenligning av data fra engros- og forbruksnivå

Verken matforsyningsstatistikken, tallene fra SSBs forbruksundersøkelser eller data om omsetning av fisk og sjømat beskriver det virkelige inntaket, dvs. det som blir spist. Det gjør imidlertid de nasjonale kostholdsundersøkelsene som er gjennomført i ulike aldersgrupper og som er omtalt i egne rapporter (se helsedirektoratet.no og fhi.no).

Matforsyningstallene er basert på statistikk over import, eksport, produksjon og omsetning av matvarer. Disse tallene gir informasjon om tilgang og forbruk på engrosnivå av matvarer. De viser matmengden som står til rådighet for hele befolkningen.

For data om matvareforbruk og energi- og næringsstoffinnhold fra SSBs forbruksundersøkelser 1975–2012, se detaljert utgave (fullversjon) av Utviklingen i norsk kosthold 2019 (helsedirektoratet.no).

Matmengden (per person) som registreres i matforsyningsstatistikken vil som regel være høyere enn tilsvarende tall i forbruksundersøkelsene og kostholdsundersøkelsene, bl.a. på grunn av svinn i matvarekjeden og fjerning av uspiselige deler (Figur 1).

Figur 1. Matvarenes vei fra produksjon til konsum og hovedkilder til data om norsk kosthold.

1.2 Selvforsyningsgrad og dekningsgrad av mat

I 2021 er andelen norskproduserte matvarer på energibasis (selvforsyningsgrad) 45,9 prosent og dekningsgraden er 90,8 prosent. Til sammenlikning er den korrigerte selvforsyningsgraden for 2020 beregnet til 44,9 prosent, mens den korrigerte dekningsgraden for 2020 er beregnet til 85,7 prosent.

1.3 Matvarepriser

Utviklingen i matvareforbruket påvirkes av prisutviklingen for de enkelte matvaregruppene. Matvaregruppene med størst økning i konsumprisindeksen fra 2015 til 2021 var oljer og fett samt fisk og sjømat. For matvaregruppen «sukker, syltetøy, honning, sjokolade og sukkervarer» og «mineralvann, leskedrikker og juice» økte konsumprisindeksen fra 2015 til 2020, men den gikk betydelig ned i 2021. For disse matvaregruppene har bortfallet av særavgifter i 2021 hatt betydning for prisutviklingen det siste året.

1.4 Matvareforbruk – utviklingstendenser

Tabell 1.1 Forbruk av utvalgte matvarer på engrosnivå¹, kg per innbygger per år
Tallene er avrundet. Se tabell 2.47 for mer detaljerte tall.

	1953-55	1979	1989	1999	2009	2011	2020	2021*
Korn, som mel (inkl. ris)	99	78	80	86	86	83	86	83
Matpoteter	93	63	50	32	21	20	21	20
Bearbeidede poteter	-	11	21	27	28	27	30	27
Grønnsaker	35	46	53	61	68	76	81	79
Frukt og bær	41	76	79	69	90	87	83	85
Kjøtt og kjøttbiprodukt	36	54	53	63	72	73	75	79
Fisk (hel urensset rund vekt)	-	-	-	-	34	34	31	32
Egg	7,4	11	12	11	12	12	14	13
Helmelk	195	160	64	32	20	19	16	16
Lettmelk	-	-	79	73	52	48	34	32
Skummet melk ²	10	26	32	22	33	33	31	30
Yoghurt	-	-	-	6,8	9,2	9,2	11	11
Konserverte melkeprodukter	3,2	15	19	20	31	31	26	30
Fløte, rømme	5,0	6,6	6,9	6,5	6,8	7,8	8,2	7,8
Ost	8,0	12	13	14	17	17	20	20
Smør	3,8	5,4	3,4	3,3	2,9	3,3	3,7	3,5
Margarin	24	15	13	12	9,0	8,4	8,1	7,8
Sukker	40	45	41	44	32	30	26	26

* Foreløpige tall. Det er foretatt en del forandringer i datagrunnlaget siden 1953, se fotnoter tabell 2.47.

1. Grensehandel er ikke inkludert.

2. Omfatter også lettmelk med høyst 0,7 % fett.

1.4.1 Kornvarer

Kornforbruket ekskl. grensehandel økte betydelig fra 1969 (73,6 kilo per innbygger) og fram til 2007 (90,0 kilo per innbygger), men har siden gått noe ned. Fra 2019 til 2020 var det imidlertid en økning fra 81,0 til 85,7 kilo per innbygger, mens i 2021 gikk forbruket ned til 82,7 kilo per innbygger. Anslagene for grensehandel av kornvarer i 2019 (før koronapandemien) er 3,4 kilo, men under koronapandemien (2020 og 2021) gikk grensehandelen ned til om lag en halv kilo per innbygger.

Andelen sammalt mel fra norske møller har økt fra ca. 17 prosent i 1999 til ca. 24 prosent i 2021. Etersom NIBIO ikke har opplysninger om andelen sammalt mel i importerte bearbejdede kornprodukter, er det vanskelig å anslå den samlede andelen sammalt mel av det totale kornforbruket.

Helsedirektoratet arbeider for økt forbruk av grove kornprodukter/fullkorn.

1.4.2 Poteter

Forbruket av matpoteter har gått mye ned siden 1970-årene, mens forbruket av poteter som går til produksjon av bearbejdede poteter har økt. Poteter som går til produksjon av pommes frites, chips, potetmos og øvrige potetprodukter har siden begynnelsen av 2000-tallet utgjort mer enn halvparten av den totale potet-omsetningen på engrosnivå. Potet er en lagringsvare, noe som innebærer at det vil kunne oppstå en del svingninger i beregnet engrosforbruk fra år til år.

Helsedirektoratet arbeider for at forbruket av matpoteter øker på bekostning av fete potetprodukter.

1.4.3 Grønnsaker, frukt og bær

Forbruket av grønnsaker, frukt og bær har økt betydelig over tid. Fra 1999 til 2021 har engrosforbruket av grønnsaker økt med 30 prosent, mens engrosforbruket av frukt og bær økt med 23 prosent (målt i kilo per innbygger). De ti siste årene har økningen i engrosforbruket av grønnsaker vært på 3 prosent, mens for frukt og bær har forbruket gått ned med 3 prosent (målt i kilo per innbygger).

Helsedirektoratet arbeider for økt forbruk av grønnsaker, frukt og bær i befolkningen.

1.4.4 Kjøtt og kjøttvarer

Engrosforbruket av kjøtt og kjøttbiprodukter har økt over tid (15 prosent fra 1999 til 2019). I 2019 var forbruket på 72,3 kilo per innbygger ekskl. grensehandel (og 76,3 kilo per innbygger inkl. grensehandel). I 2020 var forbruket 74,7 kilo per innbygger ekskl. grensehandel og 75,2 kilo inkl. grensehandel. I 2021 økte forbruket til 79,1 kilo ekskl. grensehandel og 79,7 kilo inkl. grensehandel.

De kjøttslagene det er størst forbruk av, er kjøtt fra svin, fjørfe og storfe/kalv.

Helsedirektoratet arbeider for at man velger magert kjøtt og magre kjøttprodukter, og at forbruket av bearbejdet kjøtt og rødt kjøtt begrenses.

1.4.5 Fisk og sjømat

Omsetningen av fisk og sjømat målt i produktvekt har stort sett ligget på 19–22 kilo per innbygger per år i perioden 2003–2021. Omregnet til filetvekt har forbruket ligget

på 13–15 kilo og som hel urensset fisk (rund vekt) på 31–37 kilo per innbygger per år. Forbruket av fisk og sjømat har gått ned siden siste forbrukstopp i 2013. Forbruket har forandret seg lite i 2021 og de siste årene.

Fiskeforbruket er lavere enn ønskelig. Det vil være en fordel å øke forbruket av fisk framfor kjøtt. Det er derfor ugunstig at konsumprisindeksen har økt betydelig mer for fisk enn for kjøtt.

Helsedirektoratet arbeider for at forbruket av fisk og sjømat øker i befolkningen.

1.4.6 Egg

Fra 1999 til 2021 har forbruket av egg økt fra 10,8 til 13,5 kilo per innbygger per år.

1.4.7 Melk og meieriprodukter

Forbruket av konsummelk (søt/sur helmelk, lettmelk og skummet melk) har gått betydelig ned over tid. Det var også noe nedgang fra 2020 til 2021. Forbruket har gått ned fra 127 til 78 kilo per innbygger per år i perioden 1999 til 2021. Det har vært en vridning fra fete til magre melketyper siden 1980-årene.

Forbruket av ost har økt fra 14,5 kilo per innbygger i 1999 til 19,6 kilo per innbygger i 2021. Osteforbruket var uendret fra 2020 til 2021, etter en betydelig økning i 2020. Forbruket av fløte og rømme har gått litt opp og ned fra 1999 og frem til i dag. I 1999 var forbruket på 6,5 kilo per innbygger, mens i 2021 er forbruket på 7,8 kilo per innbygger. De siste 20 årene har det årlige gjennomsnittlige forbruket av fløte og rømme ligget på 7,3 kilo per innbygger. Forbruket av smør, inkludert smør i smørblandet margarin var 3,5 kilo per innbygger i 2021, som er på det gjennomsnittlige nivået for de ti siste årene. Den samlede grensehandelen av meierivarer (melk, ost, fløte rømme, smør mv.) gikk ifølge anslag ned fra 3,0 kilo i 2019 til 0,4 kilo i 2020 og 0,5 kilo i 2021.

Helsedirektoratet anbefaler å la magre meieriprodukter være en del av det daglige kostholdet. Det anbefales å velge meieriprodukter med lite fett, salt og tilsatt sukker, samt begrense bruken av meieriprodukter med mye mettett fett, som helmelk, fløte, fet ost og smør.

1.4.8 Margarin og annet fett

Datagrunnlaget og beregningsmetoden for margarinforbruket er justert i årets rapport fra og med 2019. Justeringen har ført til en *teknisk* reduksjon av det totale margarinforbruket på om lag 2,9 millioner kilo (tilsvarer om lag 0,5 kilo per innbygger per år) sammenliknet med opprinnelig beregning fra 2019. Fra 1999 til 2018 gikk forbruket ned fra 12,1 kilo per innbygger til 8,3 kilo per innbygger. I 2019 var forbruket 7,6 kilo per innbygger, mens i 2020 gikk forbruket opp til 8,1 kilo per innbygger før det i 2021 gikk ned til 7,8 kilo per innbygger.

Det er usikre tall på annet fett og matoljer. Det er antatt at annet fett utgjør 22 mill. kilo i 2021 (tilsvarer 4,0 kilo per innbygger per år). Nettoimporten av matoljer på 184 mill. kilo i 2021 inngår delvis i tallene for margarinproduksjonen og annet fett.

Helsedirektoratet anbefaler å velge matoljer, flytende margarin og myk margarin fremfor hard margarin og smør.

1.4.9 Sukker

Engrosforbruket av sukker gikk ned fra 43,8 til 23,9 kilo per innbygger per år i perioden 1999 til 2019. I 2020 gikk forbruket opp til 25,8 kilo per innbygger, og foreløpige tall viser en ytterligere økning til 26,1 kilo i 2021 (ekskl. anslag grensehandel). Grensehandelen av sukker (dvs. sukkervarer og sukker i sukkerholdig brus) gikk ifølge anslag ned med 1,9 kilo fra 2019 til 2020. Dersom det tas hensyn til anslagene for grensehandel, vil engrosforbruket av sukker bli uendret i fra 2019 til 2020, mens det vil øke med 0,4 kilo per innbygger fra 2020 til 2021.

Helsedirektoratet arbeider for reduksjon i forbruket av sukker.

1.4.10 Grensehandel og uspesifisert handel

Fra og med rapporten i 2020 er det inkludert anslag for grensehandel og handel av uspesifiserte/bearbejdede produkter som ikke inngår ellers i rapporten. Disse beregningene ble gjort bakover i tid (starter i 1999). Grensehandel omfatter anslag for følgende varekategorier: Kjøtt, meieri, korn/mel, sjokolade, sukkervarer og sukker i brus (for brus, er det kun vekten av sukkeret som er inkludert). Bortfallet av grensehandelsvolumer i 2020 har bl.a. ført til økt norsk produksjon og økt ordinær import for flere varekategorier, noe som igjen vil slå ut som økt forbruk i tabellene for engrosforbruk. Tall for grensehandel i 2021 er usikre, der anslagene ligger på om lag samme nivå som i 2020 for de ulike varegruppene. Anslagene for grensehandel inngår ikke i tallene for engrosforbruket av de enkelte matvaregruppene. For å få et totalbilde av de ulike varekategoriene, bør man derfor også se på grensehandels-tallene (tabell 2.44). Anslag over grensehandel med disse varene er beregnet til totalt 12,6 kilo per innbygger i 1999, 13,5 kilo per innbygger i 2019, mens den i 2020 og 2021 er beregnet til hhv. 1,6 kilo og 2,0 kilo per innbygger. Den store nedgangen i grensehandel skyldes reiserestriksjoner knyttet til koronapandemien.

Netto *uspesifisert* handel (import - eksport) er anslått til 1,7 kilo per innbygger i 1999, 9,2 kilo i 2019, 9,5 kilo i 2020 og 9,6 kilo i 2021. Gruppen omfatter bl.a. varegruppen supper/sauser og tilberedte næringsmidler som til sammen står for 62 prosent av den uspesifiserte handelen i 2021.

1.5 Kostens næringsinnhold

Matforsyningsstatistikken gir grunnlag for å beregne kostens innhold av energi og energigivende næringsstoffer på engrosnivå.

1.5.1 Fett

Fra midten av 1970-årene til begynnelsen av 2000-tallet gikk kostens fettinnhold ned fra 40 til 34–35 prosent av energiinnholdet (energiprosent), men det har siden økt. Fra 2015 har fettinnholdet ligget mellom 37 og 38 energiprosent, og utgjorde 37 energiprosent i 2020 og 2021. Det anbefales at kostens fettinnhold ligger mellom 25–40 energiprosent.

De største kildene til fett er melk og meieriprodukter, kjøtt, margarin og annet spisefett.

Det anbefales at under 10 prosent av kostens energiinnhold kommer fra mettede fettstoffer, og at innholdet av transfettstoffer begrenses til under 1 energiprosent. Flerumettede fettstoffer bør bidra med mellom 5–10 energiprosent.

Kostens innhold av mettede fettstoffer ble redusert fra 16 til 14 energiprosent fra 1980 til 1990. Siden 2015 har innholdet av mettede fettstoffer ligget mellom 14 og 15 energiprosent, og utgjorde 14 energiprosent i 2020 og 2021.

Kostens innhold av flerumettede fettstoffer har siden 1980-årene holdt seg på 5 til 6 energiprosent, og har vært 6 energiprosent siden 2015.

Kostens innhold av transfettstoffer har gått betydelig ned over tid, og har holdt seg under 1 energiprosent siden 2005.

Oppsummert er kostens innhold av mettede fettstoffer fortsatt vesentlig høyere enn anbefalt. Innholdet av transfettstoffer er i tråd med anbefalt nivå. Innholdet av flerumettet fett er innenfor anbefalt nivå, men kan økes ytterligere. Melk og meieriprodukter og kjøtt og kjøttprodukter er de største kildene til mettede fettstoffer.

1.5.2 Protein

Proteininnholdet i kosten har siden 1970-årene økt fra 12 til 16 energiprosent. I perioden 2010–2020 holdt proteininnholdet seg på 15 energiprosent, og økte til 16 energiprosent i 2021. Det anbefales at proteininnholdet ligger mellom 10–20 energiprosent.

1.5.3 Karbohydrat

Karbohydratinnholdet i kosten utgjorde rundt 50–52 energiprosent i 1980- og 1990-årene. I perioden 2010–2021 har kostens karbohydratinnhold gått ned fra 48 til 45 energiprosent. I tillegg har kostfiber bidratt med ca. 2 energiprosent i denne perioden. Det anbefales at det totale karbohydratinnholdet ligger mellom 45–60 energiprosent.

Kostens innhold av tilsatt sukker økte fra 15 til 17 energiprosent i perioden 1980–2000, men har siden gått betydelig ned. Tilsatt sukker utgjorde 11 energiprosent i 2019 og 12 energiprosent i 2020 og 2021. Dersom det tas hensyn til anslagene for grensehandel i næringsberegningen, vil tilsatt sukker utgjøre 12 energiprosent i 2019, 2020 og 2021. Dette er høyere enn det anbefalte nivået som er under 10 energiprosent.

1.5.4 Kostfiber

Kostens innhold av kostfiber økte fra 23 til 26 gram per person per dag i perioden 1980–2015, og til 30 gram per person i 2021. Dette tilsvarer 2,6 gram kostfiber per MJ i 2021, og er fortsatt lavere enn anbefalt nivå på 3 gram kostfiber per MJ.

1.6 Produksjon av morsmelk

Det er beregnet at mødre i Norge til sammen produserer ca. 10,1 millioner liter morsmelk per år. Beregningene er basert på landsdekkende data for ammeforekomst i 2018–19 i første leveår (Spedkost 3) og i andre leveår (Småbarnskost 3).

Helsedirektoratet arbeider for at flere barn skal fullammes og ammes som anbefalt.

2 TILGANG OG FORBRUK AV MATVARER PÅ ENGROSNIVÅ

2.1 Innledning

Beregningene over forbruk gjelder så langt ikke annet er nevnt «engrosnivå», dvs. de matvarekvanta som tilføres markedet fra produsent til første ledd på mottakersiden. Både importerte matvarer og produsentenes forbruk av egenproduserte matvarer er inkludert. Den betegnelsen som benyttes her, «forbruk» (engrosnivå), skiller seg både fra forbruk på detaljnivå/husholdningsnivå og virkelig konsum. En oversikt over de begreper og definisjoner som nyttes i rapporten er gitt i tillegg 1. Datakilder og beregningsprinsipper er beskrevet nærmere i publikasjonen «Engrosforbruk av matvarer. Oversikt over datakilder og beregningsmåter for norsk matforsyningsstatistikk» (Rapport D-010-90, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning, 1990). Budsjettnemnda for jordbruket utarbeider «totalkalkylen», der Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) er sekretariat. Totalkalkylen, SSB, Norges sjømatråd og ulike markedsaktører er de viktigste kildene for utarbeidelsen av denne rapporten.

2.2 Grunnlag og forutsetninger for beregningene

Kvaliteten på data som rapporteres til NIBIO varierer fra år til år og mellom ulike matvaregrupper. Derfor gjennomføres det årlige revisjoner av data som innrapporteres. Revisjoner har vist at oppgavene for kjøtt, korn/mel, sukker, sukkervarer, erter, nøtter og kakao kan anses som relativt sikre. Når det gjelder meieriprodukter, har disse historisk sett vist seg å være gode, men for enkelte år har det forekommet mangelfulle og feilaktige innrapporteringer (dette har blitt korrigert fortløpende). For margarin, poteter, grønnsaker, frukt og bær er det noe større usikkerhet, noe som innebærer at det kan forekomme justeringer i endelige tall. Statistikken for fisk er usikker og er basert på grossistomsetning og utenrikshandelsstatistikk med korrigerede anslag for reeksport, mens tidligere var tallene basert på panelundersøkelse, kombinert med grossistomsetning og utenrikshandelsstatistikk med korrigerede anslag for reeksport.

2.2.1 Datagrunnlag

Beregningene av engrosforbruket er hovedsakelig basert på oppgavene i jordbrukets totalregnskap (Totalkalkylen), som omfatter norsk produksjon av jordbruksprodukter. De siste dataene ble ferdigstilt våren 2022. Totalkalkylen bygger bl.a. på oppgaver fra SSB, Landbruksdirektoratet og en rekke aktører/organisasjonene i jordbruket (Nortura, Tine, Felleskjøpet m.m.). For de fleste matvarer anses produksjonstallene for 2020 og være endelige, 2021-tallene er foreløpige, mens 2022-tallene er anslag/budsjett. Imidlertid vil det kunne forekomme korreksjoner av data lengre bakover i tid.

Videre bygger beregningene av engrosforbruk på SSBs utenrikshandelsstatistikk (import og eksport). Tall for de tre siste årene er foreløpige tall og vil kunne bli korrigert, mens import- og eksporttall for 2019 og tidligere anses for endelige. For enkelte varenummer i utenrikshandelsstatistikken er bruken av det som importeres/eksporteres usikker (f.eks. hvor stor andel av importert soya som

anvendes til henholdsvis mat og fôr). Det jobbes kontinuerlig med å identifisere hva som skal inkluderes i forbruksberegningene. I 2020 ble det inkludert en ny samlegruppe av matvarer som omfatter supper, sauser, fettemulsjoner/soya-produkter, sukkerfrie pastiller, bakegjær og barnemat. Import og eksport av disse varene har tidligere ikke vært inkludert i beregning av engrosforbruket.

Grensehandel av mat (dvs. det som ikke registreres av SSBs utenrikshandelsstatistikk) har tidligere ikke inngått i engrosforbruket. For kjøtt har man tidligere år anslått grensehandelen i avsnittet om kjøtt. Grensehandel av kjøtt har imidlertid ikke inngått i samletabeller eller i beregning knyttet til engrosforbruk, selvforsyningsgrad eller dekningsgrad. F.o.m. 2020-rapporten inkluderte NIBIO anslag for grensehandel av kjøtt, meieri, korn/mel, sjokolade, sukkervarer samt sukker fra sukkerholdig brus. Anslagene for grensehandel er angitt i eget avsnitt, og kommer i tillegg til engrosforbruket av de enkelte varegruppene. Anslaget for grensehandel er per i dag usikre tall, som bygger på en rekke ulike forutsetninger, men NIBIO har likevel valgt å inkludere anslagene i samletabeller, selvforsyningsgrad- og dekningsgradsberegninger tilbake til 1999.

Koronapandemien har skapt endringer i matforsyningen. Stengte grenser har ført til kraftig reduksjon av grensehandel. Dette har igjen ført til økt ordinær import og økt nasjonal produksjon av en rekke varer.

Datagrunnlaget og beregningsmetoden for margarinproduksjon og forbruk har i 2022 blitt revidert fra og med 2019. For nærmere beskrivelse se tillegg avsnitt 2.4.11.

Det er påstartet en revisjon av meieriberegningen i 2022. Revisjonen omfatter endring/flytting av enkelte varer innad i meierivarer, som foreløpig gjelder f.o.m. 2020 (med unntak av melk der korreksjonene gjelder f.o.m. 2009). For nærmere beskrivelse se tillegg avsnitt 2.4.8.

Engrosforbruket av fisk og sjømat anvender tall fra Flesland Markedsinformasjoner som angir grossistomsetning av fisk og sjømat til dagligvare og storhusholdning, målt som produktvekt og omregnet til filetvekt og rund vekt av Flesland Markedsinformasjoner. SSB er kilden til handelstallene (import og eksport). Produksjonstallene for fisk og sjømat beregnes utfra engrosforbruk (grossistomsetningen) og import-/eksporttall.

Produksjonen av de ulike jordbruksprodukter er i denne rapporten vanligvis oppgitt for årene 1959, 1969, 1979, 1989, 1999, 2009, 2019 samt de tre siste årene (2020, 2021 og 2022). I 1959, 1969, 1979 osv. var det fullstendig landbrukstelling. Normalt vil tall ikke tall som er mer enn tre år gamle bli korrigeret.

Endringer i datagrunnlaget og beregningsmåte kommenteres løpende, der de viktigste revisjoner også er omtalt i tillegg 1.

Følgende standardbetegnelser er brukt i alle tabeller:

Oppgaver mangler	..
Null	—
Mindre enn 0,5/0,05	0 eller 0,0
Foreløpige tall	*
Anslag (prognose)	**

2.2.2 Prognoser for 2022

Produksjonsprognosene for jordbruksvarene bygger bl.a. på forutsetninger om normalårsavlinger, utviklingen i dyretallet, førtilgangen og bestemmelser som følger av siste jordbruksoppgjør. For en del varer er produksjonsprognosene satt opp på grunnlag av utviklingen de siste årene.

En del av anslagene er gjort i samråd med markedsaktører og produsentorganisasjonene. For matvaregrupper som erter, nøtter, kakao, grønnsaker, frukt, bær, konserverte melkeprodukter og annet fett, utarbeider NIBIO egne prognoser.

På grunn av koronapandemien, uroligheter i Europa og høye energipriser er prognoser og anslag for budsjettåret (2022) noe mer usikre enn normalt.

2.3 Utviklingen i råvareproduksjonen

2.3.1 Planteprodukter

2.3.1.1 Jordbruksareal og vekstforhold

Ifølge foreløpige tall fra SSB var arealet av fulldyrket jord i drift i 2021 ca. 8,1 mill. dekar (daa) inkl. arealet i villahager. Det var en nedgang på 900 daa fra året før.

Begge vekstsesongene 2019 og 2020 ble samlet sett gode med avlinger noe over normalårsnivå. Det er regnet med at den samlede planteproduksjonen i jordbruket disse to årene ble henholdsvis 110 og 109 prosent av et normalår. Vekstsesongen 2021 ble også relativt god. Det er imidlertid ikke regnet på samlet planteproduksjon i jordbruket for dette året fordi det foreløpig ikke foreligger sammenlignbare tall for eng til slått før og etter 2021. Dette skyldes en gjennomgang av avlingsberegningene hos SSB.

2.3.1.2 Korn og oljevekster

Det totale kornarealet gikk noe opp fra 2020 til 2021. For korn i alt lå avlingene i gjennomsnitt 2 prosent under normalårsnivå i 2021. Havre og bygg hadde avlinger beregnet til 2 prosent over normalårsnivå. Rug- og rughveteavlingene er beregnet til 9 prosent under normalårsnivå. Hveteavlingene er beregnet til 11 prosent under normalårsnivå.

Kornproduksjonen var i 2020 på 1 341 mill. kg. Dette er ca. 12 mill. kg mindre enn i 2019, men ca. 563 mill. kg mer enn i det unormale tørkeåret 2018, som hadde den laveste kornproduksjonen siden 1976. Produksjonen av mathvete og mathavre ble da relativt liten, slik den også ble i 2017. Ifølge markeds- og målprisrapporter fra

Landbruksdirektoratet økte produksjonen av mathvete fra ca. 84 400 tonn i 2018 til ca. 205 800 tonn i 2019, en økning på ca. 144 prosent. Den relativt lave matkornproduksjonen både i 2017 og 2018 medførte at det måtte importeres mye matkorn påfølgende år. Også i år med god tilgang og god kvalitet, er møllene avhengig av å importere visse kvaliteter for å oppnå god bakekvalitet. Ifølge Landbruksdirektoratet brukte møllene derfor ca. 57 prosent norsk matkorn i 2016, i 2017 ca. 65 prosent, i 2018 bare ca. 36 prosent, i 2019 ca. 39 prosent, i 2020 ca. 59 prosent og i 2021 ca. 64 prosent. Grunnen til økningen i norskandelen fra 2016 til 2017 var at det i sesongen 2016-2017 ble produsert mye norsk mathvete av god kvalitet. Dette ga melmøllene mulighet til å bruke en større andel norsk hvete i melet i 2017 enn i 2016, ettersom mesteparten av kornet som ble brukt i 2017, var høstet i 2016. Den lave norskandelen i 2018 og 2019 skyldes tilsvarende i hovedsak de lave matkornavlingene i 2017 og 2018.

Det meste av norsk mel lages av hvete. Ifølge markeds- og målprisrapporter fra Landbruksdirektoratet utgjorde hvete ca. 82 prosent av det totale matkornforbruket i Norge både i 2020 og 2021. Av mathveten var ca. 50 prosent norsk i 2016, ca. 61 prosent i 2017, bare ca. 30 prosent i 2018, ca. 41 prosent i 2019, ca. 61 prosent i 2020 og foreløpig beregnet til ca. 63 prosent i 2021. Nest etter hvete var ca. 11 prosent av matkornet som ble brukt i 2020, havre, som det hovedsakelig lages havregryn av. Andelen norskprodusert mathavre var ca. 38 prosent i 2020 og ca. 83 prosent i 2021.

Kornproduksjonen var i 2021 på 1 204 mill. kg. Dette er ca. 137 mill. kg mindre enn i 2020 (jf. tabell 2.1). Matkornarealet (hvete, rug og rughvete) gikk ned med 22 200 daa fra 2020 til 2021, og var i 2021 på 719 800 daa. Ifølge prognoser fra Landbruksdirektoratet vil hvetearealet og matkornarealet totalt gå videre ned også i 2022. Arealanslaget er satt til 685 000 daa. Med normalårsavlinger vil produksjonen av hvete i 2022 likevel bli noe større enn den registrerte produksjonen i 2021.

Tabell 2.1 PRODUKSJON AV KORN OG OLJEVEKSTER

	1959	1969	1979	1989	1999	2020	2021*	2022**
Korn: Areal i alt, 1000 dekar	2182	2447	3200	3469	3282	2800	2832	2810
Herav hvete og rug ¹ , 1000 dekar	103	52	187	387	530	742	720	685
Bruttoproduksjon, mill. kg	448	642	1104	1150	1218	1341	1204	1261
Herav hvete og rug, mill. kg ²	22	15	72	145	235	366	310	336
Oljevekster ³ : Areal, 1000 dekar	..	79	53	61	64	30	24	30
Salgsproduksjon av oljevekster, mill. kg	0	9	8	9	10	15	13	15

Kilde: SSB og Landbruksdirektoratet

1. Inklusive rughvete fra 2002.
2. Ny avlingsstatistikk fra 1976.
3. Brukes kun til før.

2.3.1.3 Poteter

Potetarealet var i 2021 på 117 400 daa. Dette var en økning på 300 daa fra 2020, jf. tabell 2.2. Det forventes en liten nedgang i potetarealet fra 2021 til 2022.

Potetavlingene er beregnet til litt over normalårsnivå både i 2020 og i 2021.

Sammenlignet med 1989 var potetarealet i 2021 ca. 43 prosent mindre, avlingsnivået ca. 25 prosent høyere og bruttoproduksjonen ca. 28 prosent mindre.

Engrossalget av norskproduserte matpoteter (klasse 1) i 2021 var bare ca. 43 prosent av salget i 1989. Samtidig var engrossalget av norske matpoteter brukt til mos, pommefrites m.m. ca. 58 prosent større i 2021 enn det var beregnet til i 1989. I tillegg blir det brukt et relativt lite og mer stabilt kvantum norske poteter til potetmel og sprit. Det totale engrosforbruket av poteter per innbygger her i landet har gått ned med ca. 35 prosent fra 1989 til 2021. Forbruk og nettoimport av poteter er nærmere omtalt i kapittel 2.5.1.2.

Tabell 2.2 PRODUKSJON AV POTETER¹

	1959	1969	1979	1989	1999	2020	2021*	2022**
Produksjon: Areal, 1000 dekar	552	346	248	204	151	117	117	117
Avling, kg pr. dekar	1791	2037	2028	2424	2561	3151	3020	3061
Avling, prosent av normalår	94	99	91	101	104	111	102	100
Bruttoproduksjon, mill. kg	989	705	503	494	386	369	355	358
Balanse, mill. kg ²	99	70	43	49	39	37	36	36
Nettoproduksjon, mill. kg	890	635	460	445	347	332	319	322

1. Tallene for 1959–79 er ikke sammenlignbare med tallene for de etterfølgende år, pga. omlegging av beregningene.

2. Differanse mellom bruttoproduksjon og nettoproduksjon, inkluderer også lagringssvinn (nettoproduksjon er lik summen av kjente anvendelser).

2.3.1.4 Grønnsaker, frukt og bær

Grønnsaker

Tabell 2.3 viser bl.a. utviklingen i grønnsakareal og produksjon. Arealet har vært relativt stabilt de seneste årene, men varierer noe fra år til år. Avlingene varierer årlig i mye større grad enn arealet. Den totale grønnsakproduksjonen i 2021 er foreløpig beregnet til 202,6 mill. kg (jf. tabell 2.3). Under forutsetning av normalårsavlinger er produksjonen i 2022 beregnet til 207,7 mill. kg.

Tabell 2.3 GRØNNSAKAREAL OG BRUTTO GRØNNSAKPRODUKSJON

	1959	1969	1979	1989	1999	2020	2021*	2022**
Areal, 1000 dekar ¹	43,3	48,7	47,7	49,6	59,4	86,1
Samlet produksjon, mill. kg ² Herav:	156,3	167,1	172,0	195,5	191,7	216,1	202,6	207,7
Blomkål	..	6,6	8,9	8,8	8,4	8,4	8,0	8,0
Brokkoli ³					2,0	3,6	3,5	3,8
Hvitkål	59,3	41,9	37,7	29,1	22,9	17,0	17,4	16,6
Rødkål ³					1,4	1,9	1,7	1,8
Rosenkål ³					1,4	1,1	1,5	1,3
Gulrot	37,9	51,2	43,0	44,6	46,9	53,0	47,6	49,8
Rødbeter ³					2,2	4,1	3,4	3,4
Purre	2,3	2,7	3,1	3,7	2,2	2,8	2,3	2,6
Løk	3,4	5,2	10,7	22,3	18,5	27,9	21,2	26,3
Erter ⁴	1,2	3,0	3,2	4,1	4,4	4,4	3,4	4,0
Matkålrot ⁵	16,8	17,5	22,5	15,7	17,7	12,5	11,8	11,6
Salatvekster ⁶	0,1	0,6	2,1	15,7	15,9	27,1	26,2	26,9
Tomater	8,8	8,5	8,2	8,7	9,9	14,2	14,7	13,9
Agurker, inkl. friland	3,6	6,6	8,9	10,3	11,2	21,2	22,1	20,8
Øvrige vekster og kjøkkenhager	22,9	23,3	23,7	32,5	26,8	16,8	17,6	16,8

Kilder: SSB/Landbruksdirektoratet og NIBIO

1. Areal til salgsproduksjon, ekskl. uspesifiserte vekster, kjøkkenhager på gårdsbruk og villahager. Det er brudd i serien f.o.m. 1999.
2. Inklusive produksjon i kjøkkenhager.
3. Inngår i gruppen "Øvrige vekster" før 1999.
4. Ekskl. erter til modning.
5. Produksjon til salg og hjemmeforbruk.
6. Inkl. kinakål og rapidsalat (fra 1988).

Frukt og bær

I 2003 valgte NIBIO å utelate beregningen som omfatter villahager på grunn av usikkerhet i tallmaterialet. Den nye tallserien ble justert tilbake til 1999. Dette gjør relativt store utslag i tabell 2.4 siden om lag 50 prosent (for frukt) og 30 prosent (for bær) av den tidligere beregnede bruttoproduksjonen var knyttet til villahageproduksjon, jf. også kap. 2.5.1.3.

Total fruktproduksjon i 2021 er beregnet til 23,6 mill. kg mot 14,5 mill. kg i 2020 (jf. tabell 2.4). For 2022 har en lagt normalårsavlinger til grunn for produksjonsanslaget. Dette gir 19,3 mill. kg.

Den totale bærproduksjonen i 2021 er beregnet til 8,4 mill. kg mot 10,0 mill. kg i 2020 (jf. tabell 2.4). Produksjonen i 2022 er ut fra forventede normalårsavlinger anslått til 9,2 mill. kg.

Tabell 2.4 PRODUKSJON AV FRUKT OG BÆR, mill. kg¹

	1959	1969	1979	1989	1999	2020	2021*	2022**
Frukt: Samlet produksjon, mill. kg	98,2	86,8	63,0	78,8	15,9	14,5	23,6	19,3
Herav: Sommerepler ²	14,5	12,2	12,3	12,5	11,9	12,7	19,7	16,2
Vinterepler ²	50,2	41,5	27,6	42,9				
Pærer	8,6	11,7	5,0	3,9	1,3	0,5	0,5	0,5
Plommer	20,2	16,9	12,7	13,6	1,5	0,7	2,4	1,9
Moreller og kirsebær	4,7	4,5	5,4	5,9	1,2	0,7	1,0	0,8
Bær: Samlet produksjon, mill. kg	29,0	32,5	41,6	32,1	14,5	10,0	8,4	9,2
Herav: Jordbær	4,5	10,8	17,9	14,5	10,1	7,1	6,0	6,4
Bringebær	1,9	2,4	3,0	4,2	2,1	2,1	1,7	2,0
Solbær	6,3	6,5	8,2	6,9	1,2	0,7	0,5	0,7
Stikkelsbær ³	5,0	3,5	3,1	1,4	0,2	0,2	0,2	0,1
Rips ³	11,3	9,3	9,4	5,1	0,9			

Kilder: SSB/Landbruksdirektoratet og NIBIO

1. Nye serier f.o.m. 1999.

2. Sommer- og vinterepler er slått sammen f.o.m. 1999.

3. Ny serie beregnet som "Andre bær" f.o.m. 2002.

2.3.2 Husdyrprodukter

2.3.2.1 Kumelk

Fra 2020 til 2021 ble det registrert en økning i nettoproduksjonen av melk på 13 mill. liter (jf. tabell 2.5). Meierileveransen inkl. melk til produksjon av gardssmør var i 2021 på 1529 mill. liter. Meierileveransen gikk opp med 29 mill. liter fra 2020 til 2021. Prognosen for 2022 viser en nedgang i meierileveransen til 1481 mill. liter.

Tabell 2.5 UTVIKLINGEN I ANTALL KYR OG MELKEPRODUKSJONEN

	1959	1969	1979	1989	1999	2020	2021*	2022**
Antall kyr per 01.01., 1000 stk. ¹	597	437	373	350	353	303	310	316
Nettoproduksjon av melk, mill. liter	1492	1679	1811	1940	1790	1577	1590	1548
Melk til oppfôring, mill. liter	75	42	29	87	134	76	60	66
Hjemmeforbruk/ direkte salg, mill. liter ²	228	109	40	18	7	1	1	1
Meierileveranse av melk, mill. liter ³	1189	1528	1742	1835	1648	1500	1529	1481

Kilder: SSB/Landbruksdirektoratet og NIBIO

1. Inkludert ammekyr. Serien justert f.o.m. 1987 på grunnlag av Landbrukstelingen 1989.

2. Inkl. melk til produksjon av gardssmør til og med 1994.

3. Inkl. melk til produksjon av gardssmør fra og med 1995.

2.3.2.2 Geitemelk

Tabell 2.6 viser produksjonen av geitemelk. Meierileveransen av geitemelk var 19,8 mill. liter i 2020 og 18,9 mill. liter i 2021. I 2022 er det forventet at meierileveransen vil bli 19,1 mill. liter.

Tabell 2.6 GEITEMELKPRODUKSJONEN, mill. liter

	1959	1969	1979	1989	1999	2020	2021*	2022**
Nettoproduksjon	20,6	26,5	23,2	27,0	22,0	21,2	20,4	20,6
Meierileveranse	17,8	25,1	22,2	25,7	21,5	19,8	18,9	19,1

2.3.2.3 Kjøtt og egg

Samlet kjøttproduksjon fra husdyr var 350,5 mill. kg i 2020 og 365,0 mill. kg i 2021. Produksjonen av fjørfekjøtt gikk opp med 8,6 mill. kg, svinekjøtt gikk opp med 3,1 mill. kg og kjøtt fra storfe (inkl. kalv) gikk opp med 2,4 mill. kg. Produksjonen av kjøtt fra sau/lam gikk ned med 0,2 mill. kg. De andre produksjonene viste bare mindre endringer (jf. tabell 2.7).

For 2022 er samlet kjøttproduksjon fra husdyr anslått til 369,6 mill. kg (jf. tabell 2.7). Dette baserer seg på prognoser utarbeidet i februar-mars 2022. Nyere prognoser for 2022 som er utarbeidet i mai-juni 2022, men som ikke er vist i tabellene i denne rapporten, viser en liten nedgang i produksjonen av svinekjøtt og tilnærmet uendret produksjon av storfe (inkl. kalv) og kjøtt fra sau/lam sammenlignet med prognosene i februar-mars.

Produksjonen av egg var i underkant av 74 mill. kg både i 2020 og 2021. Prognosen for 2022 er på samme nivå.

Tabell 2.7 SUM SALGSPRODUKSJON OG HJEMMEFORBRUK AV KJØTT OG EGG, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2020	2021*	2022**
Storfe	41,1	52,1	69,6	74,0	94,1	83,8	86,3	89,2
Kalv	7,5	6,6	1,9	1,4	1,5	1,5	1,5	1,4
Sau og lam	14,9	17,3	19,0	23,1	22,9	24,7	24,5	24,3
Geit og kje	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Hest	2,2	1,9	0,8	0,8	0,6	0,0	0,0	0,0
Fjørfe	2,9	5,2	9,8	20,0	36,5	107,0	115,6	118,0
Tamrein, hjort ¹ og kaniner	1,8	1,6	1,8	2,9	1,9	1,4	2,0	1,7
Svinekjøtt ²	48,2	65,6	78,9	84,1	109,3	131,7	134,8	134,5
Kjøtt i alt	118,9	150,6	182,1	206,6	267,1	350,5	365,0	369,6
Egg	31,7	38,0	44,9	51,9	47,7	73,6	73,5	74,0

Kilde: NIBIO

1. Inklusive oppdrettshjort fra og med 2001.

2. Fra og med 2002 uten hode og labb, tidligere år med hode og labb.

2.3.2.4 Energiinnhold i husdyrprodukter

Energiinnholdet i den samlede husdyrproduksjonen i 2021 er foreløpig beregnet til 7 901 TJ (terajoule), jf. tabell 2.8. Energiinnholdet i husdyrproduktene gikk opp med 1,6 prosent fra 2020 til 2021. De største endringene var økningen for fjørfekjøtt, svinekjøtt og kumelk, jf. tabell 2.5 og tabell 2.7. For 2022 er det forventet at samlet energiinnhold vil gå ned sammenlignet med 2021.

I tillegg til energien i total husdyrproduksjon i tabell 2.8 blir det også felt vilt til innenlands forbruk som tilsvarer en energimengde på 35-40 TJ.

Tabell 2.8 HUSDYRPRODUKSJONEN BEREGNET I TJ (terajoule)¹

	1959	1969	1979	1989	1999	2020	2021*	2022**
Kumelk ²	4444	5000	5393	5637	5201	4582	4620	4498
Geitemelk	63	79	69	68	56	53	51	52
Kjøtt ^{2, 3}	999	1483	1543	1714	2187	2697	2788	2811
Egg	191	229	271	312	287	443	442	445
Sum	5697	6791	7276	7732	7730	7776	7901	7806
Relative tall	100	119	128	136	136	136	139	137

Kilde: Beregnet på grunnlag av materiale fra NIBIO

1. TJ = 10¹² J (jf. Tillegg 1).

2. For melk og svinekjøtt er omregningsfaktorene endret i samsvar med endringene i fettinnholdet i disse produkter.

3. Svinekjøtt er regnet uten hode og labb f.o.m. 2002, tidligere år med hode og labb.

2.4 Prisutviklingen for matvarer

Utviklingen i matvareforbruket påvirkes av prisutviklingen for de enkelte matvaregrupper. Det er særlig den relative prisutvikling mellom de enkelte matvarer og mellom matvarer og andre varer som påvirker matvareforbruket. Prisene påvirkes av jordbruksavtalene og importvernet. De påvirkes også av avgifter, og tidligere av subsidier og momskompensasjon.

2.4.1 Jordbruksavtalen og importvern

Hovedsiktemålene med jordbruksavtalen og importvernet er blant annet å gi de innenlandske matvareprodusentene, dvs. jordbrukerne og foredlingsindustrien, rimelige og stabile inntektsvilkår, og å sikre forbrukerne rimelige og stabile matvareforsyninger av god kvalitet. Dette innebærer at det med nåværende importregime er forutsatt en viss konkurranse fra importerte matvarer.

Importvernet og jordbruksavtalen henger delvis sammen. Dette skyldes at importvernet er utformet slik at jordbruksavtalens priser normalt skal kunne tas ut. Importvernet sto praktisk talt uendret fra 1961 til 1995, da det ble lagt om fra kvantitativt til tollbasert vern. Dette har så langt ikke hatt noen vesentlig virkning på prisene i Norge. Årsaken er at tollsatsene i det nye importvernet er høye i den del av året da det er norsk produksjon på markedet. I praksis fungerer derfor det nye vernet nesten som det tidligere. For å styrke importvernet er det de siste årene gjort noen endringer for visse landbruksvarer. Tollvernet ble lagt om fra kronetoll til prosenttoll for drikkemelk og fløte fra 1. januar 2011 og for faste oster, biff/filet av storfe og hele/halve lam fra 1. januar 2013. Begrunnelsen har vært å legge til rette for økt norsk matproduksjon ved at produsentene kan ta ut høyere priser i markedet på norskprodusert mat.

Tabell 2.9 viser utviklingen i jordbruksavtalepriser fra 2016 til 2022. I 1993 ble jordbrukspolitikken revidert med sikte på et mer robust jordbruk. Ett av virkemidlene var at prisene skulle reduseres i retning av prisnivået i omkringliggende land. Ved jordbruksoppgjørene i 1994-1996 ble avtaleprisene satt relativt mest ned for korn og de kraftfôrkrevende husdyrproduktene svine- og fjørfekjøtt. Ved jordbruksoppgjørene etter 1996 er avtaleprisene endret i ulik grad fra år til år, jf. delvis tabell 2.9.

Denne sterkere prisreduksjon på de kraftfôrkrevende husdyrproduktene førte til en betydelig økning av forbruket og produksjonen av fjørfe- og svinekjøtt. Samtidig økte også forbruket av de andre kjøttslagene. Siden svineslakt har et høyt fettinnhold, økte derfor den samlede tilførsel av fett til markedet fra husdyrproduksjonen selv om fett-tilførselen fra melk ble redusert grunnet reduksjonen av produksjonsnivået.

Tabell 2.9 PRISER FRA FØRSTEHÅNDSOMSETNINGSLEDD TIL GROSSIST/DETALJIST SOM FØLGE AV JORDBRUKSOPPGJØRENE. MÅLPRISER GJELDENE FRA 1. JULI

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Melk, målpris for uforedlet melk på råvarenivå ¹ , kr/l	5,38	5,41	5,44	5,47	5,47	5,55	5,91
Kjøtt, kr/kg ²							
Storfe ³	58,70 ⁸	60,00 ⁸	60,50 ⁸	60,50 ⁸	61,20 ⁸	64,30 ⁸	70,80 ⁸
Sau/lam ⁴	59,20 ⁹	60,00 ⁹	60,30 ⁹	60,50 ⁹	62,80 ⁹	66,30 ⁹	74,80 ⁹
Svin ⁵	69,60 ⁸	64,60 ⁸	64,60 ⁸	64,60 ⁸	66,10 ⁸	66,90 ⁸	73,50 ⁸
Fjørfe ⁶	67,60 ⁹	64,60 ⁹	64,60 ⁹	66,10 ⁹	66,40 ⁹	69,40 ⁹	78,50 ⁹
Egg ⁷ , kr/kg	32,43	32,43	32,43	32,43	33,89	35,50 ⁹	41,50 ⁹
Korn, mathvete, kr/kg	29,46	26,81	26,55	26,91	27,70	28,79	29,75
Grønnsaker og frukt, gjennomsnittlig målprisendring i prosent fra foregående avtaleår	18,40 ⁸	18,80 ⁸	19,35 ⁸	19,15 ⁸	19,50 ⁸	20,30 ⁸	22,20 ⁸
	18,60 ⁹	19,20 ⁹	19,25 ⁹	19,40 ⁹	20,30 ⁹	20,70 ⁹	23,00 ⁹
	3,17	3,26	3,36	3,50	3,67	3,80	4,80
	+ 2,5	+ 2,2	+ 3,0	+ 3,7	+ 2,0	+ 2,8	+ 15,0

1. Ny markedsordning for melk fra 1. januar 2004 med bl.a. innføring av én målpris for uforedlet ku- og geitemelk på et definert råvarenivå.

2. Uttatt engrospris fra slakteri for helt slakt.

3. Målpris for storfe kjøtt ble avvirket fra 1. juli 2009 og erstattet med planlagt gjennomsnittlig engrospris for halvår.

4. Målpris for lam ble avvirket fra 1. juli 2013 og erstattet med planlagt gjennomsnittlig engrospris for halvår.

5. Målpris for svin kjøtt ble avvirket fra 1. juli 2021 og erstattet med planlagt gjennomsnittlig engrospris for halvår.

6. Endret fra å være målpris til å være referansepris fra 1. januar 2007.

7. Målpris for egg ble avvirket fra 1. juli 2013 og erstattet med planlagt gjennomsnittlig engrospris for halvår.

8. Planlagt gjennomsnittlig engrospris i 1.halvår.

9. Planlagt gjennomsnittlig engrospris i 2.halvår.

Prisendringene i tabell 2.9 viser hvilke muligheter eller rammer som jordbruket har vært gitt når det gjelder prisuttak i markedet. En bør være oppmerksom på at de faktiske prisene har ligget til dels betydelig under det prisnivået som jordbruksavtalen har gitt anledning til å ta ut.

Prisene på konsummelk var tidligere differensiert i jordbruksavtalen. Prisen på skummet- og lettmelk var satt til dels betydelig lavere enn på helmelk. Det var blant annet ernæringsmessige hensyn som lå til grunn for differensieringen, og den kunne gjøres uten å komme i konflikt med de landbrukspolitiske mål. Senere er det gjort flere endringer i avtaleprisbestemmelsen og markedsordningen for melk, den siste gjeldende fra 1. januar 2004. Nå fastsettes det én målpris (avtalepris) for representantvaren uforedlet ku- og geitemelk på et definert råvarenivå.

2.4.2 Særagifter

Siktemålet med avgifter har først og fremst vært å skaffe inntekter til statskassen. Det har vært innkrevd særagifter blant annet på sjokolade- og sukkervarer mv. (innført i 1922), sukker til forbruker (innført i 1981) og alkoholfrie drikkevarer mv. (innført for kullsyreholdige, alkoholfrie drikkevarer i 1924 og for kullsyrefrie alkoholfrie i 1987, samlet i ett avgiftsvedtak f.o.m. 1. januar 2001). Avgiften på alkoholfrie drikkevarer (t.o.m. 0,7 volumprosent alkohol) omfattet i utgangspunktet drikkevarer som var tilsatt sukker eller søtstoff. Melkeprodukter som kun var tilsatt mindre mengde sukker (t.o.m. 15 g sukker per liter), var unntatt fra avgiften. Tabell 2.10 viser de fastsatte satsene for noen år bakover.

Fra 1. januar 2009 ble avgiftssatsen på reint sukker og på sjokolade- og sukkervarer mv. prisjustert med henholdsvis 3,1 og 3,0 prosent. Avgiftssatsen på alkoholfrie drikkevarer mv. ble imidlertid satt opp med 61,3 prosent, en avgiftsøkning utover normal prisstigning på vel 55 prosent. Dette ble gjort for å øke prisforskjellen mellom sukret/søtet drikke (som omfattes av avgiften) og andre alkoholfrie drikkevarer (som ikke omfattes av avgiften). Begrunnelsen var at økt pris på sukkerholdig og søtet drikke kunne bidra til å redusere overforbruk av sukker og å påvirke kostholdsvanene og befolkningens helse.

Både i 2015, 2016 og 2017 ble avgiftssatsene på reint sukker, på sjokolade- og sukkervarer mv. og på alkoholfrie drikkevarer mv. økt prosentvis for å ta hensyn til forventet prisstigning. Fra 1. januar 2018 ble avgiftssatsen på reint sukker prisjustert med 1,5 prosent, mens avgiftssatsene på sjokolade- og sukkervarer mv. og på alkoholfrie drikkevarer ble satt opp med henholdsvis 82,9 og 42,2 prosent. Fra 1. januar 2019 ble avgiftssatsene på reint sukker og på alkoholfrie drikkevarer prisjustert med 1,5 prosent. Fra samme dato ble avgiftssatsen på sjokolade- og sukkervarer mv. redusert med 43,6 prosent. Reduksjonen var en reversering av økningen fra 1. januar 2018 til prisjustert nivå for 2017 og ble begrunnet med at denne avgiften per i dag ikke er godt nok utformet. I november 2018 satte regjeringen ned et utvalg som skulle gjennomføre en helhetlig vurdering av både særagiften på sjokolade- og sukkervarer og særagiften på alkoholfrie drikkevarer. Utvalgets hovedoppgave var å vurdere om avgiftene i større grad enn i dag kan og bør utformes slik at de tar hensyn til helse- og ernæringsmessige formål. Utvalget overleverte sin rapport til regjeringen i april 2019. Fra 1. januar 2020 ble alle de tre avgiftssatsene oppjustert med 1,9 prosent for å ta hensyn til forventet prisvekst. I revidert nasjonalbudsjett 2020 ble avgiften på alkoholfrie drikkevarer redusert til prisjustert 2017-nivå med virkning fra 1. juli 2020. Fra 1. januar 2021 ble avgiftssatsen på sukker oppjustert med 3,5 prosent for å ta hensyn til forventet prisvekst. Avgiften på sjokolade- og sukkervarer ble fjernet med virkning fra 1. januar 2021. Fra samme dato ble avgiften på alkoholfrie drikkevarer nesten halvert for perioden 1. januar-30. juni 2021. I revidert nasjonalbudsjett 2021 ble avgiften på alkoholfrie drikkevarer fjernet med virkning fra 1. juli 2021. Fra 1. januar 2022 ble avgiftssatsen på sukker oppjustert med 1,3 prosent for å ta hensyn til forventet prisvekst.

Tabell 2.10 SÆRAVGIFTER PÅ SUKKER, SJOKOLADE- OG SUKKERVARER OG ALKOHOLFRIE DRIKKEVARER

	1980	1990	2000	2005	2015	2020 ²	2021	2022
Sukker, kr/kg	2,35 ¹	3,22	5,49	6,12	7,47	8,20	8,49	8,60
Sjokolade- og sukkervarer, kr/kg	6,00	10,70	14,17	15,79	19,31	21,22	0,00 ³	0,00 ³
Alkoholfriske drikkevarer, kr/l ferdigvare	0,50	0,83	1,58	1,58	3,19	4,91/3,51	1,82 ⁴ /0,00 ⁵	0,00 ⁵

1. Sats for 1982. Særagiften på sukker ble innført 30. november 1981 med 1,00 kr/kg, økt til 2,35 kr/kg fra 1. januar 1982.

2. Satsen for alkoholfriske drikkevarer ble redusert fra 4,91 kr/l til 3,51 kr/l fra 1. juli 2020.

3. Særagiften på sjokolade- og sukkervarer ble fjernet med virkning fra 1. januar 2021.

4. Satsen for alkoholfriske drikkevarer gjelder i perioden 1. januar-30. juni 2021. Avgiften ble fjernet med virkning fra 1. juli 2021.

5. Særagiften på alkoholfriske drikkevarer ble fjernet med virkning fra 1. juli 2021.

2.4.3 Forbrukersubsidier og momskompensasjon

For subsidier og momskompensasjon har hovedsiktemålene vært å sikre barnefamiliene rimeligere matvarer og å bremse stigningen i konsumprisindeksen. Forbrukersubsidier og momskompensasjon ligger utenfor jordbruksavtalen. Forbrukersubsidiene på melk var de første årene på 1990-tallet differensiert etter fettinnholdet i melken med høyere sats for lettmelk enn helmelk og ytterligere høyere for skummet melk. Differensieringen var ernæringsmessig begrunnet. Den kom i tillegg til differensieringen i jordbruksavtalen som er nevnt ovenfor og forsterket prisstimulansen til vridning av forbruket over til magrere melketyper. Momskompensasjonen var lik for de tre melketyper.

Ordningene ble fjernet med virkning fra 1. juli 1996 og prisene i markedet økte tilsvarende subsidiebortfallet. Konkurransetilsynet fastsatte fram til 01.07.97 maksimalpriser på konsummelk i detaljistleddet på grunnlag av prisene i jordbruksavtalene og subsidie-/momskompensasjonssatsene. Maksimalprisene var i 1995 og 1996 differensiert praktisk talt likt med jordbruksavtalen i absolutte beløp. Dagligvarehandelen satte imidlertid prisene noe lavere enn de angitte maksimalpriser, spesielt på lettmelk. Etter at maksimalprisordningen ble opphevet, har detaljistleddet stått fritt med sin prissetting på konsummelk.

Utenom forbrukersubsidiene har det vært gitt et pristilskudd for frukt i Nord-Norge på engrosnivå. Nord-Norge var delt i fire soner med tilskuddssatser på hhv. 1,25, 0,95, 0,65 og 0,35 kr/kg i sone 1, 2, 3 og 4 i perioden fra 1994 til 2001. Ordningen ble opphevet med virkning fra 1. januar 2002.

2.4.4 Prisutviklingen

Utviklingen i konsumprisindeksen for matvarer og totalindeksen er vist i tabell 2.11. Statistikken hos SSB viser at de to indeksene delvis har utviklet seg noe forskjellig opp gjennom årene. Konsumprisindeksen for matvarer gikk ned i 2001 på grunn av at merverdiavgiften på matvarer ble satt ned fra 24 prosent til 12 prosent med virkning fra 1. juli 2001. Fra 1. januar 2005 ble matmomsen satt ned fra 12 prosent til 11 prosent. Satsen ble økt til 13 prosent fra 1. januar 2006 og videre til 14 prosent fra 1. januar 2007. Fra 1. januar 2012 ble merverdiavgiften på matvarer satt opp til gjeldende sats på 15 prosent.

Tabell 2.11 viser at fra 2020 til 2021 har konsumprisindeksen for matvarer og alkoholfriske drikkevarer gått ned, mens totalindeksen har økt. Tabellen viser videre at fra 1999 til 2021 har de to matvaregruppene oljer og fett og fisk og sjømat økt mest i pris, mens gruppen kjøtt og gruppen sukker, syltetøy, honning, sjokolade og sukkervarer har økt minst i pris. For sukker, syltetøy m.m. skyldes dette delvis at

særvgiften på sjokolade og sukkervarer ble fjernet med virkning fra 1. januar 2021. I perioden 2015 til 2021 har kaffe, te og kakao hatt en liten prisnedgang. For sukker, syltetøy m.m. og mineralvann, leskedrikker og juice har bortfallet av særvgifter i 2021 hatt betydning for den flate prisutvikling disse to gruppene viser i den samme perioden. I disse årene 2015 til 2021 er gruppen oljer og fett og gruppen fisk og sjømat de matvaregruppene som har økt mest i pris. Fra mai 2021 til mai 2022 har totalindeksen økt 5,7 prosent mens prisindeksen for matvarer og alkoholfrie drikkevarer i alt har økt 2,6 prosent. Størst prisøkning i denne perioden har gruppen kaffe, te og kakao.

Tabell 2.11 KONSUMPRISINDEKSEN FOR MATVARER. 2015 = 100

	1999	2009	2015	2020	2021	Mai 2021	Mai 2022
Kjøtt	95	103	100	105	108	106	112
Fisk og sjømat	71	86	100	125	125	126	133
Melk, ost og egg	71	93	100	109	108	108	110
Oljer og fett	62	90	100	127	127	128	134
Brød og kornprodukter	75	91	100	108	109	109	113
Frukt	79	85	100	116	110	108	107
Grønnsaker, inkl. poteter	76	92	100	112	110	112	114
Sukker, syltetøy, honning, sjokolade og sukkervarer	86	99	100	106	99 ¹	99 ¹	100
Andre matvarer	84	94	100	110	110	110	113
Kaffe, te og kakao	83	79	100	100	99	97	113
Mineralvann, leskedrikker og juice	57	78	100	113	101 ^{2,3}	106 ²	99 ³
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer i alt	78	92	100	110	108	108	110
Årlig prosentvis endring	..	+1,7	+1,4	+1,9	-2,0	..	+2,6
Konsumprisindeks total	73	90	100	112	116	115	122
Årlig prosentvis endring	..	+2,1	+1,8	+2,3	+3,5	..	+5,7

Kilde: SSB

1. Særvgiften på sjokolade- og sukkervarer ble fjernet med virkning fra 1. januar 2021, jf. kapittel 2.4.2 og tabell 2.10.
2. Særvgiften på alkoholfrie drikkevarer ble redusert med virkning fra 1. januar 2021, jf. kapittel 2.4.2 og tabell 2.10.
3. Særvgiften på alkoholfrie drikkevarer ble fjernet med virkning fra 1. juli 2021, jf. kapittel 2.4.2 og tabell 2.10.

2.5 Forbruk på engrosnivå av matvarer

2.5.1 Planteprodukter

2.5.1.1 Korn/mel

Engrosforbruket av korn er omregnet til mel. Med korn menes her både matkorn, mel, bakervarer, ris og mel/stivelseprodukter av mais som anvendes til mat.

Landbruksdirektoratet er hovedkilden til opplysningene som omfatter salg av mel fra møllene, der anvendt korn til melproduksjonen er inndelt etter importert mengde og norskprodusert mengde. Handel av bakervarer, ris og maisproduktene bygger på SSBs handelsstatistikk (beregnes om til mel). 2022-tall er kun basert på anslag.

Enkelte år, hovedsakelig de årene der det er stor norsk produksjon, kan deler av matkornet reguleres til för. Dette kornet inngår ikke som en del av engrosforbruket.

Tabell 2.12 viser at det totale engrosforbruket av mel er 461 mill. kg i 2020 og 447 mill. kg i 2021. Dette tilsvarer 82,8 kg per innbygger i 2021. Salg av mel fra møllene utgjorde 259 mill. kg i 2021, noe som tilsvarer 58 prosent av det totale engrosforbruket. I 2021 utgjør nettoimport av bearbejdede produkter 157 mill. kg (omregnet til mel), noe som tilsvarer 35 prosent av det totale engrosforbruket av mel. Det resterende engrosforbruket av mel består av ris og maisprodukter og utgjør 7 prosent av det totale engrosforbruket av mel i 2021. Utviklingen av totalt engrosforbruk av mel bør muligens ses i sammenheng med grensehandel. Anslagene for grensehandel er også angitt i tabell 2.12, og viser et engrosforbruk på 0,5 kg i 2021. For ytterligere omtale av grensehandel, se 2.5.8.

Tabell 2.12 ENGROSNIVÅ AV MATKORN BEREGNET SOM MEL, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2019	2020	2021*	2022**
Salg av korn som matmel ¹	286	270	300	302	316	284	254	266	259	260
Nettoimport av bearbejdede produkter av korn og mel ^{2,3}	–	7	10	21	44	103	148	158	157	154
Nettoimport av ris	5	6	7	13	16	23	26	31	25	27
Nettoimport av maisprod. ³	–	–	–	–	7	7	5	6	6	6
Sum forbruk mel	291	283	316	336	386	417	433	461	447	447
Forbruk mel, kg pr. innbygger	81,8	73,6	77,6	79,5	86,5	86,4	81,0	85,7	82,7	82,7
Anslag grensehandel, kg pr. innb.	4,0	3,5	3,4	0,4	0,5	2,6
Totalt engrosforbruk av mel inkl. grensehandel, kg pr. innb.	90,5	89,9	84,4	86,1	83,2	85,4

1. F.o.m. 1985 inkl. hvete- og havrekli. Tall omfatter ikke mel/korn som eksporteres.

2. Omfatter kjeks, knekkebrød, cornflakes, pastavarer med mer.

3. Diverse maisprodukter (herunder mel av mais) er tatt med fra og med 2008, der tallseriene er redigert tilbake t.o.m. 1999.

Tabell 2.13 viser at 65,1 prosent av alt korn som gikk til matmel var basert på norskprodusert korn (de resterende 34,9 prosentene ble importert) i 2021. Korrigerer man for nettoimport av bearbejdede korn-/melprodukter (brød, kaker, kjeks etc.) og nettoimport av ris og mais, er norskprodusert andel av engrosforbruket av korn og mel (omregnet til mel) beregnet til 37,9 prosent. Norskandelen for korn i budsjettåret 2022 er foreløpig kun beregnet som et gjennomsnitt av norskandelen de tre foregående årene.

Tabell 2.13 ANDEL NORSKPRODUSERT KORN TIL MEL (PROSENT)

	1999	2009	2019	2020	2021*	2022**
Andel norskprodusert korn til matmel	43,2	51,9	40,0	58,5	65,1	54,6
Andel norskprodusert mel av totalt forbruk	35,4	35,3	23,5	33,9	37,9	31,9

Tabell 2.14 viser den prosentvise fordelingen av salget av matmel fordelt på ulike meltyper som selges fra norske handels- og bygdemøller (dvs. fordelingen av 259 mill. kg angitt i første rad for 2021 i tabell 2.12). Siktet hvetemel står for 67,5 prosent av melomsetningen i 2021. Andelen sammalt mel har økt fra 17,3 prosent i 1999 til 24,4 prosent i 2021.

Tabell 2.14 MATMELOMSETNINGEN FRA NORSKE HANDELS- OG BYGDEMØLLER FORDELT PÅ DE ENKELTE MELTYPER (PROSENT)

	1999	2009	2015	2019	2020	2021*	2022**
Siktet hvetemel	75,0	69,9	66,9	66,8	65,9	67,5	66,7
Spelt ¹			1,8	2,3	2,0	2,5	2,3
Semule durum	0,0	0,7	0,2	0,3	0,4	0,5	0,4
Sammalt hvete	10,8	11,2	13,0	12,1	11,5	10,5	11,4
Siktet rugmel	4,1	2,8	1,4	1,0	1,0	0,9	1,0
Sammalt rugmel	3,4	3,8	4,8	4,3	4,1	4,1	4,2
Byggmel/-gryn	0,4	0,5	0,6	0,4	0,4	0,3	0,3
Byggryn ²			0,1	0,4	0,3	0,3	0,3
Annet mel og melmikser	3,2	5,8	3,8	4,4	4,6	4,0	4,3
Kli til mat	0,4	0,5	0,8	0,6	2,2	2,1	1,7
Havremel/-gryn	2,7	4,8	5,0	7,0	7,1	6,8	7,0
Havremel ³			1,4	0,4	0,5	0,5	0,5
Herav							
Sammalt %⁴	17,3	18,5	25,2	24,8	25,7	24,4	25,0

Kilde: Landbruksdirektoratet

1. Spelt ble skilt ut fra siktet hvetemel i 2015.
2. Byggryn og byggmel var tidligere en gruppe, men f.o.m. 2015 er gruppen splittet.
3. Havregryn og havremel var tidligere en gruppe, men f.o.m. 2015 er gruppen splittet.
4. Består av sammalt hvete, sammalt rug, byggryn, kli til mat, havregryn og havremel.

2.5.1.2 Poteter

Både metodene og kildene for beregning av potetforbruket har variert siden 1959. I 2019 ble det foretatt endring i metode og korreksjoner av tall tilbake til 1989. Endringen i metoden innebar en ny «periodisering» av den norske nettoproduksjonen, der den nye metoden innebærer at 25 prosent av det som produseres ett år, antas å bli omsatt påfølgende år.

Tabell 2.15 viser bruken av norsk nettoproduksjon av poteter i mill. kg for perioden 1959 til 2021, samt anslag for 2022. Selv om det forekommer variasjoner fra år til år, viser utviklingen fra 1959 til 2019 at salgsproduksjonen over tid har gått ned. Av den beregnede totale nettoproduksjonen i 2021 (periodisert) på 260 mill. kg, ble 75 mill. kg benyttet som matpotet, 117 mill. kg gikk til bearbeiding av potetprodukter (dvs. potetchips, pommes frites og potetmospulver). Videre gikk 10 mill. kg til lomper/ferdigkokte poteter og 31 mill. kg til potetmel. Utover dette gikk 12 mill. kg til settepoteter og 15 mill. kg gikk til sprit. Sprit og settepoteter inngår ikke i engrosforbruket av poteter.

Tabell 2.15 BRUK AV NORSKPRODUSERTE POTETER, mill. kg

	1959	1969	1979	1989 ¹	1999	2009	2019	2020	2021*	2022**
Matpoteter	190	198	175	175	114	80	63	70	75	69
Potetchips	..	12	8	38	40	53	48	51	47	54
Pommes frites	..	2	12	16	35	41	55	56	58	60
Potetmospulver	..	6	10	20	20	20	13	13	13	12
Div. potetprodukter ²	5	10	15	9	10	10	9
Potetmel	44	44	49	51	40	40	36	32	31	31
Hjemmeforbruk	121	95	73	22	2	0	0	0	0	0
Sprit	22	17	16	13	13	11	14	16	15	16
Øvrig Ikke til mat (settepotet/fôr)	513	261	130	0	0	7	9	11	12	12
Sum nettoproduksjon poteter	890	635	473	340	273	266	247	260	260	262

1. Ny beregning f.o.m. 1989 er ekskl. potet anvendt som fôr.

2. Herunder vakuumpakkede poteter, potetlomper.

Tabell 2.16 viser engrosforbruket av poteter, dvs. summen av norsk nettoproduksjon og nettoimport (import minus eksport) av potet, omregnet til frisk potet, for årene 1959 til 2021, samt anslag for 2022. I alt er det totale engrosforbruket av poteter beregnet til 294 mill. kg i 2021 (ekskl. poteter anvendt som settepoteter og sprit), der 108 mill. kg er matpotet, 143 mill. kg er bearbeidede potetprodukter, mens 42 mill. kg er potetmel). Av det totale engrosforbruket i 2021 utgjør den norskproduserte andelen 233 mill. kg, mens nettoimporten utgjør 60 mill. kg. Import av matpoteter som anvendes til bearbeiding inngår i tallene for bearbeidede poteter og ikke matpoteter. Den samlede eksporten av matpoteter, bearbeidede poteter og potetmel er beregnet til 4,9 mill. kg (omregnet til frisk potet) i 2021.

Tabell 2.16 ENGROSFORBRUK AV POTETER, mill. kg

	1959	1969	1979	1989 ¹	1999	2009	2019	2020	2021*	2022**
Matpoteter										
Norskprodusert	311	308	236	198	115	80	63	70	75	69
Nettoimport	–	14	19	15	28	22	19	44	33	41
Sum engrosforbruk	311	322	255	212	143	102	82	114	108	110
Bearbeidede poteter /poteter til bearbeiding										
Norskprodusert	–	20	30	79	105	129	125	130	127	135
Nettoimport ¹	–	–	16	11	15	7	25	30	16	15
Sum engrosforbruk	–	20	46	90	120	135	150	160	143	149
Poteter til potetmel										
Norskprodusert	43	36	31	51	40	40	36	32	31	31
Nettoimport	1	2	3	0	13	14	11	11	11	11
Sum engrosforbruk	44	40	34	51	53	54	47	43	42	42
Sum engrosforbruk poteter	355	382	335	366	329	291	279	317	294	302
Engrosforbruk, kg pr. innbygger										
Matpoteter	87,6	83,5	62,5	50,3	32,0	21,1	15,4	21,2	20,0	20,2
Poteter til bearbeiding	–	5,1	11,5	21,3	27,0	28,0	28,0	29,7	26,5	27,5
Poteter til potetmel ²	12,4	10,4	8,4	12,0	11,8	11,2	8,8	8,1	7,8	7,7
Engrosforbruk poteter, kg pr. innbygger				83,4	70,7	60,3	52,2	59,0	54,3	55,4

1. Ny beregning f.o.m. 1989.

2. Inkl. poteter til sprit t.o.m. 1979.

Engrosforbruket av bearbeidede poteter utgjør en stadig større andel av engrosforbruket av poteter. Tabell 2.17 viser norsk industri sitt forbruk av friske poteter til bearbeiding av potetprodukter. Tallene er innhentet fra ulike markedsaktører, og viser at norsk industri i 2021 anvendte 132,9 mill. kg poteter til produksjon av bearbeidede potetprodukter. Av den totale anvendelsen gikk 50,4 mill. kg til bearbeiding av potetchips, 59,6 mill. kg gikk til bearbeiding av pommes frites, 12,9 mill. kg gikk til produksjon av potetmospulver, mens 10,0 mill. kg gikk til produksjon av lomper og vakuumpakkede poteter.

Tabell 2.17 FRISKE POTETER BRUKT TIL BEARBEIDEDE POTETPRODUKTER, mill. kg

	1989	1999	2009	2019	2020	2021*	2022**
Til produksjon av:							
Potetchips mv.	38,2	41,3	54,5	63,4	62,1	50,4	60,1
Pommes frites	18,1	47,6	41,3	55,9	59,6	59,6	61,0
Potetmospulver	21,0	20,2	20,5	13,2	12,6	12,9	11,2
Øvrig potetprodukter	9,6	11,1	10,0	9,7
Sum	77,3	109,1	116,4	142,0	145,4	132,9	142,0

Ved produksjon av de ulike potetproduktene medgår det normalt ca. 4,0 kg friske poteter til produksjon av 1 kg potetchips, ca. 2,1 kg friske poteter til produksjon av 1 kg pømmes frites og ca. 6,0 kg friske poteter til produksjon av 1 kg potetmospulver. Basert på disse tallene ble det i 2021 produsert ca. 12,6 mill. kg potetchips, 28,4 mill. kg pømmes frites og 2,1 mill. kg potetmospulver.

2.5.1.3 Grønnsaker, frukt og bær

Nettoimport av grønnsaker

Tabell 2.18 viser den samlede nettoimporten (import minus eksport) av grønnsaker på kalenderårsbasis. Foreløpige tall for 2021 viser at den samlede nettoimporten er 222 mill. kg, dvs. en økning på 0,4 mill. kg fra 2020 til 2021. Nettoimporten av friske grønnsaker i 2021 er på 127 mill. kg og nettoimporten av bearbeidede grønnsaker (tørket, fryst og konservert) er på 95,1 mill. kg. Andelen bearbeidede grønnsaker utgjorde dermed 42,8 prosent av nettoimporten av grønnsaker i 2021. Tomater er den kulturen som det blir importert mest av, både av friske og bearbeidede grønnsaker. Tall for 2020 og 2021 er foreløpige tall, mens anslag for nettoimporten av grønnsaker i 2022 er anslag, og er basert på gjennomsnitt av nettoimporten de tre foregående årene.

Tabell 2.18 NETTOIMPORT AV GRØNNSAKER (FRISKE OG KONSERVERTE), mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2019	2020	2021*	2022**
<u>Friske grønnsaker:</u>										
Blomkål	2,5	2,7	3,0	3,4	4,0	4,6	5,5	5,5	5,2	5,4
Brokkoli					4,5	6,5	8,7	8,2	8,3	8,4
Kinakål				4,2	3,7	1,6	2,1	2,0	2,2	2,1
Annen kål ¹	0,0	0,4	3,5	1,3	1,4	1,2	4,0	3,8	2,8	3,5
Gulrot	1,3	0,3	6,0	2,7	5,6	6,1	7,3	6,0	2,2	5,2
Løk ²	4,1	4,4	3,6	0,6	5,2	8,7	21,2	11,4	13,4	15,3
Purre					1,6	1,9	1,7	1,9	1,6	1,7
Tomater	2,1	3,0	6,0	9,0	13,3	22,2	24,5	23,4	24,1	24,0
Slangeagurk	0,0	1,0	3,1	5,1	4,9	6,5	9,7	8,1	8,6	8,8
Paprika				4,1	7,9	14,4	20,6	20,4	21,0	20,7
Salat	0,2	0,3	0,3	0,9	6,6	12,1	12,5	11,3	12,0	11,9
Sopp				0,9	2,5	5,7	7,8	7,7	8,1	7,9
Belgfrukter					0,2	1,4	1,6	1,4	1,4	1,5
Røtter og knoller					0,5	1,3	1,8	2,5	1,8	2,0
Øvrig ³				2,2	4,3	9,5	13,9	14,9	14,4	14,4
Sum friske grønnsaker	10,2	12,1	25,5	34,4	66,2	103,7	142,9	128,5	127,0	132,8
<u>Bearbejdede grønnsaker:</u>										
Fryste					7,1	9,1	11,3	11,2	10,8	11,1
Tørket					1,1	1,4	1,8	1,8	2,0	1,9
Konserverte tomater					17,1	28,9	38,4	41,8	41,5	40,6
Øvrig konserverte					22,3	26,9	35,6	38,4	40,7	38,2
Sum konserverte grønnsaker	19,0	19,0	11,0	21,0	47,5	66,3	87,1	93,1	95,1	91,7
Sum grønnsaker	29,2	31,1	36,5	55,4	113,7	169,9	230,0	221,6	222,0	224,5

Kilde: SSB

1. Inkl. hvitkål, rødkål, brokkoli, rosenkål og annen kål i perioden (1959 -1989). F.o.m. 1990 er kinakål og brokkoli skilt ut.

2. Inkl. purre t.o.m. 1989.

3. F.o.m. 1990 er "øvrig" delt inn i a) belgfrukter b) røtter og knoller c) øvrige.

Produksjon av grønnsaker

Norsk produksjon av grønnsaker er hovedsakelig basert på produksjonsvolumer i henhold til SSBs hagebruksstatistikk, med utfyllende informasjon om enkelte vekster. I tillegg har NIBIO identifisert vekster som ikke inngår i dataene de mottar fra SSB. For disse vekstene anvendes omsetningstall fra Landbruksdirektoratet, eventuelt kombinert med anslag foretatt av NIBIO.

Statistikken over norskproduserte grønnsaker ligger ett år bak en del av de øvrige statistikkene som presenteres i rapporten, slik at tallene for 2020 er de nyeste tallene og anses som foreløpige produksjonstall. Produksjonstall for 2021 og 2022 er beregnede tall. 2021-tallene beregnes med utgangspunkt i produksjonstall for 2020, korrigert for omsetningsendring fra 2020 til 2021 av norskproduserte grønnsaker (data fra Landbruksdirektoratet). Produksjonstall for 2022, beregnes som et gjennomsnitt av 2019, 2020 og 2021.

Tabell 2.19 viser norsk produksjon av grønnsaker fordelt på ulike kulturer i perioden 1989 til 2019, foreløpige tall for 2020 samt anslag for 2021 og 2022. Det endelige produksjonsvolumet av grønnsaker i 2019 er 204,3 mill. kg, mens foreløpige tall for 2020 viser et produksjonsvolum på 216,1 mill. kg. For 2021 er det beregnet et produksjonsvolum på 202,6 mill. kg, mens i 2022 er volumet anslått til 207,7 mill. kg.

Tabell 2.19 PRODUKSJON AV GRØNNSAKER, mill. kg

	1989	1999	2009 ¹	2019	2020*	2021**	2022**
Blomkål	8,1	6,2	7,2	7,5	8,4	8,0	8,0
Brokkoli	..	2,9	2,7	4,2	3,6	3,5	3,8
Kinakål	13,2	8,1	4,0	2,9	2,5	2,1	2,5
Annen kål ²	30,9	21,7	18,5	20,0	21,6	22,4	21,3
Gulrot	35,7	36,0	34,7	48,9	53,0	47,6	49,8
Løk ³	19,6	13,6	14,0	29,9	27,9	21,2	26,3
Purre	3,5	2,5	2,6	2,6	2,8	2,3	2,6
Tomater	8,6	9,3	10,0	12,8	14,2	14,7	13,9
Agurk ⁴	8,7	10,8	13,9	17,0	19,6	20,9	19,2
Salat ⁵	2,1	4,1	13,5	24,5	24,7	24,0	24,4
Belgfrukter ⁶	5,0	4,8	3,1	4,1	4,4	3,4	4,0
Røtter og knoller ⁷	3,1	5,2	4,4	7,1	9,4	8,9	8,5
Kålrot ⁸				10,5	12,5	11,8	11,6
Annet ⁹	16,1	17,8	19,1	5,3	4,9	4,9	5,0
Uspesifisert ¹⁰	14,6	13,5	13,9	6,8	6,5	6,7	6,7
Sum norsk produksjon	169,2	156,3	161,6	204,3	216,1	202,6	207,7

1. Omlegging av metode f.o.m. 2009.

2. Omfatter sommerkål, høstkål, vinterkål, (hodekål, hvitkål), rødkål, rosenkål og «øvrige kål».

3. Omfatter kepaløk, rødløk, vårløk og sjalottløk.

4. Omfatter kun «slangeagurk»/veksthusagurk (ikke sylteagurk).

5. Omfatter issalat, rapidsalat, hodesalat, rotsalat, lollo, hjertesalat, ruccula, romano og «andre salater».

6. Omfatter erter og bønner.

7. Omfatter neper, reddiker, knollselleri, rotpersille og rødbeter.

8. Kålrot inngår i «annet» t.o.m. 2009.

9. Omfatter kålrot og sopp t.o.m. 2009. I tillegg omfatter «annet», asparges, kruspersille, stangselleri, squash, sukkermais, sylteagurk, paprika og urter.

10. Omfatter øvrige vekster (herunder sopp f.o.m. 2010) og produksjon i kjøkkenhager.

Engrosforbruk av grønnsaker

Tabell 2.20 viser at engrosforbruket av grønnsaker er på 434,3 mill. kg i 2019, noe som tilsvarer 81,2 kg per innbygger per år. Foreløpig tall for 2020 viser en økning i engrosforbruket til 81,4 kg per innbygger. Anslag for 2021 viser en reduksjon fra 2020 med 3,5 prosent til 78,5 kg per innbygger.

Den norskproduserte andelen av engrosforbruket av grønnsaker, dvs. produksjon (tabell 2.19) minus eksport (587 tonn) dividert på engrosforbruk (tabell 2.20), er 47 prosent i 2019 (endelig fordeling) og 49 prosent i 2020 (foreløpig beregning).

Tabell 2.20 ENGROSFORBRUK AV GRØNNSAKER, mill. kg

	1989	1999	2009	2019	2020*	2021**	2022**
<u>Norske vekster og nettoimport av friske vekster:</u>							
Blomkål	11,5	10,1	11,8	13,0	14,0	13,2	13,4
Brokkoli	..	7,4	9,2	12,9	11,8	11,9	12,2
Kinakål	17,4	11,9	5,6	5,0	4,5	4,3	4,6
Annen kål	32,2	23,0	19,8	24,0	25,4	25,2	24,9
Gulrot	38,4	41,7	40,8	56,1	59,0	49,8	55,0
Løk	20,2	18,8	22,8	51,2	39,3	34,6	41,7
Purre	3,5	4,1	4,5	4,3	4,7	3,9	4,3
Tomater	17,6	22,5	32,2	37,3	37,7	38,9	37,9
Slangeagurk	13,8	15,7	20,4	26,8	27,7	29,5	28,0
Paprika ¹	4,1	7,9	14,4	20,6	20,4	21,0	20,7
Salat	3,0	10,6	25,6	37,0	36,0	36,1	36,4
Sopp ¹	1,9	3,5	5,7	7,8	7,7	8,1	7,9
Belgfrukter	5,0	5,1	4,5	5,7	5,8	4,9	5,5
Røtter og knoller	3,1	5,8	5,7	8,8	11,9	10,7	10,5
Kålrot ²	10,5	12,5	11,8	11,6
Annet	16,1	17,8	19,1	5,3	4,9	4,9	5,0
Uspesifisert	16,8	17,8	22,3	20,7	21,4	21,1	21,1
Sum norske vekster og nettoimport av ubearbeidede grønnsaker	203,6	222,7	264,4	347,2	344,6	329,5	340,5
<u>Bearbeidede grønnsaker:</u>							
Fryste grønnsaker	3,4	7,1	9,1	11,3	11,2	10,8	11,1
Tørket	..	1,1	1,4	1,8	1,8	2,0	1,9
Konserverte tomater	..	17,1	28,9	38,4	41,8	41,5	40,6
Øvrig konserverte	..	22,3	26,9	35,6	38,4	40,7	38,2
Sum bearbeidede grønnsaker	21,0	47,5	66,3	87,1	93,1	95,1	91,7
Sum grønnsaker	224,6	270,2	330,6	434,3	437,7	424,6	432,2
Forbruk grønnsaker, kg pr. innbygger	53,1	60,6	68,5	81,2	81,4	78,5	79,4

1. Tallet inkluderer kun import. Norskprodusert paprika inngår i vekstgruppen «annet».

2. Inngår i «annet» før 2010. F.o.m. 2010 er kålrot skilt ut, men omfatter kun den norske produksjonen (nettoimporten av kålrot inngår i «uspesifisert»).

Nettoimport av frukt og bær

Tabell 2.21 viser nettoimporten av frukt og av bær i mill. kg for årene 1959 t.o.m. 2019, foreløpige tall for 2020-2021, samt anslag for 2022. Av den totale nettoimporten av frukt i 2021 på 386,2 mill. kg, var 81,7 prosent frisk frukt (315,5 mill. kg). Den totale nettoimporten av frukt var tilnærmet uendret fra 2020 til 2021. Nettoimporten av bananer og sitrusfrukter dominerer, etterfulgt av epler.

Nettoimporten av bær var 39,9 mill. kg i 2021, noe som tilsvarer en økning på 3,7 prosent sammenlignet med 2020. Friske bær utgjorde 54,8 prosent av nettoimporten av bær i 2021. Tall for 2022 er kun anslag.

Tabell 2.21 NETTOIMPORT AV FRUKT OG BÆR, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2019	2020*	2021*	2022**
<u>Frisk frukt:</u>										
Sitrusfrukter mv.	48,4	69,2	63,6	59,1	53,0	70,2	73,8	74,7	78,5	75,7
Bananer	24,3	32,3	33,7	49,2	64,6	81,2	82,9	82,7	79,9	81,8
Epler	19,2	19,1	48,6	40,9	45,3	52,0	44,3	43,9	40,9	43,0
Pærer	5,4	8,0	11,6	12,5	16,9	21,3	15,8	13,2	13,8	14,2
Druer	7,5	12,5	17,3	16,0	18,7	29,5	25,4	26,0	25,9	25,7
Plommer	2,4	3,0	3,1	2,6	2,7	2,8
Moreller/kirsebær	0,4	0,9	1,7	1,7	1,7	1,7
Meloner	4,8	11,5	24,0	29,2	33,2	34,7	32,4
Andre frukter ¹	0,2	2,4	6,8	6,9	10,6	24,6	36,5	36,3	37,5	36,8
Sum frisk frukt	105	143,5	181,6	189,4	223,4	306,6	312,6	314,3	315,5	314,2
<u>Bearbeidet frukt:</u>										
Konservert frukt	6,1	18,9	27,4	33,4	0,5	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Tørket frukt	7,0	7,0	6,4	6,5	6,6	7,7	7,7	7,7	7,8	7,7
Syltetøy ²	15,6	16,7	17,8	17,4	17,5	17,5
Saft av frukter	26,0	52,9	44,9	46,7	45,4	45,6
Sum bearb. frukt	13,1	25,9	33,8	39,9	48,7	77,5	70,3	71,8	70,7	70,9
Sum frukt	118,1	169,4	215,4	229,3	272,1	384,1	383,0	386,1	386,2	385,1
<u>Friske bær:</u>										
Jordbær	1,2	5,1	9,1	7,0	8,6	8,2
Kiwi	2,8	5,1	3,7	3,7	3,9	3,7
Skogsbær	0,6	0,7	4,6	5,0	4,6	4,7
Bringebær/solbær/ stikkelsbær/rips	0,0	0,2	1,6	1,3	1,3	1,4
Andre hagebær	0,6	1,0	3,2	3,3	3,5	3,3
Sum friske bær	5,3	12,1	22,1	20,2	21,9	21,4
<u>Bearbeidet bær:</u>										
Fryste	7,7	10,5	14,9	17,1	16,7	16,2
Tørket	0,1	0,2	0,1	0,1	0,3	0,2
Syltetøy	0,0	1,4	0,6	0,6	0,5	0,6
Saft	0,8	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5
Sum bearb. bær	8,6	12,5	16,2	18,3	18,0	17,5
Sum bær	0,1	0,8	3,0	9,9	13,8	24,7	38,3	38,5	39,9	38,9

1. I perioden 1959-1989 omfatter andre frukter også moreller, kirsebær og plommer.

2. Inkl. hermetisk frukt.

Produksjon av frukt og bær

Beregning av norsk produksjon av frukt er hovedsakelig basert på volumer fra distrikts- og kvalitetstilskuddsstatistikken til Landbruksdirektoratet (registrerte produksjonsvolumer), samt at det beregnes et tillegg for hjemmeforbruk. Beregning av tillegget for hjemmeforbruk varierer noe ut ifra type fruktslag. For bær anvendes beregnede produksjonsvolumer iht. SSBs hagebruksstatistikk for endelige og foreløpige tall (dvs. t.o.m. 2020), mens for 2021 beregnes volumene ut fra produksjons-søknadsstatistikken til Landbruksdirektoratet, tillagt et anslag for hjemmeforbruk. Avlinger i budsjettåret beregnes av NIBIO, bl.a. på grunnlag av arealutvikling og avling per dekar.

I tabell 2.22 ser man at den norske nettoproduksjonen av frukt og bær i 2019 var 32,5 mill. kg, og foreløpige tall for 2020 og 2021 er hhv. 24,5 mill. kg og 32,0 mill. kg. Av nettoproduksjonen i 2020 var 14,5 mill. kg frukt og 10,0 mill. kg bær, mens i 2021 var 23,6 mill. kg frukt og 8,4 mill. kg bær. Totalt utgjør den norske nettoproduksjonen av frukt og bær 4,6 kg per innbygger i 2020 og 5,9 kg per innbygger i 2021. Epler og jordbær utgjør hovedvekten av det som produseres av frukt og bær i Norge. Den relativt kraftige reduksjonen av produserte mengder fra 2019 til 2020 er sammensatt, der man opplevde frost under blomstringen, en fuktig vekstsesong samt mangel på arbeidskraft grunnet koronapandemien.

Tabell 2.22 NORSK NETTOPRODUKSJON AV FRUKT OG BÆR, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999 ¹	2009	2019	2020*	2021*	2022**
<u>Frukt:</u>										
Epler	8,7	9,5	16,5	12,7	19,7	16,2
Pærer	0,9	0,6	0,4	0,5	0,5	0,5
Plommer	0,6	1,1	2,5	0,7	2,4	1,9
Moreller/kirsebær	0,5	0,8	0,7	0,7	1,0	0,8
Sum frukt	76	64	46	56	10,6	12,0	20,0	14,5	23,6	19,3
<u>Bær:</u>										
Jordbær	7,7	7,3	9,2	7,1	6,0	6,4
Bringebær	1,0	2,7	2,4	2,1	1,7	2,0
Solbær	0,6	0,8	0,7	0,7	0,5	0,7
Andre bær	0,6	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1
Sum bær	33	36	45	37	10,0	11,0	12,5	10,0	8,4	9,2
Sum frukt/bær	109	100	91	93	20,6	23,0	32,5	24,5	32,0	28,5

1. F.o.m. 1999 er beregningene ekskl. villahager.

Engrosforbruk av frukt og bær

Tabell 2.23 viser engrosforbruket av frukt og bær for perioden 1959-2019, foreløpig engrosforbruk for 2020-2021, samt prognoser for 2022. Tabellen viser også bidraget fra norsk produksjon og nettoimporten. Det totale engrosforbruket av frukt og bær gikk ned fra 454 mill. kg i 2019 til 449 mill. kg i 2020, mens i 2021 har engrosforbruket gått opp til 458 mill. kg. Engrosforbruket av frukt og bær tilsvarer 84,7 kg per innbygger i 2021, dvs. en økning på 1,2 kg fra 2020. 89 prosent av engrosforbruket er frukt, mens 11 prosent er bær. Av det totale engrosforbruket av frukt og bær utgjør den norske produksjonen normalt mellom 5-7 prosent. I 2019 var norskandelen 7,2 prosent, i 2020 5,5 prosent, mens i 2021 viser foreløpige tall en norskandel på 7,0 prosent.

Tabell 2.23 ENGROSFORBRUK AV FRUKT OG BÆR, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2019	2020*	2021*	2022**
<u>Frisk frukt:</u>										
Norskprodusert	76	64	46	56	9	10	13	9	15	12
Nettoimport	105	144	182	189	223	307	313	314	315	314
<u>Bearbeidet frukt:</u>										
Norskprodusert	2	2	7	6	8	7
Nettoimport	13	26	34	40	49	77	70	72	71	71
Sum frukt	194	233	261	285	283	396	403	401	409	404
<u>Friske bær:</u>										
Norskprodusert	33	36	45	37	8	8	11	9	8	8
Nettoimport	5	12	22	20	22	21
<u>Bearbeidet bær:</u>										
Norskprodusert	2	3	2	1	1	1
Nettoimport ¹	0	1	3	10	9	13	16	18	18	18
Sum bær	33	37	48	47	24	36	51	49	48	48
Sum frukt og bær	227	270	309	332	307	433	454	449	458	453
Forbruk frukt/bær, kg pr. innbygger	63,9	69,2	76,0	78,6	68,7	89,6	84,9	83,5	84,7	83,2

1. For perioden 1959-1990 omfatter nettoimport av bearbejdede bær også nettoimport av friske bær.

2.5.1.4 Erter, nøtter, kakao m.m.

Dette avsnittet viser utviklingen i engrosforbruket av erter, bønner, linser, diverse belgvekster, nøtter (inkl. peanøtter), oljeholdige frø og frukter, samt kakao og kakaoprodukter. Dette er varer som i all hovedsak importeres (ingen/liten norsk produksjon). Tallene baserer seg på handelsstatistikken fra SSB, der det er foretatt enkelte manuelle korreksjoner av belgfrukter (bønner og erter), grunnet mistanke om at det har vært importert dyrefôr enkelte år på utvalgte varenummer i tolltariffen som inngår i disse beregningene. Det er derfor knyttet noe usikkerhet til disse tallene. Produksjon og handel av friske erter og andre friske belgvekster inngår i avsnittet for grønnsaker, mens meierivarer som inngår i norsk sjokoladeproduksjon inngår i

tallene for meierivarer. Anslag for 2022 er basert på gjennomsnitt for de tre siste årene.

Tabell 2.24 viser at det samlede engrosforbruket av belgfrukter (dvs. erter, bønner, linser og diverse belgvekster), nøtter og oljeholdige frø og frukter var 49,0 mill. kg i 2019. Foreløpige tall for 2020 viser at engrosforbruket var på 47,7 mill. kg, noe som tilsvarer 8,9 kg per innbygger. I 2021 utgjør nøtter 20,1 mill. kg av engrosforbruket, belgfrukter 16,4 mill. kg, mens oljeholdige frø og frukter utgjør 13,7 mill. kg.

Når det gjelder kakao og kakaoprodukter omfatter dette nettoimport av sjokolade, sukkerholdige varer med innhold av kakao, kakaosmør, kakaomasse, kakaobønner, kakaopulver o.l. Tabell 2.24 viser at engrosforbruket av kakao og kakaoprodukter økte fra 30,6 mill. kg i 2019 til 34,9 mill. kg i 2020 og videre til 37,4 mill. kg i 2021. Utviklingen av totalt engrosforbruk av kakao og kakaoprodukter bør muligens ses i sammenheng med grensehandel, da dette er en varegruppe som berøres av grensehandel i relativt stor grad sammenliknet med en rekke andre varegrupper. Anslagene for grensehandel av kakao/kakaoprodukter er derfor også angitt i tabell 2.24, og viser bl.a. en reduksjon på 0,9 kg per innbygger fra 2019 til 2020, en nedgang som hovedsakelig skyldes reiserestriksjoner grunnet koronapandemien. For ytterligere omtale av grensehandel, se 2.5.8.

Tabell 2.24 ENGROSFORBRUK AV ERTER, BØNNER, LINSER, NØTTER, KAKAO M.M., mill. kg

	1985	1989	1999	2009	2019	2020*	2021*	2022**
Belgfrukter			10,2	16,2	17,1	14,3	16,4	16,0
Bønner	2,9	5,2	8,6	8,5	9,3	8,8
Erter	6,0	3,4	3,8	1,7	3,9	3,1
Linser	0,1	0,5	0,7	0,9	0,7	0,7
Diverse belgvekster	1,2	7,1	4,1	3,2	2,6	3,3
Nøtter	11,4	11,9	13,3	17,4	19,4	21,0	20,1	20,2
Oljeholdige frø og frukter	3,1	2,2	4,7	8,2	12,5	12,4	13,7	12,9
Sum	19,8	19,7	28,2	41,8	49,0	47,7	50,2	49,0
Forbruk belgfrukter, nøtter og oljeholdige frø og frukter, kg pr. innbygger	4,8	4,7	6,3	8,7	9,2	8,9	9,3	9,0
Kakao/kakaoprodukter								
Forbruk av kakao og kakaoprodukter	14,0	28,9	30,6	34,9	37,4	34,3
Forbruk kakao/kakaoprodukter, kg pr. innb.	3,1	6,0	5,7	6,5	6,9	6,3
Anslag grensehandel, kg pr. innb.	1,1	1,0	1,0	0,1	0,2	0,8
Totalt engrosforbruk av kakao/kakaoprodukter inkl. grensehandel, kg pr. innb.	4,2	7,0	6,7	6,6	7,1	7,1

Det er ingen produksjon av kakao i Norge, men det produseres likevel sjokolade i Norge. Sjokolade som produseres i Norge importeres enten som ferdig «masse» som støpes eller som enkeltingredienser (kakao, sukker, melkepulver o.l.). I engrosforbruket av «kakao og kakaoprodukter» (tabellen over) inngår ikke ingredienser som sukker og melkepulver da disse ingrediensene inngår i kapittel 2.5.1.5 «sukker og sukkervarer» og i kapittel 2.5.2.4 «konserverte meieriprodukter».

2.5.1.5 Sukker og sukkervarer

Importen av rør- og betesukker utgjør hoveddelen av engrosforbruket. Videre omfatter engrosforbruket import av sukkervarer, samt norsk produksjon av glukose og honning. Tall for sukker til teknisk bruk bygger på historiske data for råvareforbruk innhentet til Industristatistikken. Siste datainnhenting høsten 1999 tydet på at mengden sukker til teknisk bruk lå på 4 mill. kg i året. Nettoimport av sukker til fôr inngår ikke i tallene som presenteres i tabell 2.25.

Beregningene av engrosforbruket av sukker og sukkervarer går fram av tabell 2.25. Av tabellen kan man se at engrosforbruket av sukker per innbygger har gått ned siden 1999. I perioden fra 1959 til 1999 lå engrosforbruket stort sett på om lag 40 kg per innbygger. På 2000-tallet har imidlertid engrosforbruket gått mye ned. I 2020 økte engrosforbruket av sukker og sukkervarer for første gang på mange år (med 1,9 kg per innbygger), når man ser bort fra grensehandelstall, og utgjorde 25,8 kg per innbygger. Foreløpige tall viser en ytterlig økning i 2021 med 0,3 kg per innbygger. Utviklingen av totalt engrosforbruk av sukker og sukkervarer bør imidlertid muligens ses i sammenheng med tall for grensehandel. Anslagene for grensehandel av sukker er også angitt i tabell 2.25, og viser en reduksjon på 1,9 kg per innbygger fra 2019 til 0,2 kg per innbygger i 2020, som innebærer at det samlede sukkerforbruket per innbygger var uendret fra 2019 til 2020. I 2021 er engrosforbruket inkl. grensehandel anslått til 26,4 kg per innbygger, der grensehandelen utgjør 0,3 kg per innbygger. For ytterligere omtale av grensehandel, se 2.5.8.

Tabell 2.25 PRODUKSJON, IMPORT OG FORBRUK PÅ ENGROSNIVÅ AV SUKKER OG SUKKERVARER, mill. kg¹

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2019	2020*	2021*	2022**
Innenlandsk produksjon av glukose basert på potetstivelse	1,4	2,8	3,7	3,4	2,7	2,4	1,3	1,4	1,4	1,3
Import, sukker ²	136,4	141,4	169,9	151,6	170,3	134,0	104,2	112,3	109,7	108,7
Import, sukkervarer ³ og halvfabrikata (også glukose)	6,6	7,6	10,9	14,2	24,6	19,0	21,1	23,3	28,5	24,3
Eksport, sukker, sirup og sukkervarer	0,0	0,5	0,7	2,0	3,9	2,7	0,8	0,6	0,7	0,7
Lagerendring	-8,1	7,1	-2,9	2,1
Forbruk av sukker/sukkervarer ekskl. honning	136,3	158,4	180,9	169,3	193,7	152,7	125,8	136,3	139,0	133,6
Honning norsk produksjon	0,7	0,8	0,5	1,7	0,8	1,0	1,3	1,4	1,4	1,4
Nettoimport, honning	0,0	0,0	0,4	0,1	0,2	0,3	0,9	1,0	1,0	1,0
Forbruk honning	0,7	0,8	0,9	1,8	0,9	1,5	2,3	2,4	2,4	2,3
Forbruk av sukker/sukkervarer inkl. honning, mill. kg	137,0	159,2	181,8	171,1	194,7	154,2	128,0	138,7	141,3	136,0
Forbruk, kg pr. innbygger	38,6	41,1	44,6	40,5	43,8	31,9	23,9	25,8	26,1	25,0
Anslag grensehandel, kg pr. innbygger ⁴	1,5	1,5	2,1	0,2	0,3	1,6
Totalt engrosforbruk av sukker/sukkervarer og honning inkl. grensehandel, kg pr. innbygger	45,3	33,4	26,0	26,0	26,4	26,6

1. Glukose, stivelse, sukkervarer og honning er omregnet til sukkerekvivalenter.

2. Det er antatt at 4 mill. kg av sukkeret som importeres ikke anvendes til mat, og dette er trukket fra.

3. Sukkervarer omfatter også «godteri», men ekskl. sjokolade (for sjokolade se 2.5.1.4).

4. Omfatter grensehandel av sukkervarer og andel sukker i sukkerholdig brus.

2.5.2 Husdyrprodukter

2.5.2.1 Konsummelk, yoghurt, fløte og rømme

Datagrunnlaget for å beregne engrosforbruket av meieriprodukter har variert avhengig av hvilke data som har vært tilgjengelig. I hovedsak bygger alle tall på data fra markedsaktører (meierier), samt fra SSBs handelsstatistikk.

Årlig leveres det litt over 1,5 mrd. liter melk fra norske bønder. Denne melken går inn i produksjon av alle typer meierivarer. Dersom det blir levert mer melk enn det etterspørres, blir melken benyttet i produksjon av varer som kan lagres (f.eks. ost, smør og melkepulver). Disse varene kan enten konsumeres ved en senere anledning eller eksporteres. Ved produksjon av meierivarer starter man med å skille ut fett i en sentrifuge (separator). Etter at man har skilt ut fett har man to produkter; skummet melk og fløte. Melk blir standardisert ved at man tilsetter eller fjerner fett. Fløten benyttes i produksjonsprosessen dersom man skal lage smør, ved at fløten gjennomgår varmebehandling (pasteurisering), syring, kjerning, separering og elting. Normalt består melk av om lag 87,4 prosent vann, ca. 4,7 prosent melkesukker, ca. 4 prosent fett, ca. 3,2 prosent protein og ca. 0,7 prosent mineraler.

Som en tommelfingerregel vil det medgå om lag 20 kg melk til produksjon av 1 kg smør og 10 kg melk til produksjon av 1 kg ost. Melk som tilsettes melkesyrebakterier kalles for syrnet melk (f.eks. kulturmelk, kefir, yoghurt og rømme). Både vanlig og syrnet melk kan bli smakstilsatt. Det er vanlig å homogenisere melken (dvs. å presse melken raskt gjennom en smal dyse under høyt trykk) for å hindre at fett flyter opp.

Pga. inndeling av tolltariffen, internsalg blant meierier/eierstruktur, bearbeiding av halvfabrikata m.m., er det knyttet noe mer usikkerhet til meieritallene enn tall for enkelte andre matvaregrupper. I 2022 har det blitt foretatt en omgruppering av enkelte meieriprodukter. For meierivarene gjelder endringene f.o.m. 2020, med unntak av melk der tallene er korrigert tilbake til 2009. Intensjonen var å korrigere samtlige meierivarer etter den nye inndelingen tilbake i tid, men dette arbeidet har vist seg å bli langt mer krevende enn først antatt. Revisjonen i år innebærer justeringer av enkelte artikkelnummer under gruppene melk, yoghurt, fløte, rømme, smør og konserverte melkeprodukter.

Når det gjelder handel av meierivarer, er det utarbeidet en samletabell 2.32 som omfatter handel av meieriproduktene melk, fløte, rømme og øvrige konserverte melkeprodukter, mens for meierigruppene ost, yoghurt og smør, inngår handel av disse meierivarene i de respektive avsnittene som omhandler disse varene.

Beregning av engrosforbruket av meierivarer omfatter ikke den andelen som privatpersoner kjøper i utlandet (grensehandel). For anslag av engrosforbruk av husdyrprodukter knyttet til grensehandel, se kapittel 2.5.8.

Tabell 2.26 angir engrosforbruket av melk i mill. kg og kg per innbygger. Melk er her definert som «ordinær melk», inkl. syrnet og smaksatt melk som f.eks. sjokolademelk, kulturmelk, cultura og biola. Fra 1999 til 2021 gikk engrosforbruket ned fra 568 mill. kg til 424 mill. kg. Dette tilsvarer en reduksjon på 48,9 kg per innbygger (fra 127,2 kg i 1999 til 78,4 kg i 2021). Fra 2020 til 2021 gikk melkeforbruket ned fra 437 mill. kg til 424 mill. kg, noe som tilsvarer en nedgang på 2,8 kg per innbygger per år. Fra 1999 til 2021 har engrosforbruket av helmelk og lettmelk (i kg per innbygger) samlet sett gått ned med mer enn 50 prosent, mens skummet melk/ekstra lettmelk (0,7 % fett eller mindre) har økt med om lag 35 prosent i samme periode. Frem til 1999 inngikk yoghurt i melketallene, men dette er f.o.m. 1999 skilt ut i egen tabell (tabell 2.27). Grensehandel av melk kommer i tillegg og inngår i meierivarer omtalt i kapittel 2.5.8.

Tabell 2.26 ENGROSFORBRUK AV MELK

	1959	1969	1979	1989	1999 ²	2009	2019	2020	2021*	2022**
Mill. kg										
Helmelk	627	674	652	269	145	98	90	87	86	85
Lettmelk				335	324	251	181	183	176	174
Skummet melk ¹	40	54	107	136	99	161	160	167	163	159
Sum melk	667	728	759	740	568	510	431	437	424	419
kg pr. innbygger										
Helmelk	176,4	175,0	160,1	63,6	32,4	20,3	16,8	16,2	15,8	15,7
Lettmelk				79,3	72,6	51,9	33,8	33,9	32,5	32,0
Skummet melk ¹	11,3	13,9	26,3	32,2	22,2	33,3	30,0	31,0	30,1	29,3
Forbruk melk, kg pr. innbygger	187,7	188,9	186,3	175,1	127,2	105,5	80,6	81,2	78,4	77,0

1. Omfatter også lettmelk med 0,7 % fett eller mindre (tidligere betegnet ekstra lettmelk).

2. I perioden før 1999 omfatter tallene også yoghurt omregnet til melk.

Tabell 2.27 viser utviklingen i engrosforbruket av yoghurt for utvalgte år i perioden 1999 t.o.m. 2021, samt anslag for 2022. Fra 2020 til 2021 gikk totalt engrosforbruk opp med 0,6 mill. kg. Engrosforbruket målt i kg per innbygger gikk opp med 0,1 kg. Importert yoghurt står for om lag 11 prosent av engrosforbruket av yoghurt i 2021. Import av yoghurt uten innhold av yoghurtbase inngår imidlertid i konserverte melkeprodukter (tabell 2.32). Grensehandel av yoghurt kommer i tillegg og inngår i meierivarer omtalt i kapittel 2.5.8.

Tabell 2.27 ENGROSFORBRUK AV YOGHURT

	1999	2009	2019	2020	2021*	2022**
Mill. kg	30,3	44,3	51,8	59,3	59,9	57,8
Yoghurt, kg pr. innbygger	6,8	9,2	9,7	11,0	11,1	10,6

Tabell 2.28 angir engrosforbruket av fløte og rømme. Alle typer fløte og rømme er omregnet til en tilsvarende mengde med en fettprosent på 38, tidligere var denne fellesfaktoren 35 prosent. Foreløpige tall viser at engrosforbruket av fløte og rømme (omregnet til 38 % fett) gikk ned fra 44,0 mill. kg i 2020 til 42,3 mill. kg i 2021, noe som tilsvarer en reduksjon på 0,4 kg per innbygger. Den store økningen i fløte fra 2019 til 2020 skyldes i hovedsak den nye grupperingen der flere produkter er flyttet fra gruppen konserverte melkeprodukter til fløte. Handel av rømme og fløte inngår i beregningen for konserverte melkeprodukter (tabell 2.32), mens grensehandel inngår i meierivarer i kapittel 2.5.8.

Tabell 2.28 OMSETNING AV FLØTE OG RØMME, OGSÅ INNDELTE I FETTPROSENT OG OMREGNET TIL 38 PROSENT FETT

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2019	2020 ²	2021*	2022**
<u>Mill. kg</u>										
Fløte	24,5	26,5	29,3	39,4	37,8	38,3
Rømme	12,4	16,2	18,8	19,7	19,1	19,0
Sum fløte og rømme					36,9	42,7	48,1	59,1	56,9	57,3
<u>Kg pr. innbygger</u>										
Fløte	5,5	5,5	5,5	7,3	7,0	7,0
Rømme	2,8	3,3	3,5	3,7	3,5	3,5
Sum kg pr. innbygger					8,3	8,8	9,0	11,0	10,5	10,5
<u>Inndeling fettprosent i mill. kg:</u>										
<10 %	1,8	2,3	2,8	2,5	2,3	7,4	7,1	6,8
[18 % - 30 % >	4,3	6,7	9,5	15,5	18,2	19,3	18,9	18,9
[30 % - 38 % >	23,9	24,6	4,2	5,5	5,7	5,8	5,8	5,8
[38 % -> >	—	—	—	—	20,4	19,1	22,0	26,5	25,2	25,8
Sum fløte/rømme som 38%¹	17,7	24,9	26,9	29,0	29,8	33,0	37,4	44,0	42,3	42,9
Forbruk fløte og rømme som 38%¹, kg pr. innbygger	5,0	6,5	6,6	6,9	6,5	6,7	7,0	8,2	7,8	7,9

1. Beregnet som 35 % fett frem til 1989, deretter som 38 % fett.

2. Enkelte produkter med stort volum har i 2022 revisjonen blitt overført fra konserverte melkeprodukter til fløte (utgjør om lag 8,5 mill. kg i produktvekt i gruppen for fløte).

2.5.2.2 Smør

Engrosforbruket av smør inkluderer også den andelen av smør som inngår i smør-blandet margarin, mens import og eksport av smørblandet margarin inngår i margarintallene i kapittel 2.5.3. I tabell 2.29 kan man se utviklingen av engrosforbruket av smør i perioden 1959 til 2021, samt prognoser/anslag for 2022. Det totale engrosforbruket av smør var 3,3 kg per innbygger i 1999 og 3,7 kg per innbygger i 2020. I 2021 er engrosforbruket av smør beregnet til 3,5 kg per innbygger, noe som er en nedgang på 0,2 kg fra 2020. Gjennomsnittlig engrosforbruk de siste fem årene (2017-2021) er 3,6 kg per innbygger per år. Grensehandel av smør kommer i tillegg og inngår i meierivarer i kapittel 2.5.8.

Tabell 2.29 ENGROSFORBRUK AV SMØR, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2019	2020	2021*	2022**
Salg ¹	17,5	21,2	20,5	24,2	19,6	17,1	19,3	19,2	18,6	18,5
Import	—	1,3	1,7	—	0,2	0,4	0,4	0,6	0,6	0,5
Eksport	6,4	1,4	0,4	9,2	5,1	3,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Lagerendring ²	+0,1	+0,2	+0,2	- 0,7
Sum forbruk	11,2	21,3	22,0	14,3	14,7	14,0	19,7	19,8	19,2	19,0
Forbruk smør, kg pr. innbygger	3,2	5,5	5,4	3,4	3,3	2,9	3,7	3,7	3,5	3,5

1. Fram til 1989 omfatter tallene produsert mengde. Disse tallene omfatter også smør som gikk til smørblandet margarin. F.o.m. 1999 omfatter tallet salg inkl. medgått smør til produksjon av smørblandet margarin.

2. - betyr økning og + nedgang i lager.

2.5.2.3 Ost

Engrosforbruket av ost er angitt i tabell 2.30. Hovedvekten av engrosforbruket er basert på norskproduserte råvarer, men en stadig større andel av engrosforbruket er basert på importert ost. Ost er fordelt i tre hovedkategorier: hvit ost, brunost og annen ost i samråd med markedsaktører. Hvit ost utgjør den største andelen av engrosforbruket i 2021 med 82,2 kg per innbygger. Kategorien annen ost omfatter bl.a. cottage cheese og kesam produkter og står for om lag 10 prosent av engrosforbruket i 2021. Ser man på handelsstatistikken for ost i perioden fra 1959 og frem til 2021, kan en se at importen har økt i hele perioden. Eksporten økte frem til 1999 (23,1 mill. kg), men gikk deretter jevnt ned til om lag 10,4 mill. kg i 2019. I 2015 ble World Trade Organization (WTO) enige om en avtale om å fase ut eksportstøtte på ost innen utgangen av 2020. Dette har ført til ytterligere reduksjon av norsk eksport av ost, der de foreløpige tallene for 2021 viser et eksportvolum på 4,7 mill. kg. Engrosforbruket av annen ost er 2,0 kg per innbygger i 2021, mens forbruket av brunost er på 2,4 kg per innbygger. Tall for 2022 er basert på anslag/prognoser. Grensehandelstall av ost er ikke inkludert, men inngår i meierivarer i kapittel 2.5.8.

Tabell 2.30 TILGANG OG ENGROSFORBRUK AV OST, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2019	2020	2021*	2022**
Produksjon av ost	38,6	49,6	67,6	82,9	84,9	85,6	92,0	95,6	91,0	91,7
Import	0,2	0,3	1,4	2,0	3,1	8,7	16,3	17,9	19,8	19,8
Eksport	9,7	16,3	20,8	23,1	23,1	13,4	10,4	7,9	4,7	4,7
Lagerendring	1,5	0,7	0,7	-5,6
Sum forbruk	30,6	34,3	48,9	56,2	64,7	80,9	97,9	105,6	106,1	106,8
Forbruk ost, kg pr. innbygger	8,6	8,9	12,0	13,2	14,5	16,8	18,3	19,6	19,6	19,6
Herav (i mill. kg):										
– hvit ost	17,4	21,4	34,6	41,7	48,1	62,6	75,4	81,3	82,2	82,2
– brun ost	13,2	12,8	14,3	14,5	10,9	12,5	11,7	13,5	13,1	13,9
– annen ost	6,3	5,9	10,8	10,9	10,9	10,8
Herav (i kg pr. innb.):										
– hvit ost	4,9	5,6	8,5	9,9	10,8	13,0	14,1	15,1	15,2	15,1
– brun ost	3,7	3,3	3,5	3,4	2,5	2,6	2,2	2,5	2,4	2,5
– annen ost	1,4	1,2	2,0	2,0	2,0	2,0

I den siste tiårsperioden har gjennomsnittlig 84 prosent av den norskproduserte osten et fettinnhold på mellom 20 - 29 prosent, jf. tabell 2.31. På starten av 90-tallet ble det gjort en undersøkelse av fettinnholdet på ost. Åtti prosent av osten som ble importert den gangen, hadde minimum 30 prosent fett. Revisjon i 2022 innebærer at enkelte produkter er flyttet fra ett fettprosent-intervall til ett annet.

Tabell 2.31 ENGROSFORBRUK AV NORSKPRODUSERT OST FORDELTE ETTER FETTINNHOOLD, andel fett per 100 gram ost (%)

	1986	1989	1999	2009	2019	2020	2021*	2022**
<u>Ost totalt</u>								
0–9	5	5	4	6	6	8	8	8
10–19	10	17	9	3	3	2	2	2
20–29	78	72	81	86	86	85	84	84
30–39	7	6	6	5	5	5	6	5
40–49	0	0	0	0	0	0	0	0
<u>Herav hvit ost:</u>								
0–9	4	4	0	0	0	0	0	0
10–19	9	15	7	2	2	2	2	2
20–29	76	73	87	92	91	91	91	91
30–39	10	8	6	6	6	6	7	7
40–49	0	0	0	0	0	0	0	0
<u>Herav brunost:</u>								
0–9	8	10	1	11	8	8	8	7
10–19	10	21	13	6	3	4	5	4
20–29	82	69	86	83	88	88	87	88
30–39			0	0	0	0	0	0
40–49			0	0	0	0	0	0
<u>Herav annen ost:</u>								
0–9			40	84	94	100	100	100
10–19			11	16	3	0	0	0
20–29			27	0	3	0	0	0
30–39			20	0	0	0	0	0
40–49			2	0	0	0	0	0

2.5.2.4 Konserverte meieriprodukter

I forbindelse med beregning av engrosforbruket av konserverte melkeprodukter har det vært gjennomført revisjoner i 2005, 2008 og nå i 2022. Revisjonene omfattet bl.a. justering av omregningsfaktorer (for å unngå dobbelttelling av innsatsfaktorer) og korleksjon av enkeltprodukter som følge av reseptendringer (hovedsakelig fettinnhold). Revisjonene innebærer også at yoghurt har blitt skilt ut som egen gruppe samt at man har inkludert import og eksport av meierivarer som ikke er ost, smør eller yoghurt.

Tallene som presenteres i dette avsnittet, angir total produksjon, handel og engrosforbruk av diverse meieriprodukter, heretter omtalt som konserverte meieriprodukter. Det er benyttet en omregningsfaktor på 9 for pulver (dvs. gjennomsnittlig melkemengde som medgår til produksjon av 1 kg pulver), mens øvrige meieriprodukter legges sammen uten å benytte noen omregningsfaktor. En av årsakene til denne forenklingen skyldes bl.a. at en rekke produkter ikke er spesifisert i tolltariffen.

Tabell 2.32 angir produksjon, import og eksport av konserverte meieriprodukter. Tabellen omfatter ikke produksjon av melk, ost, smør, yoghurt, fløte, rømme og heller ikke import- og eksport av smør, ost eller yoghurt, da handel med disse varene kommer frem i egne tabeller under de foregående avsnittene. Av tabellen kan man se at produksjonen av konserverte melkeprodukter øker mye fra 1999 til 2009. Fra

2009 til 2019 gikk produksjonen ned med 2,7 mill. kg, før den igjen har gått opp. Engrosforbruket av konserverte melkeprodukter har økt fra 22,8 kg per innbygger i 2019 til 30,0 kg per innbygger i 2021. Økningen skyldes både økt produksjon og økt import, samtidig som eksporten har gått ned. I 2020 og 2021 har produksjonen av konserverte melkeprodukter økt (spesielt av skummetmelkpulver) og i 2021 er den samlede produksjonen beregnet til 185,3 mill. kg. Importert mengde av konserverte meieriprodukter har vært relativt moderat i hele perioden. Eksporten av konserverte melkeprodukter har økt markant fra 0,4 mill. kg i 1999 til 27,7 mill. kg i 2021. Hovedårsaken til økningen kan skyldes oppstart av pulverproduksjon i Norge i 2013, som eksporteres. Pulver er en lagringsdyktig vare. Det foreligger ingen lagertall på pulver, noe som innebærer at det er usikkert hvor stor andel av produksjonen som har gått til konsum. Grensehandel av konserverte melkeprodukter inngår ikke her, men inngår i meierivarer omtalt i kapittel 2.5.8.

Tabell 2.32 HANDEL AV KONSERVERTE MEIERIPRODUKTER (EKSKL. SMØR, OST OG YOGHURT), mill. kg

	1999	2009	2019	2020	2021*	2022**
Produksjon konserverte meieriprodukter ¹	104,0	151,9	149,2	160,6	185,3	186,4
Import ²	0,4	0,8	1,7	4,5	4,6	4,6
Eksport ²	0,4	3,0	29,1	27,3	27,7	27,7
Forbruk konserverte meieriprodukter, mill. kg	104,0	149,7	121,8	137,8	162,3	163,3
Forbruk, kg pr. innbygger	19,8	31,0	22,8	25,6	30,0	30,0

1. Omfatter øvrige meierivarer som ikke inngår i gruppene *melk, yoghurt, fløte, rømme, ost og smør*.

2. Omfatter øvrige meierivarer som ikke inngår i gruppene *yoghurt, ost og smør*.

2.5.2.5 Kjøtt og kjøttbiprodukter

Markedsbalansen for kjøtt fra husdyr varierer en del. I alle årene i perioden 2001-2021 har det vært et beregnet markedsunderskudd som har variert mellom det minste på ca. 2,4 mill. kg i 2004 og det største på ca. 38,0 mill. kg i 2021. Ifølge prognosene utarbeidet i februar-mars 2022 forventes et markedsunderskudd for kjøtt fra husdyr på ca. 12,3 mill. kg i 2022. Nye prognoser utarbeidet i mai-juni 2022 viser et underskudd på ca. 15,4 mill. kg.

Engrosforbruket av de enkelte kjøttslagene går fram av tabell 2.33. Engrosforbruket av kjøtt fra husdyr var i 2020 på 381,6 mill. kg og på 407,3 mill. kg i 2021 (tabellene 2.33 og 2.34). For 2022 er engrosforbruket av kjøtt fra husdyr anslått til 382,7 mill. kg (tabellene 2.33 og 2.34). Dette baserer seg på prognoser utarbeidet i februar-mars 2022. I de nye prognosene utarbeidet i mai-juni 2022 er det forutsatt en økning i engrosforbruket til 385,1 mill. kg.

Forbruket av fjørfekjøtt har økt mye. Engrosforbruket er beregnet til å være 108,7 mill. kg i 2020 og 118,7 mill. kg i 2021, som er mer enn ti ganger så høyt som i 1979. I løpet av 2014 ble det mye debatt rundt antibiotikaresistens i kylling. Dette skapte usikkerhet blant forbrukerne og nedgang i salget, særlig i 2015. Engrosforbruket av fjørfekjøtt har senere økt igjen. Tallene viser at fra og med 2019 er det beregnede engrosforbruket igjen større enn i 2013, som var året med høyest engrosforbruk før den omtalte salgsnedgangen. For de andre kjøttslagene har det ikke vært like store endringer.

I beregningene til rapporten «Utviklingen i norsk kosthold 2020» ble det gjennomført en revisjon av metoden for beregning av kjøttbiprodukter. Tidligere ble volumet av kjøttbiprodukter beregnet som en prosentandel av slaktevekt. NIBIO fikk i 2010 tall for kjøttbiprodukter fra Nortura, og i 2020 fikk vi tilsvarende tall fra Animalia for 2019. Tallene fra Nortura og Animalia viste at kjøttbiproduktene i realiteten var lavere enn de tallene som NIBIO tidligere har beregnet. Som en konsekvens av de nye tallene, besluttet NIBIO å hensynte tallene fra Nortura og Animalia. I korthet innebærer dette at tallene for kjøttbiprodukter er uendret frem til 2002 (dvs. gammel metode). I perioden fra 2002 til 2010 er det foretatt en «glatting» av totalvolumet av kjøttbiprodukter (gammel metode og tall fra Nortura). Mellom 2010 og 2019 har NIBIO «glattet» tallserien fra Nortura og Animalia. Videre til 2020 og 2021 er kjøttbiprodukter regnet fram prosentvis tilsvarende endringene i norsk produksjon av kjøtt og med et anslag for 2022.

Tabell 2.33 TILGANG OG ENGROSFORBRUK AV KJØTT FRA HUSDYR, OPPGITT SOM SLAKTEVEKT¹, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2019	2020	2021*	2022**
Produksjon til salg og hjemmeforbruk	118,9	150,6	182,1	206,6	267,1	316,5	353,0	350,5	365,0	369,6
Eksport	0,6	4,3	0,9	8,5	21,5	4,8	6,6	6,3	5,5	1,4
Import ¹	3,5	4,6	20,2	5,7	8,0	14,0	20,5	32,0	45,8	15,0
Herav										
– spekk	1,5	1,0	1,2	0,6	0,7	0,7	0,9	0,8
– transittimport ²	4,0	3,5	0,3	-0,6	1,9	2,5	3,0	0,0
Lagerendring ³	-1,1	-0,6	0,9	0,4	4,0	0,9	0,5	5,5	2,0	-0,5
Forbruk i alt⁴	120,7	150,3	202,3	204,2	257,6	326,6	367,3	381,6	407,3	382,7
Herav										
– storfe	40,5	49,4	77,3	72,2	89,0	89,3	98,2	103,5	109,2	100,2
– kalv	7,8	6,5	2,3	1,4	1,5	1,7	1,8	1,5	1,5	1,4
– sau og lam	15,1	18,3	22,4	24,9	23,6	24,8	24,4	25,7	27,2	24,3
– geit og kje	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,3
– hest	2,2	1,0	0,9	0,8	0,6	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0
– svin ⁵	50,3	66,9	86,2	82,6	102,8	122,5	133,1	140,4	148,4	137,1
– fjørfe	2,5	5,5	10,9	19,3	37,5	85,3	107,4	108,7	118,7	117,6
– tamrein, hjort ⁶ og kaniner	1,9	1,6	2,0	2,9	2,4	2,2	2,1	1,4	2,0	1,7
Kjøtt fra husdyr, kg pr. innbygger	34,0	39,1	49,7	48,3	57,7	67,6	68,7	71,0	75,3	70,3

1. F.o.m. 1979: Inkl. import av spekk.

2. Import via norsk transittlager til oljeinstallasjoner, skip i utenriksfart og flyselskap (verdensmarkedspris).

3. - betyr økning og + nedgang i lager.

4. Grensehandel ikke inkludert. Se tabell 2.34 og kapittel 2.5.8.

5. Fra og med 2002 uten hode og labb, tidligere år med hode og labb.

6. Inklusive oppdrettshjort fra og med 2001.

Det totale engrosforbruket av kjøtt, inklusive vilt, hvalkjøtt og spiselige biprodukter, men eksklusive grensehandel, har steget betydelig fra 1959 (tabell 2.34). I gjennomsnitt har dette totale engrosforbruket per innbygger økt med ca. 600 gram per innbygger per år i perioden fra 1959 til 2020. De senere årene økte det samme engrosforbruket i perioden 2011–2013, mens det gikk litt ned i 2014. Både i 2015 og 2016 økte dette beregnede engrosforbruket, mens det falt litt igjen i 2017 og 2018. Beregningene for 2019 og 2020, og de foreløpige tallene for 2021, viser en økning igjen både totalt og per innbygger.

Det totale engrosforbruket av kjøtt inklusive et anslag for grensehandelen, viser den samme utviklingen (som beskrevet i avsnittet over) fram til og med den beregnede økningen fra 2018 til 2019, mens det var en nedgang til 2020. De foreløpige tallene for 2021, inklusive et anslag for grensehandelen, viser imidlertid en økning i engrosforbruket igjen, både totalt og per innbygger.

Tabell 2.34 ENGROSFORBRUK AV KJØTT I ALT, INKLUSIVE SPISELIGE KJØTTBIPRODUKTER¹ OG ANSLAG FOR GRENSEHANDEL², mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2019	2020	2021*	2022**
Kjøtt fra husdyr	120,7	150,3	202,3	204,2	257,6	326,6	367,3	381,6	407,3	382,7
Kjøtt fra vilt og hval	4,3	4,6	5,3	5,9	8,2	8,0	6,8	7,4	7,4	7,0
Kjøttbiprodukter ¹	8,4	9,9	13,3	13,1	14,6	13,8	12,6	12,8	13,1	13,0
Sum engrosforbruk	133,4	164,8	220,9	223,2	280,4	348,3	386,6	401,8	427,8	402,7
Sum engrosforbruk, kg pr. innbygger	37,6	42,8	54,2	52,8	62,9	72,1	72,3	74,7	79,1	74,0
Anslag grensehandel ² av kjøtt	-	-	3,0	5,0	9,0	20,8	21,6	2,5	3,2	16,7
Sum engrosforbruk av kjøtt inkl. grensehandel	133,4	164,8	223,9	228,2	289,4	369,1	408,3	404,3	431,0	419,3
Anslag grensehandel av kjøtt, kg pr. innbygger	-	-	0,7	1,2	2,0	4,3	4,0	0,5	0,6	3,1
Sum engrosforbruk av kjøtt inkl. grensehandel, kg pr. innbygger			55,0	54,0	64,9	76,4	76,3	75,2	79,7	77,1

1. Tallserien for kjøttbiprodukter ble korrigert i 2020 for årene f.o.m. 2002 som følge av ny metode.

2. Grensehandel presenteres også sammen med andre varegrupper i kapittel 2.5.8. Ny serie f.o.m. 2004.

Grensehandel påvirker markedet for norskproduserte kjøttvarer. Anslag for grensehandelen av kjøtt er nærmere beskrevet i kapittel 2.5.8 i rapporten.

Tallene for engrosforbruket (i tabell 2.33 og 2.34) angir volumer for førstehåndsomsetning av kjøtt. Det innebærer at tallene inkluderer vekt av bl.a. bein (slaktevekt), samtidig som tallene ikke hensyntar svinn gjennom verdikjeden. Etter økende oppmerksomhet på kjøttforbruket har NIBIO på oppdrag fra Animalia gjort beregninger for å anslå mengder for kjøtt som er nærmere det som faktisk spises, her omtalt som «beregnet reelt kjøttforbruk».

Tabell 2.35 angir beregnet reelt kjøttforbruk, fordelt på; storfe, småfe, svin, fjørfe, øvrig kjøtt og kjøttbiprodukter for utvalgte år for perioden 1990–2021. I tillegg angir tabellen beregnet anslag for det reelle kjøttforbruket av grensehandel. Av tabellen kan man se en betydelig økning i forbruket fra 1990 til 2009. Som følge av nye opplysninger, er det benyttet nye svinnfaktorer f.o.m. 2019. Endringer av svinnfaktorer medfører en «teknisk» økning i forbruket med 1,5 kg f.o.m. 2019. Forbruket på 51,8 kg per innbygger (inkl. grensehandel) i 2020 er det laveste i løpet av de siste 10 siste årene (uten endring i svinnfaktorer f.o.m. 2019, ville forbruket vært 50,3 kg per innbygger inkl. grensehandel). Reduksjonen i forbruket fra 2019 til 2020 er på 1,3 kg per innbygger. De foreløpige tallene for 2021 viser en markant økning i det beregnede reelle kjøttforbruket.

Tabell 2.35 BEREGNET REELT KJØTTFORBRUK, kg per innbygger (inkl. kjøttbiprodukter og grensehandel)

	1990	1999	2009	2018	2019 ³	2020	2021*
Storfe	12,8	14,4	13,5	13,3	13,7	14,3	15,0
Småfe	3,8	3,5	3,5	3,4	3,2	3,3	3,5
Svin	15,3	17,3	19,1	19,1	19,2	20,2	21,2
Fjørfe	2,4	4,3	8,9	9,5	10,5	10,5	11,5
Øvrig kjøtt ¹	1,6	1,7	1,5	1,1	1,2	1,2	1,2
Kjøttbiprodukter	2,4	2,6	2,1	1,7	1,8	1,9	1,9
Reelt kjøttforbruk, kg pr. innbygger²	38,2	43,8	48,7	48,1	49,6	51,4	54,4
Anslag grensehandel	1,0	1,7	3,6	3,6	3,5	0,4	0,5
Reelt kjøttforbruk inkl. grensehandel, kg pr. innbygger	39,2	45,5	52,3	51,7	53,1	51,8	54,9

1. Omfatter hest, vilt, tamrein, hjort og kanin.

2. Tall er eksklusive anslag av grensehandel.

3. Nye svinnfaktorer.

2.5.2.6 Egg

Produksjon av egg samt lagerendringer er basert på oppgaver fra Prognoseutvalget for egg og fjørfekjøtt, mens handelsstatistikken er basert på tall fra SSBs handelsstatistikk. For beregning av bearbejdede egg er det benyttet en faktor på 4,6 for tørket eggepulver, mens det er benyttet en faktor på 1,19 for øvrig egg, herunder egg uten skall. Engrosforbruket av egg fremkommer i tabell 2.36. I 2019 er engrosforbruket beregnet til 72,3 mill. kg, noe som tilsvarer 13,5 kg per innbygger. Det foreløpige engrosforbrukstallet for 2020, 2021 og 2022, er på 13,5 kg per innbygger.

Tabell 2.36 TILGANG OG ENGROSFORBRUK AV EGG, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2019	2020*	2021*	2022**
Produksjon	31,7	38,0	44,9	51,9	47,6	58,9	73,5	73,6	73,5	74,0
Eksport	1,4	0,4	1,6	3,7	2,4	2,0	2,0	1,8	1,8	1,9
Import	0,1	1,4	0,7	0,2	1,7	0,7	1,1	1,0	1,2	1,1
Lagerendring ¹	-0,1	0,4	-1,5	0,0	0,3	-0,1	0,1	0,0
Sum forbruk egg	29,9	38,3	43,9	48,8	48,3	57,7	72,3	72,9	72,8	73,2
kg pr. innbygger	8,4	9,9	10,8	11,6	10,8	11,9	13,5	13,5	13,5	13,5

1. «-» betyr at lager av egg går ned og at forbruket øker.

2.5.3 Spisefett

2.5.3.1 Margarin

Margarin som omtales her omfatter også matfett, bakefett og spiseoljer. Margarin som produseres og selges i dag er hovedsakelig basert på importerte vegetabiliske oljer (de mest brukte oljene er raps, soya, oliven, solsikke og kokos). Tidligere var det også vanlig å anvende animalske oljer/fiskeolje, men i dag er det plantebaserte oljer som i all hovedsak anvendes. En ikke ubetydelig andel av margارين som produseres/selges i Norge i dag er smørblandet margarin, dvs. produkter der man blander inn meieriprodukter som smør, smørrolje og skummetmelk/skummetmelk-pulver med margarin.

Etter at Margarinindustriens Bransjeforening ble nedlagt i 2005, har NIBIO innhentet

omsetningsdata fra de største markedsaktørene Mills, Idun, Fjordland og Pals, samt handelsstatistikk fra SSB. Etter samråd med Mills i 2018 ble det gjort korreksjoner i margarintallene tilbake til 2009, da man bl.a. fikk spesifisert andelen av flytende margarin. Nå i 2022 har det vært en ny gjennomgang margarinberegningen, fordi det forelå mistanke om at deler av det som har blitt importert og produsert har blitt dobbelttelt, samtidig som at norskandelen av råvarene som inngår i produksjonen har vært overvurdert. For ytterligere detaljer se tillegg 1, avsnitt 2.4.11.

Tabell 2.37 viser totalt salg av margarin i Norge og i utlandet (basert på norskproduserte og importerte råvarer), handel av margarin (inkluderer den andelen av smør som inngår i smørblandet margarin) og engrosforbruket av margarin (ekskl. den andelen av smør som inngår i smørblandet margarin, som lar seg skille ut). NIBIO har beregnet det samlede salg av margarin til 32,1 mill. kg (eksklusive smør andelen som er identifiserbar og inngår i smørberegningen) og 38,4 mill. kg (inkl. smør i smørblandet margarin) i 2021. Justeres salget av margarin (inkl. smørblandet margarin) for import og eksport, er engrosforbruket beregnet til 48,7 mill. kg eller 9,0 kg per innbygger. Anslag for engrosforbruket i 2022 er bl.a. basert på budsjettall fra markedsaktører/anslag. Forbruket av flytende margarin har økt med 0,3 mill. kg i perioden fra 2019 til 2021.

Tabell 2.37 SALG OG ENGROSFORBRUK AV MARGARIN, mill. kg

	2015 ³	2019 ³	2019	2020	2021*	2022**
Salg						
Salg av margarin ¹	37,3	33,2	33,1	34,1	32,1	31,5
Volum smør i smørblandet margarin (tonn)	6,2	6,3	6,3	6,6	6,3	6,2
a) Sum salg av margarin (inkl. smørblandet margarin)	43,5	39,5	39,4	40,7	38,4	37,7
<i>Herav flytende margarin</i>	2,3	2,9	3,0	3,2	3,3	3,0
<i>Herav lettmargin</i>	6,1	6,1	6,2	5,9
Import						
Import SSB kapittel 15.17 ²	7,5	11,1	11,2	12,9	13,2	12,4
Aktørenes import kapittel 15.17	2,9	2,8	2,3	2,2
b) Sum import (ekskl. importen som aktørene har oppgitt i sine salgstall)	8,3	10,1	10,9	10,2
Sum salg inkl. import (a+b)	47,7	50,8	49,3	47,9
Eksport	1,0	0,9	0,9	0,5	0,6	0,7
Engrosforbruk margarin (inkl. smør i smørblandet margarin)	49,9	49,7	46,8	50,3	48,7	47,2
Kg per innbygger	9,6	9,3	8,8	9,3	9,0	8,7
Engrosforbruk margarin (ekskl. smørblandet margarin)	43,7	43,4	40,5	43,6	42,4	41,0
kg per innbygger	8,4	8,1	7,6	8,1	7,8	7,5

Kilde: Markedsaktører og SSB.

1. Salg ekskl. smør i smørblandet margarin.
2. Import av margarin under kapittel 15.17 i tolltariffen, ekskl. tollnummer som eksplisitt går til dyrefôr, og ekskl. tollnummer 15.17.9098 (ulik anvendelse). Merk at det ikke lar seg gjøre å skille ut andelen av smør i smørblandet margarin.
3. Tall publisert i fjor som omfatter dobbelttelling av aktørenes import.

Etter at Margarinindustriens Bransjeforening ble nedlagt i 2005 har vi ikke hatt tilgang på data som gjelder hvilke råvarer som har inngått i margarinproduksjonen, og heller ikke hatt data på om disse råvarene er basert på norsk produksjon eller importerte råvarer. I beregningen av selvforsyningsgraden har man derfor frem til nå forutsatt at 20% av det som produseres av margarin har vært basert på norske råvarer, noe som var tilfellet i 2005 (da man inkluderte meierivarene som inngår i smørblandet margarin som norsk andel). Imidlertid har revisjonen i 2022 avdekket at meierivarene som inngår i margarinproduksjonen også har vært inkludert i meieriberegningen for selvforsyningsgraden. Revisjonen har også avdekket at bl.a. fiskeoljer som tidligere ble benyttet i margarinproduksjonen omtrent har opphørt. Disse nye opplysningene er hensyntatt i årets rapport.

2.5.3.2 Annet fett

Det er ikke gjennomført beregninger av annet fett siden 1988 som følge av bortgang av statistikkdata. Siste beregning viste imidlertid at forbruket av annet fett utgjør ca. 4,0 kg per innbygger. Dette volumet legges til grunn i samtlige samletabeller og figurer etter 1988. Annet fett innbefatter produkter som bl.a. soyaolje, olivenolje, palmeolje, rapsolje, oljer fra fisk og animalske oljer/blandingsoljer som ikke er nevnt ellers.

Den norske produksjonen av oljer er relativt beskjeden, så hovedvekten av oljene blir derfor importert. Imidlertid skiller ikke handelsstatistikken godt nok til at man kan se hvor mye olje som importeres til matforbruk. I tillegg til å benytte oljer til mat, benyttes oljer bl.a. til dyrefôr, såpeproduksjon og diverse industriproduksjoner. Tabellen nedenfor viser nettoimport av et utvalg av oljer tilhørende kapittel 15 i tolltariffen. Handel av varenummer som eksplisitt har annen bruk enn til mat, inngår ikke i tabellen. Imidlertid kan deler av oljen som er angitt ha annen anvendelse enn menneskeføde. Negative tall i tabellen innebærer at man eksporterer mer enn det man importerer.

Tabell 2.38 NETTOIMPORT AV UTVALGTE OLJER, mill. kg

	1990	2000	2010	2019	2020*	2021*	2022**
Kokosolje	0	10	1	1	1	1	1
Maisolje	0	1	0	0	0	0	0
Oliven	0	4	4	4	5	5	5
Palmekjerneolje og babassuolje	0	0	0	0	0	0	0
Palmeolje	10	12	9	1	1	1	1
Raps-/senneps-/rybsolje	0	5	18	148	205	225	193
Solsikkeolje	0	1	5	10	11	10	10
Soya	-2	-25	-54	-71	-65	-60	-65
Øvrige oljer	2	12	19	2	2	2	2
Sum nettoimport	11	20	1	94	160	184	146

2.5.3.3 Spisefett i alt

Tabell 2.39 viser utviklingen i det samlede forbruk av spisefett. Ifølge beregningene har det totale spisefettforbruket blitt redusert gjennom hele perioden, og utgjør i 2021 15,4 kg per innbygger.

Tabell 2.39 ENGROSFORBRUK AV SPISEFETT I ALT, OG FORDELING PÅ DE ENKELTE TYPER, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2019	2020	2021*	2022**
Smør	11,2	21,3	22,0	14,3	14,7	14,0	19,1	19,8	19,2	19,0
Margarin	86,0	72,9	62,4	55,1	53,7	43,6	40,5	43,6	42,4	41,0
Annet fett ¹	10,3	15,0	19,9	16,9	17,8	19,3	21,4	21,5	21,6	21,8
Sum spisefett	107,5	109,2	104,3	86,3	86,2	76,9	81,0	84,9	83,2	81,8
kg pr. innbygger	30,3	28,2	25,6	20,4	19,3	15,9	15,1	15,8	15,4	15,0

Kilde: Norske Meierier, SSB og Margarinindustriens Bransjeforening, markedsaktører.

1. Basert på forutsetning om 4 kilo per innbygger per år.

2.5.4 Fisk og sjømat

Beregning av engrosforbruk av fisk ble før 1995 gjennomført av Fiskeridirektoratet. Tallene var imidlertid heftet med stor usikkerhet. På grunn av usikkerheten ble det utarbeidet en ny metode, se kapittel 3. Nedenfor i tabell 2.40 har NIBIO imidlertid gjengitt volumer ved «elvefiske», «oppdrett» og «fangst» (statistikken fra SSB og Fiskeridirektoratet).

Tabell 2.40 TILGANG AV FISK TIL KONSUM FRA ELVEFISKE, OPPDRETT OG FANGST (i mill. kg rund vekt/slaktevekt)

	1979	1989	1999	2009	2018	2019	2020*	2021*
Elvefiske	0,4	0,5	0,4	0,4	0,3	0,4	0,4	0,2
Oppdrett ³	7,4	115,0	473,8	961,5	1 354,9	1 452,9	1 490,1	1 432,6
- Laks	4,4	111,3	425,2	862,3	1 282,0	1 364,0	1 388,4	1 344,8
- Ørret	3,0	3,6	48,7	74,3	68,3	83,5	96,3	82,7
- Øvrig	0,0	0,0	0,0	24,9	4,6	5,4	5,4	5,1
Fangst ¹	2 650,2	1 788,7	2 630,0	2 080,4	1 610,4	1 447,4	1 503,5	1 745,5
Fangst ²					2 665,3	2 483,5	2 623,0	2 567,0
Totalt	2 658,0	1 904,1	3 104,2	3 042,2	2 965,7	2 900,6	2 993,9	3 178,4

Kilde: SSB og Fiskeridirektoratet

1. I årene 1979, 1989 og 1999 omfatter tallet «total fangst levert av norske skip». F.o.m. 2009 omfatter tallene fangst i rundvekt til «Konsum» fra norske fartøy.
2. Omfatter fangsttallene fra Fiskeridirektoratet «fangst etter art og nasjonalitet på fiskefartøyet» (kun norske fartøy), men ikke inndeling etter anvendelse (konsum, olje/mel og fôr).
3. Inkl. bløtdyr, krepsedyr og pigguder.

Ifølge SSB ble det tatt 354 tonn med laks (ekskl. pukkellaks), sjørørret og sjørørøye i norske elver i 2020, mens i 2021 viser foreløpig tall en fangst på 226 tonn.

Oppdrettsnæringen/akvakultur står for et betydelig produksjonsvolum. Ifølge Fiskeridirektoratet ble det solgt 1490 mill. kg fisk og sjømat i 2020, noe som innebærer en økning på 2,6 prosent fra 2019. Salget av øvrig sjømat (i hovedsak blåskjell) er på om lag 2 mill. kg i 2019 og 2020. Oppdrettstall for 2021 er kun basert på anslag.

Når det kommer til fangst/fiskeri, dvs. total fangst (målt i rundvekt) levert av norske fartøy, gikk volumet ned fra 2 623 mill. kg i 2020 til 2 567 mill. kg i 2021. Av fangsten i 2021, gikk 1 745 mill. kg til konsum, 688 mill. gikk til olje, mens 133 mill. kg gikk til fôr eller til udefinert anvendelse.

Den samlede «tilgangen» av fisk til konsum (sum av elvefiske, oppdrett og anslag fangst til konsum) er beregnet til 3 178 mill. kg i 2021, noe som tilsvarer en økning på 6,2 prosent fra 2020.

Norge er en stor nettoeksportør av fisk og sjømatprodukter. Ifølge SSB ble det eksportert 2 736 mill. kg fisk og sjømat i 2021, mens importen var 227 mill. kg (fisk og sjømat er her definert som alle varer som er registrert under kapittel 03, 16.03, 16.04 og 16.05 i tolltariffen, uavhengig av anvendelse og grad av bearbeiding).

2.5.5 Kaffe

All kaffe regnes om til ubrent kaffe (også kalt råkaffe). For brent kaffe anvendes en omregningsfaktor på 1,19, mens for kaffekonsentrat benyttes en faktor på 2,6. Tabell 2.41 viser nettoimport av ubrent kaffe fra 1989 frem til 2019 basert på utenriks-handelsstatistikk fra SSB, foreløpige tall for 2020 og 2021, samt anslag for 2022. Ubrent kaffe utgjør hoveddelen (33,0 mill. kg) av kaffen som ble importert i 2021 (47,0 mill. kg). Fra 2020 til 2021 gikk engrosforbruket av kaffe ned med 0,6 kg per innbygger.

Tabell 2.41 ENGROSFORBRUK AV UBRENT KAFFE, mill. kg

	1989	1999	2009	2019	2020*	2021*	2022**
Ubrent kaffe	39,4	41,7	34,4	33,8	36,6	33,0	34,5
Brent kaffe ¹	1,9	1,8	4,1	7,8	7,4	8,0	7,7
Kaffekonsentrater ¹	1,9	4,0	5,3	5,5	5,8	6,1	5,8
Sum forbruk ubrent kaffe	43,2	47,6	43,9	47,1	49,8	47,0	48,0
kg pr. innbygger	10,2	10,7	9,1	8,8	9,3	8,7	8,8

1. For brent kaffe har NIBIO benyttet en omregningsfaktor på 1,19 og på kaffekonsentrat har vi anvendt en omregningsfaktor på 2,6.

2.5.6 Te

Tabell 2.42 viser at det foreløpige engrosforbruket av te er 1,4 mill. kg i 2021, noe som innebærer en liten økning sammenliknet med 2020. Sort og grønn te utgjør hovedvekten av det norske engrosforbruket av te. Anslaget for 2022 er et gjennomsnitt av nettoimporten for de tre foregående årene.

Tabell 2.42 ENGROSFORBRUK AV TE, mill. kg

	1989	1999	2009	2019	2020*	2021*	2022**
Sort og grønn te	0,9	1,0	1,1	0,9	1,0	1,0	1,0
Teekstrakter	0,1	0,1	0,4	0,3	0,3	0,4	0,3
Sum forbruk	1,0	1,1	1,5	1,2	1,3	1,4	1,3
kg pr. innbygger	0,22	0,25	0,31	0,22	0,25	0,27	0,24

2.5.7 Krydder

Engrosforbruket av krydder er beregnet som nettoimport av krydder iht. tolltariffens kapittel 9 (ekskl. kaffe og te). Engrosforbruket av krydder øker over tid. I 1990 var engrosforbruket 1,5 mill. kg, i 1999 2,2 mill. kg, i 2009 2,1 mill. kg og i 2019 3,2 mill. kg. I 2020 var engrosforbruket av krydder på 3,7 kg per innbygger. Foreløpige tall for 2021 viser at engrosforbruket er 3,5 mill. kg, noe som tilsvarer 0,7 kg per innbygger.

2.5.8 Grensehandel

Med grensehandel menes det som forbrukere handler med seg hjem etter en tur i utlandet. På grunn av økende grensehandel som følge av prisforskjeller, ulikheter i vareutvalget i Norge og utlandet osv., blir det årlig gjennomført grensehandel av et ikke helt ubetydelig omfang. Grensehandel ble først tatt med i 2020 rapporten. Frem til da ble ikke grensehandel hensyntatt i tallene som ble publisert i denne rapporten (med unntak av kjøtt). Oppmerksomheten på grensehandel og dens betydning på det totale matvareforbruket har vært økende. I 2020 gjennomførte NIBIO et større arbeid med å implementere anslag for grensehandelen i rapporten.

Ifølge SSBs grensehandelsstatistikk utgjorde grensehandelen av alle typer varer (ikke bare mat) om lag 16 mrd. kroner i 2019. Pga. koronarestriksjoner som ble innført i 2020 gikk grensehandelen mye ned, til 1,97 mrd. kroner i 2020. Foreløpige tall for 2021 viser et anslag på 2,5 mrd. kroner, mens i 2022 har NIBIO anslått at grensehandelen vil ligge på om lag 13,6 mrd. kroner. Det er beløpene fra SSB som danner hovedgrunlaget for NIBIO sine beregninger av grensehandel.

Grensehandelsstatistikken til SSB er en utvalgsundersøkelse (tall publiseres årlig og kvartalsvis) som baseres på et tilfeldig trukket utvalg. Statistikken angir antall dagsturer, handlebeløp, destinasjon og bostedsregion. I 2004 (første året der SSB har publisert anslag for grensehandelsstatistikk) var grensehandelen på 8,8 mrd. kr.

I januar 2020 publiserte SSB rapporten «nordmenns grensehandel» (notat 2020/1 skrevet av Guro Henriksen og Jarle Kvile), som er en pilotundersøkelse gjennomført for september mnd. i 2019, som i tillegg til å omfatte antall turer og handlebeløp, også ser på handlebeløp fordelt på varekategorier. En tilsvarende undersøkelse ble gjort i 2010 som var basert på kvartalsvise undersøkelser gjennomført for året 2010. Merk at grensehandelsundersøkelsen og pilotundersøkelsene omfatter beløp og ikke vekt på produkter.

Tabell 2.43 ANDEL KJØPTE VARER ETTER VAREKATEGORI (I PROSENT AV BELØP OG BELØP I MILL. KR) FRA DE TO PILOTUNDERSØKELSENE

Varekategori	2010 (%)	2019 (%)	2019 (beløp)
Alkohol	16,0	18,2	368,6
Tobakk og snus	13,6	15,9	322,5
Brus og mineralvann	5,6	10,6	214,6
Sjokolade og godteri	49,1	6,7	136,5
Mat og dagligvarehandel		33,7	684,0
Andre ¹	15,7	15,0	303,6
Sum beløp i mill. kr.			2 029,8

1. Omfatter klær, sko, kosmetikk, apotekervarer, drivstoff, boliginteriør, bildeler, elektronikk o.l. Tallet omfatter imidlertid ikke kafé og restaurantbesøk eller andre tjenester som utgjorde hhv. 119,2 mill. kr og 75,5 mill. kr.

Basert på de to overnevnte rapportene samt prisutvikling iht. KPI indekser fra SSB, har NIBIO beregnet grove anslag for volumer på de mest sentrale varegruppene for perioden 1999–2022. Disse beregningene er av naturlige årsaker heftet med stor usikkerhet. Hensikten med å inkludere disse tallene er å identifisere mest mulig av det totale engrosforbruket, på tross av at det er heftet med usikkerhet. Dersom man ikke inkluderer grensehandel, vil man systematisk undervurderer engrosforbruket. Anslaget over grensehandel er inkludert i samletabeller og selvforsyningsgraden med tilbakevirkende kraft f.o.m. 1999.

Kort om forutsetningene i anslagene som bygger på pilotundersøkelsen i 2010 og 2019: 10,6 prosent av det som ble handlet, målt i verdi, var innen gruppen brus og mineralvann i 2019. Tilsvarende for 2010 var 5,6 prosent. Årene mellom har blitt

«glattet», mens årene 1999–2009 er satt lik 2010. Det anslås at 50 prosent av varene som kjøpes innen denne kategorien (verdi og volum) inneholder sukker og at sukkeret utgjør 10 vektprosent av innholdet.

6,7 prosent av det som ble handlet (målt i verdi) tilhører gruppen sjokolade og sukkervarer. Det anslås at beløpet fordeler seg likt på sukkervarer (50 prosent) og kakaoprodukter (50 prosent). Det anslås at verdiandelen av denne gruppen har vært lik i hele perioden fra 1999.

Gruppen mat- og dagligvarer utgjorde 33,7 prosent av all grensehandel i 2019 (*mat og dagligvarer* er da ekskl. brus/mineralvann, sjokolade/sukkervarer vin, øl, tobakk o.l.). I denne gruppen anslår NIBIO at kjøtt utgjør 30 prosent, meieri utgjør 15 prosent og korn/melprodukter utgjør 10 prosent. De resterende 45 prosentene holdes utenfor anslaget, men vil potensielt omfatte kaffe, te, krydder, fisk, frukt, grønnsaker, egg, bearbejdede matprodukter (supper/saus/pizza) og diverse «non food» produkter som f.eks. såpe, blader etc. Til sammenlikning utgjorde gruppen *mat- og dagligvarer* 49,1 prosent i 2010, men da inkluderte denne gruppen også sjokolade og sukkervarer.

I og med at undersøkelsen til SSB omfatter verdi og ikke volumer, har NIBIO anslått en gjennomsnittlig kilopris for varene innen de ulike kategoriene for 2019, der prisen på kjøtt er anslått til 75 kr per kg, meieri er anslått til 50 kr per kg, korn- og melvarer er anslått til 30 kr per kg, sjokolade og sukkervarer er anslått til 100 kr per kg, mens brus er anslått til 15 kr per liter. Videre har NIBIO korrigert kilosprisene i beregningene etter 2019 basert på konsumprisindeks fra Statistiska centralbyrån (scb) (*Konsumentprisindex (KPI) årsmiddel etter varu-/tjänstegrupp (COICOP)*).

Basert på forutsetningene som er beskrevet ovenfor viser NIBIO sine anslag at grensehandel utgjorde 10,9 mill. kg i 2021, noe som tilsvarer 2,0 kg per person, fordelt på kjøtt, meieri, korn/mel, sukkervarer, sjokolade og sukker fra brus.

Tabellen 2.44 viser anslaget av grensehandelen for utvalgte år i perioden 1999 t.o.m. 2020, foreløpige tall for 2021, samt anslag for 2022. Av tabellen kan man se at grensehandelen utgjorde anslagsvis over 12 kg per innbygger per år før 2020, men at det var et betydelig fall i 2020 som følge av koronasituasjonen. Det er ventet at grensehandelen vil ta seg opp igjen i 2022, men uvisst hvor mye.

Tabell 2.44 ANSLÅTT GRENSEHANDEL i mill. kg og kg per innbygger per år

	1999	2009	2019	2020	2021*	2022**
<u>Grensehandel i mill. kg</u>						
Kjøtt	9,0	20,8	21,6	2,5	3,2	16,7
Meieri	17,8	16,7	16,2	2,0	2,5	13,1
Korn/mel	17,7	17,1	18,0	2,2	2,7	14,4
Sukkervarer	4,9	5,0	5,4	0,6	0,8	4,3
Sjokolade	4,9	5,0	5,4	0,6	0,8	4,3
Sukker fra brus	1,9	2,4	5,7	0,7	0,8	4,4
<u>Grensehandel i kg pr. innbygger</u>						
Kjøtt	2,0	4,3	4,0	0,5	0,6	3,1
Meieri	4,0	3,5	3,0	0,4	0,5	2,4
Korn/mel	4,0	3,5	3,4	0,4	0,5	2,6
Sukkervarer	1,1	1,0	1,0	0,1	0,2	0,8
Sjokolade	1,1	1,0	1,0	0,1	0,2	0,8
Sukker fra brus	0,4	0,5	1,1	0,1	0,2	0,8
Sum kg pr. innbygger	12,6	13,9	13,5	1,6	2,0	10,5

Når det gjelder omregning fra kilo til energi i NIBIOs energiberegning, benytter NIBIO de samme energivektene som det øvrig engrosforbruket bygger på, korrigert for volum for de enkelte varegruppene. Fordi varesammensetningen av grensehandel varierer noe fra år til år og består av ulike varer, vil energivekten som benyttes for de ulike årene også variere.

2.5.9 Uspesifisert handel

Under varegruppene som er omtalt tidligere i rapporten (herunder mel, korn, grønnsaker, meieri, kjøtt osv.) har man hensyntatt det som importeres og eksporteres av de respektive matvarene. Imidlertid er det enkelte varer/varegrupper som supper/sauser, barnemat som ikke er melkebasert, fløteerstatninger o.l. som ikke har blitt inkludert tidligere. Fra og med rapporten i 2020 har NIBIO valgt å inkludere de nye varegruppene og omtale disse som *uspesifisert handel*. Uspesifisert handel består av 25 ulike varenummer i tolltariffen, som NIBIO har gruppert i 13 nye matvarekategorier.

Tabell 2.45 viser at det har vært en økning i nettoimporten (import minus eksport) av uspesifisert handel fra 1999 til 2019 (inkl. foreløpige tall for 2020 og 2021, samt anslag for 2022). Økningen skyldes i hovedsak økt import. I begynnelsen av perioden utgjorde majones og remulade en stor del av det som ble eksportert blant gruppen «uspesifisert handel» (spesielt når man regner om volumer til energi).

Tabell 2.45 USPESIFISERT HANDEL (NETTOIMPORT), kg per innbygger

	1999	2009	2019	2020*	2021*	2022**
Supper/sauser	1,0	2,1	3,2	3,6	3,6	3,5
Tilberedte næringsmidler	0,1	0,2	2,3	2,3	2,3	2,3
Bakegjær	-0,1	1,9	1,2	1,2	1,0	1,1
Eddik	0,3	0,2	0,6	0,5	0,4	0,5
Sukkerfri drops/tyggis	0,4	0,6	0,4	0,4	0,4	0,4
Is og iskrem	0,3	0,2	0,3	0,4	0,5	0,4
Øvrig ¹	-0,3	0,8	1,1	1,2	1,3	1,2
Sum nettoimport, kg pr. innbygger	1,7	6,0	9,2	9,5	9,6	9,3

1. Omfatter albuminer, barnemat som ikke er melkebasert, fløteerstatninger, majones, remulade, sesamfrø og soyasaus.

I samarbeid med Universitetet i Oslo har det blitt utarbeidet energivекter for de 13 nye matvarekategoriene. Merk at energiinnholdet innenfor en matvarekategori og mellom matvarekategoriene varierer mye, noe som gjør at energiinnholdet bør betraktes som anslag.

2.6 Samlet matvareforbruk på engrosnivå og fordeling på de enkelte matvaregrupper

2.6.1 Innledning

I dette kapitlet sammenstiller NIBIO data presentert i kapittel 2.5, samt at det gjøres beregninger av næringsinnhold i matvarene. Forbruk på engrosnivå av ulike matvaregrupper 1979–2021 er vist i figur 2.1–2.10, der tallene for 2021 er basert på foreløpige tall. Figurene inkluderer også volumer over anslag av grensehandel for de matvaregruppene der dette er beregnet. Tall for anslag av grensehandel inngår ikke i tallene som omtales i teksten for de enkelte varegruppene, men omtales separat. Tabellene 2.46–2.54 viser beregnet forbruk på engrosnivå av matvarer, både totalt og per innbygger, spiselig mengde og innhold av energi og energigivende næringsstoffer. Videre viser tabellene sammensetning av animalsk vs. vegetabilsk mat, norskprodusert andel, selvforsyningsgrad, dekningsgrad m.m. Tallene er basert på beregningene i avsnittene foran. Delkapittel 2.6.3 med tabeller er utarbeidet av Avdeling for ernæringsvitenskap, Universitetet i Oslo.

2.6.2 Matvaregruppene

Engrosforbruket av korn som mel (inkl. ris og bakervarer) har økt i perioden fra 1969 og frem til midten av 2000-tallet. Engrosforbruket har deretter gått ned fra 90 kg per innbygger i 2007 til 82,7 kg i 2021, noe som også er gjennomsnittlig forbruk i årene 2015–2021.

Engrosforbruket av poteter totalt har gått fra om lag 100 kg per innbygger på 50-tallet, til om lag 54,3 kg per innbygger i 2021. I perioden har spesielt andelen matpoteter gått mye ned, mens det har vært en økning for bearbejdede potetprodukter. Potet er en lagringsvare, noe som innebærer at det vil kunne oppstå en del svingninger i beregnet engrosforbruk fra år til år.

Engrosforbruket av grønnsaker har stort sett økt gjennom hele perioden fra 50-tallet. I 1979 utgjorde engrosforbruket om lag 46 kg per innbygger, i 1999 var

engrosforbruket 60,6 kg per innbygger, i 2009 68,5 kg og i 2019 81,2 kg per innbygger. I 2021 er engrosforbruket beregnet til 78,5 kg per innbygger.

Engrosforbruket av frukt og bær har økt over tid. Tall fra 50-tallet viser et engrosforbruk på om lag 40 kg per innbygger. Fra 1999 til 2009 økte engrosforbruket fra 69 til 90 kg per innbygger, men siden 2015 har det gått ned fra 90 til 84,7 kg per innbygger i 2021.

Frem til 90-tallet lå beregnet engrosforbruk av sukker stort sett i overkant av 40 kg per innbygger per år. På 2000-tallet har beregnet engrosforbruk av sukker gradvis blitt redusert. I 2021 er det beregnet et engrosforbruk av sukker på 26,1 kg per innbygger, noe som innebærer en økning på 0,3 kg fra 2020.

Engrosforbruket av kakao og kakaoprodukter lå mellom 3 og 4 kg per innbygger fra 1985 til 2000. Utover 2000-tallet økte engrosforbruket. Etter 2008 har engrosforbruket holdt seg på over 6 kg per innbygger fram til 2018 da det ble beregnet et engrosforbruk på 5,6 kg per innbygger. Fra 2018 til 2021 har engrosforbruket økt til 6,9 kg per innbygger, når man ser bort fra grensehandelstall.

Engrosforbruket av kjøtt (inkl. kjøttbiprodukter) økte frem til begynnelsen av 80-tallet. I 1981 falt forbruket ganske mye, før det igjen økte. I 1990 var forbruket på høyde med forbruket i 1980. Utover 1990- og 2000-årene har forbruket fortsatt å øke. I 2013 var engrosforbruket av kjøtt på 74,5 kg per innbygger. Deretter gikk engrosforbruket ned før det igjen økte til 74,7 kg i 2020 og ytterligere økning til 79,1 kg i 2021. Økningen i 2020 og 2021 skyldes bl.a. koronapandemien. Av engrosforbruket av kjøtt, utgjør kjøttbiprodukter 2,4 kg i 2021.

Engrosforbruket av egg har vært relativt stabilt og ligget på mellom 10 til 12 kg per innbygger per år på 70- til og med 2000-tallet, men har økt noe i senere år. I 2021 er engrosforbruket beregnet til 13,5 kg per innbygger.

Det totale engrosforbruket av melk (dvs. hel-, lett- og skummet melk) har gått ned i hele perioden, med unntak av enkelte år. Forbruket av melk gikk ned fra 127 kg per innbygger i 1999 til 78 kg i 2021.

Siden 1999 er yoghurt skilt ut fra melk, og engrosforbruket av yoghurt har økt fra 6,8 kg i 1999 til 11,1 kg per innbygger i 2021.

Engrosforbruket av fløte og rømme holdt seg temmelig stabilt i hele perioden 1969-2003, med et forbruk på om lag 6,5 - 6,8 kg per innbygger. I perioden fra 2004 til og med 2019 var engrosforbruket på gjennomsnittlig 7,3 kg per innbygger. Fra 2019 til 2020 gikk engrosforbruket opp fra 7,0 kg per innbygger til 8,2 kg per innbygger (økningen skyldes i hovedsak en teknisk endring som følge av omgruppering av meierivarer). I 2021 er forbruket beregnet til 7,8 kg per innbygger, en nedgang på 0,4 kg per innbygger fra 2020.

Engrosforbruket av konserverte melkeprodukter har økt fra om lag 19,8 kg i 1999 til 30,0 kg i 2021. I perioden har det vært en del svingninger, noe som bl.a. skyldes at dette er en sammensatt gruppe av en rekke ulike varer.

Engrosforbruket av ost har økt fra om lag 8,9 kg til 19,6 kg per innbygger i perioden 1969 til 2021. Veksten har i all hovedsak kommet blant hvite oster. I tiårsperioden fra

2010 til 2019 lå gjennomsnittlig engrosforbruk av ost på under 18 kg per innbygger, men i 2020 og 2021 var forbruket over 19 kg per innbygger.

Smørforbruket gikk ned fra 5,5 kg per innbygger i 1969 til 3,4 kg per innbygger i 1989. Forbruket i perioden 1999–2009 gikk videre ned fra 3,3 til 2,9 kg per innbygger. Fra 2010 begynte smørforbruket per innbygger å stige frem til 3,7 kg i 2018. Fra 2020 til 2021 har forbruket gått ned fra 3,7 kg til 3,5 kg per innbygger.

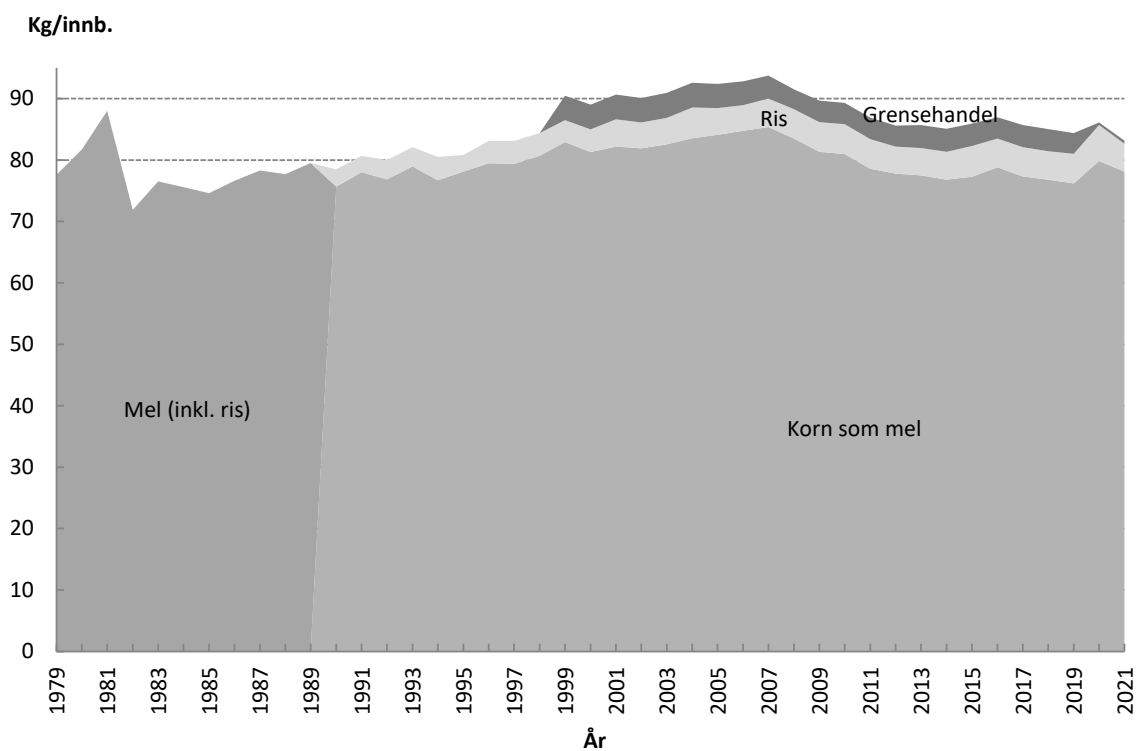
Det samlede engrosforbruket av margarin er mer enn halvert siden 1950-tallet, fra 24 kg per innbygger i begynnelsen av 1950-årene til 7,8 kg per innbygger i 2021. Størstedelen av nedgangen fant sted før 1980, men fra 2020 til 2021 var det en nedgang på om lag 0,3 kg per innbygger.

Statistikken for annet fett er usikker etter 1988. Fra og med 1988 er engrosforbruket av annet fett anslått til 4 kg per innbygger per år.

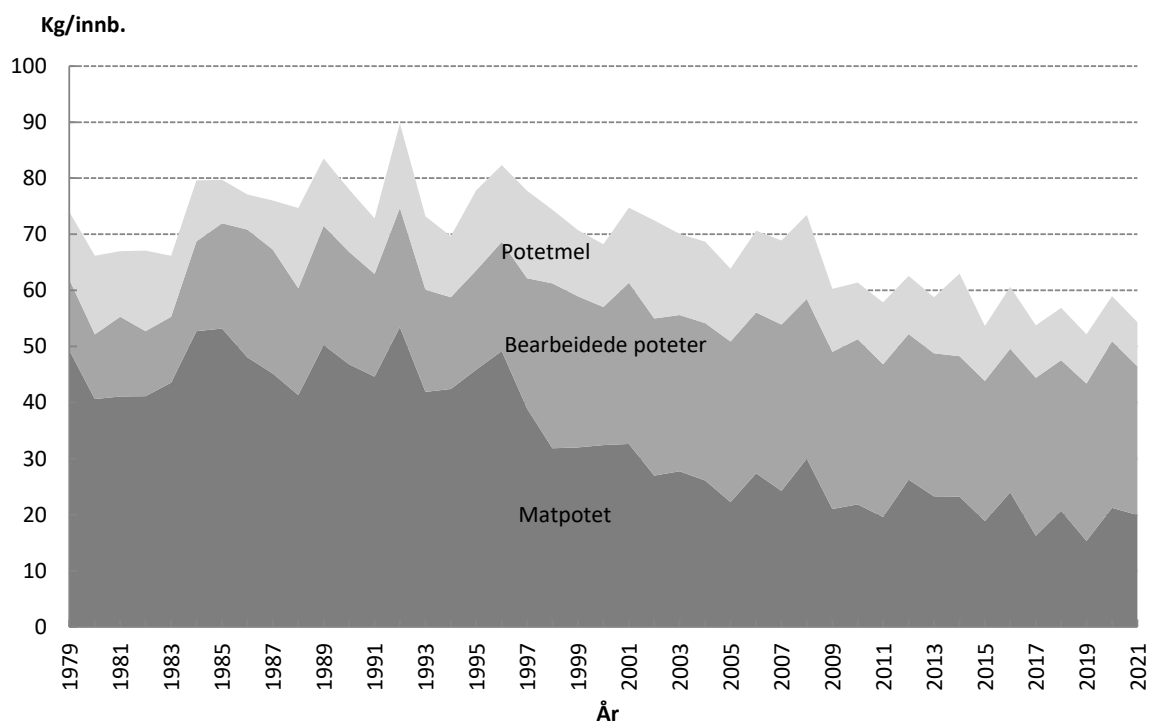
Beregnet anslag for grensehandel av kjøtt, meierivarer, korn/mel, sukkervarer, sjokolade og sukker fra brus er inkludert i rapporten, og kommer i tillegg til engrosforbruket av de øvrige varegruppene. Anslagene er gjort f.o.m. 1999. Koronapandemien førte til tilnærmet stengte grenser, og det er først mot slutten av 2021 at grensene igjen ble åpne for mer normal grensehandel. For 2022 antas det å bli en kraftig økning i grensehandelen sammenliknet med 2021, men det er uvisst om man vil komme opp på samme nivå som før pandemien. I 2019 var grensehandelen av disse varene beregnet til å utgjøre totalt 13,5 kg per innbygger.

Anslagene for grensehandel av sukker/sukkervarer, dvs. forbruk av sukkervarer og sukker i sukkerholdig brus, utgjorde 1,5 kg per innbygger i 1999, 2,1 kg per innbygger i 2019 og 0,3 kg i 2021. For gruppen kakao/sjokolade viser beregnet volum et årlig forbruk av sjokolade/kakao på om lag 1,0–1,1 kg per innbygger frem til 2019. Beregnet volum for 2020 er 0,1 kg og 0,2 kg per innbygger i 2021. Grensehandelen av meierivarer omfatter melk, fløte, ost, rømme, yoghurt og øvrige meieriprodukter. I 1999 utgjorde anslaget 4,0 kg per innbygger, men gikk ned til 3,0 kg i 2019. I 2020 er anslaget på 0,4 kg per innbygger, og i 2021 er anslaget på 0,5 kg per innbygger. Grensehandel av kjøtt har også vært beregnet tidligere år, men i 2020 ble det foretatt en metodeendring for beregningen av kjøtt, gjeldende f.o.m. 2002. Etter ny metode økte grensehandelen fra 3,1 kg i 2002 til 4,6 kg i 2014. Etter 2014 har grensehandelen gått noe ned, og i 2019 ble grensehandelen av kjøtt beregnet til 4,0 kg per innbygger, mens tallet for hhv. 2020 og 2021 er anslått til 0,5 kg og 0,6 kg per innbygger.

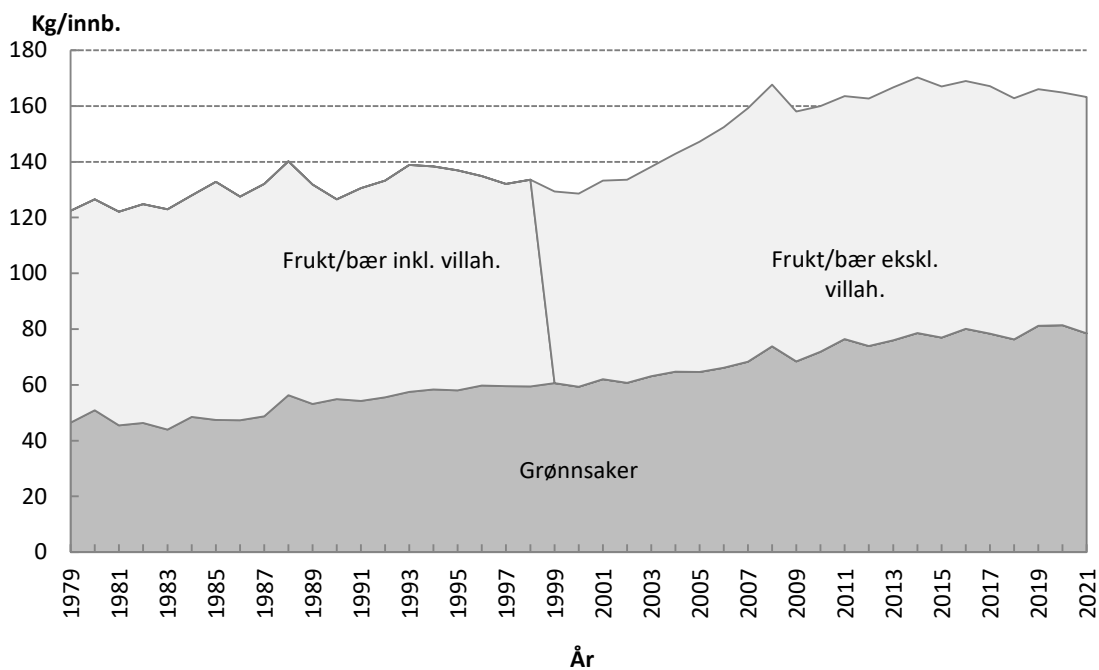
Figur 2.1 Engrosforbruk av matmel inkl. ris, kg pr. innbygger (inkl. anslag grensehandel av korn/mel f.o.m. 1999)

Figur 2.2 Engrosforbruk av poteter, kg pr. innbygger

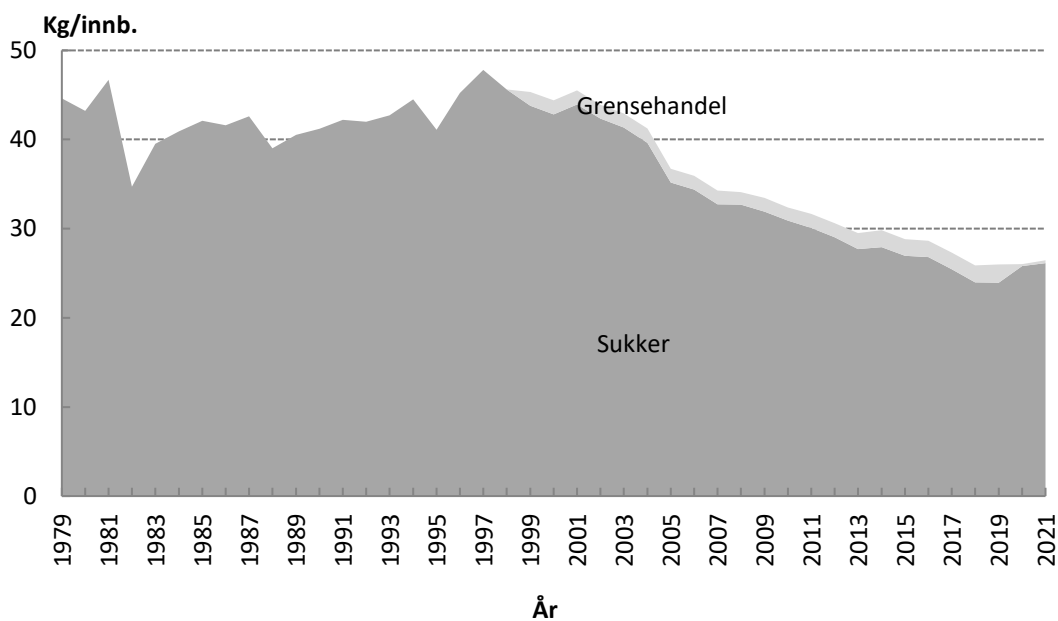

Figur 2.3 Engrosforbruk av grønnsaker, frukt/bær, kg pr. innbygger

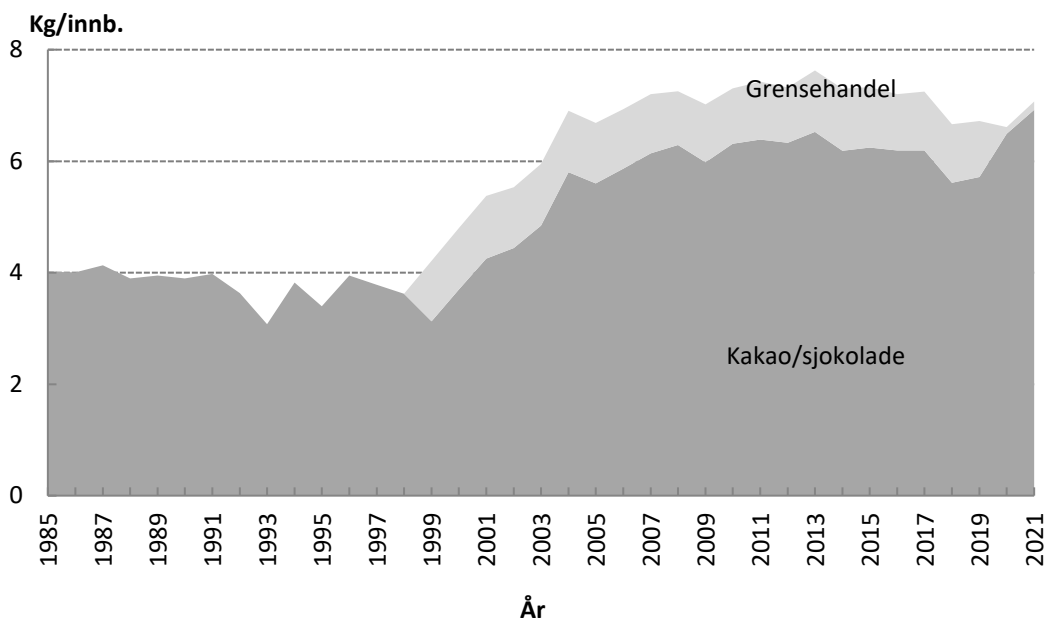

F.o.m. 1999 er beregningen eksklusive tillegg for frukt og bær produsert i villahager.

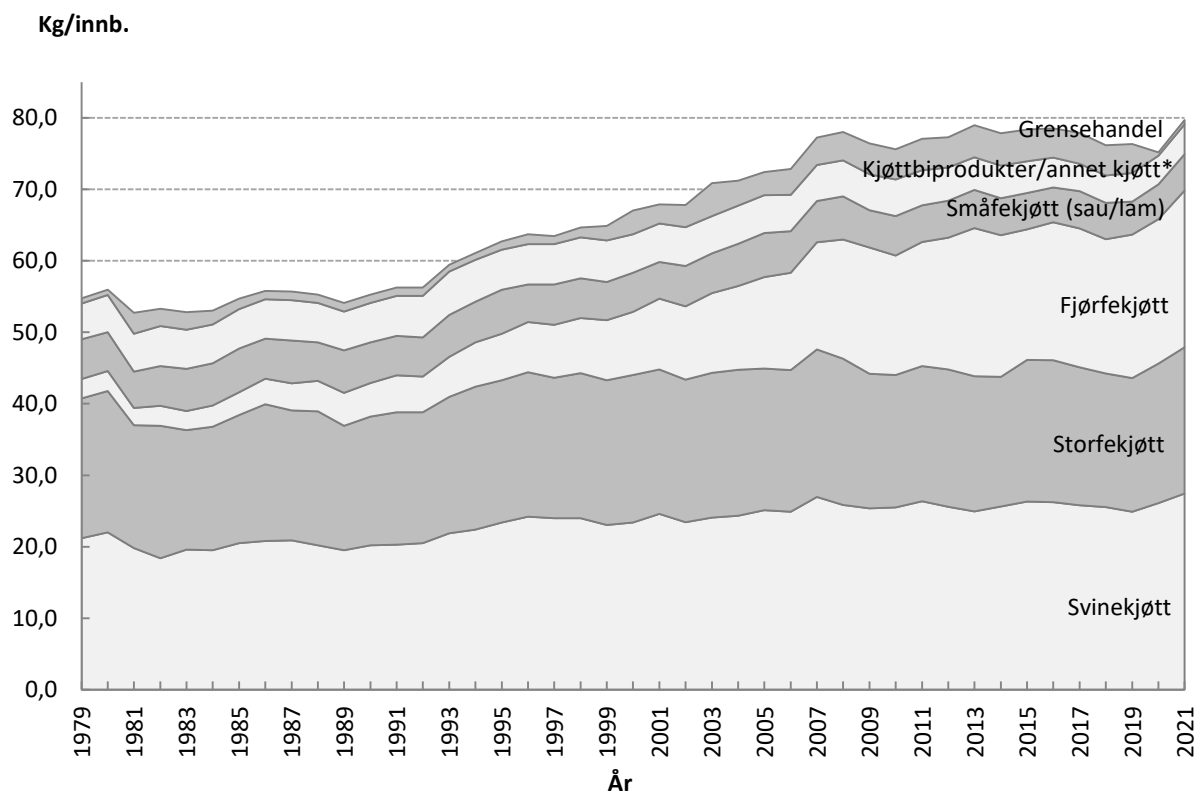
Figur 2.4 Engrosforbruk av sukker, sukkervarer og honning, omregnet til sukker, kg pr. innbygger (inkl. anslag grensehandel av sukkervarer og sukker i brus f.o.m. 1999)

Figur 2.5 Engrosforbruk av kakao og sjokolade, kg pr. innbygger (inkl. anslag grensehandel f.o.m. 1999)

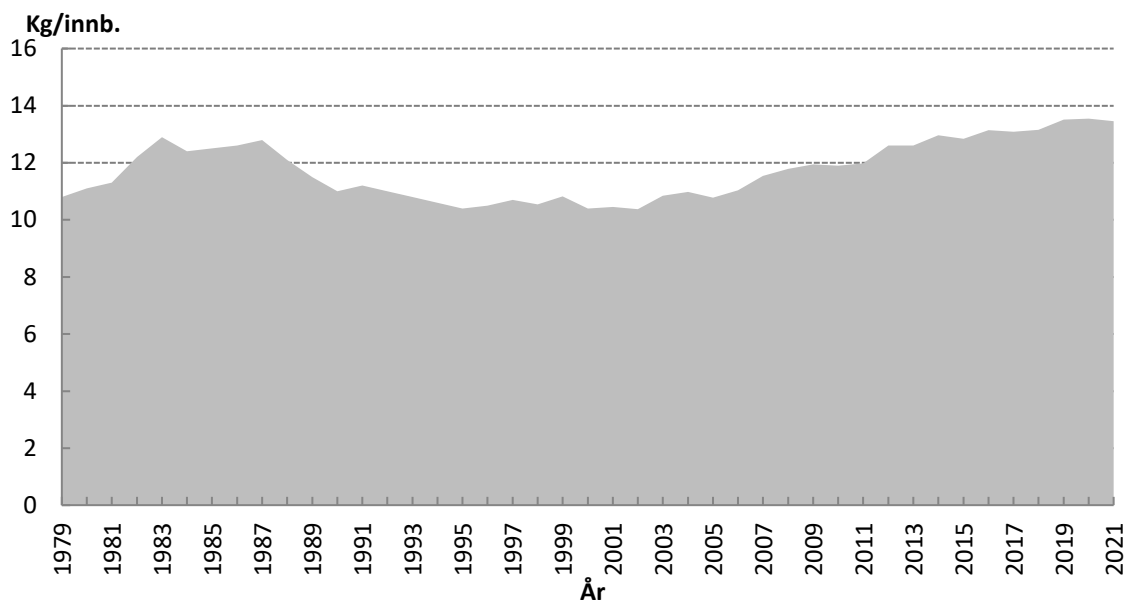

Figur 2.6 Engrosforbruk av kjøtt, kg pr. innbygger (inkl. anslag grensehandel f.o.m. 1979)

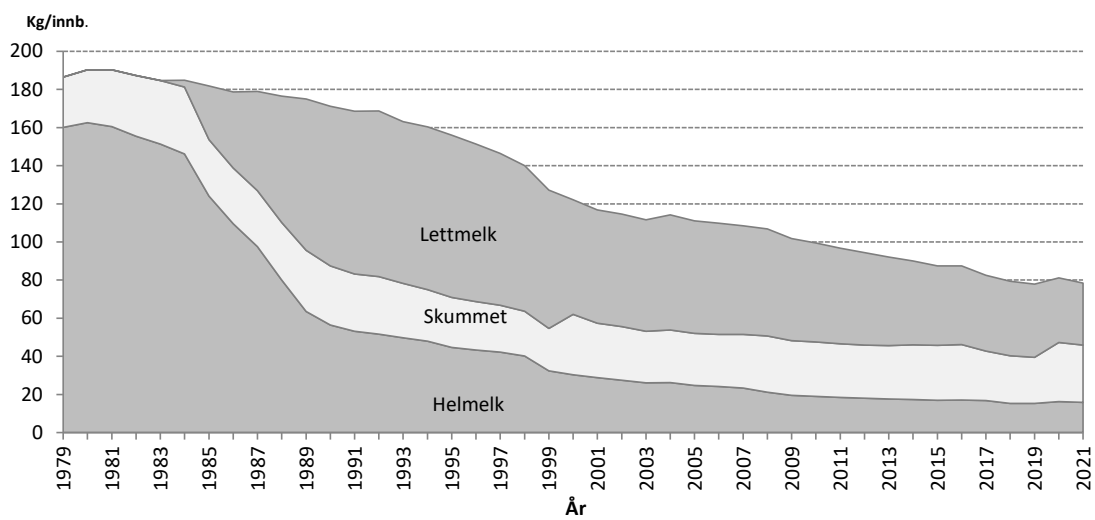

* Gruppen omfatter "kjøttbiprodukter" (lever etc fra div dyr), samt kjøtt fra "hest", "vilt" og "reinsdyr, hjort og kanin".

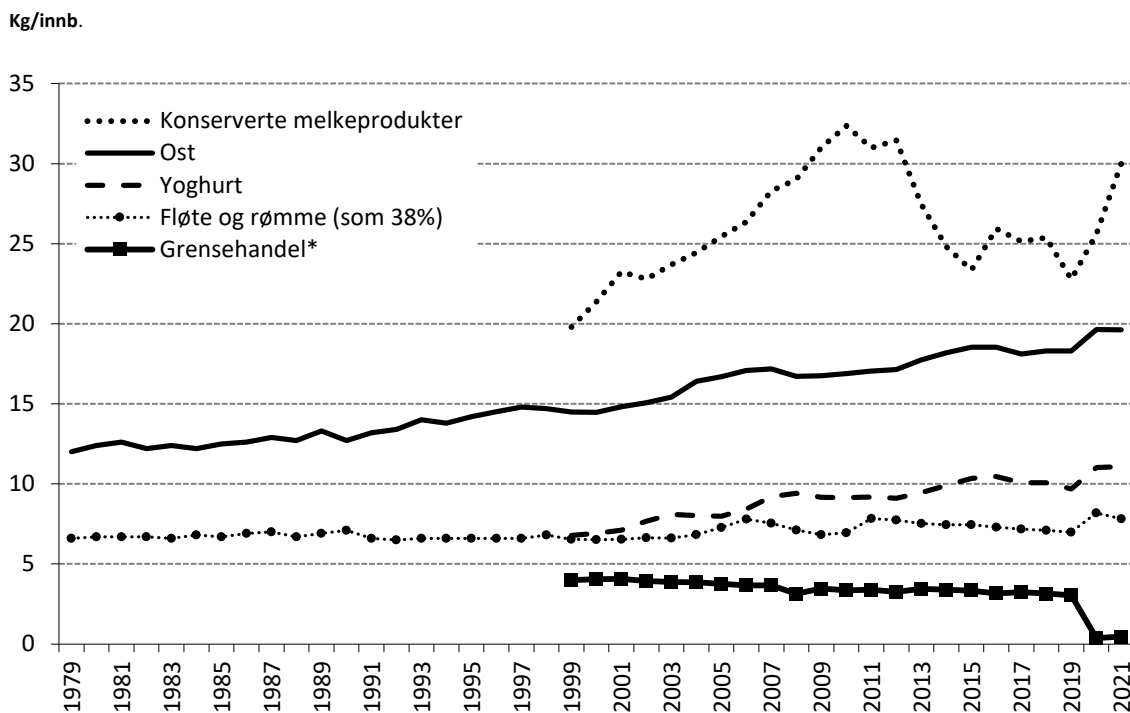
Figur 2.7 Engrosforbruk av egg, kg pr. innbygger

Figur 2.8 Engrosforbruk av melk, kg pr. innbygger

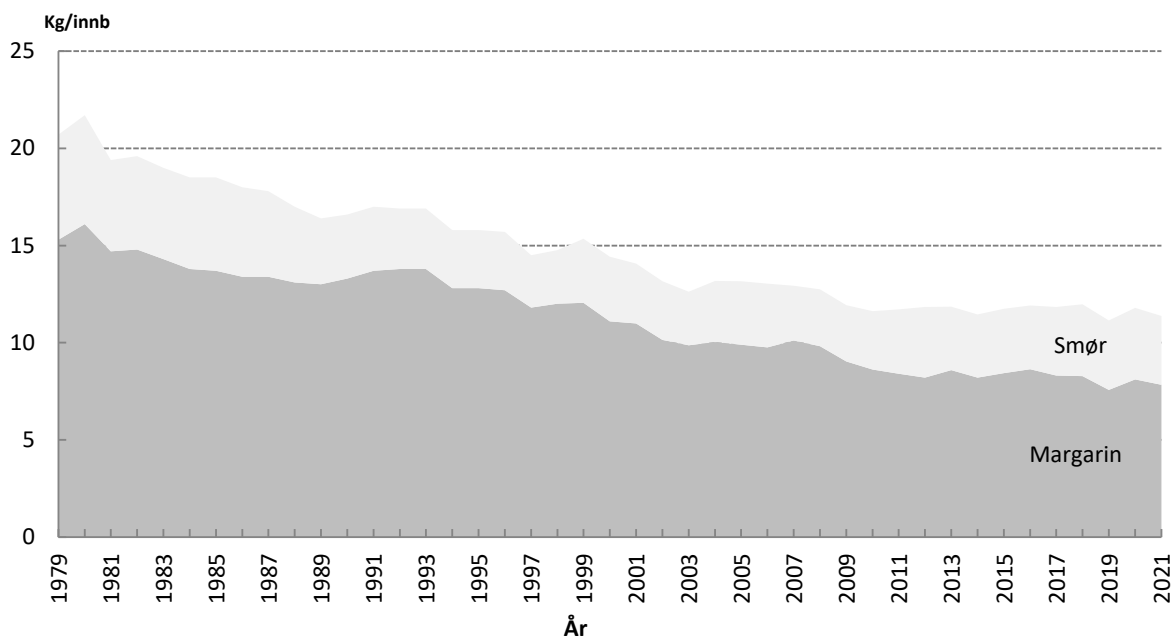

Figur 2.9 Engrosforbruk av fløte/rømme, yoghurt, ost og konserverte melkeprodukter, kg pr. innbygger (inkl. samlet anslag grensehandel av meierivarer f.o.m. 1999)

* Grensehandel omfatter alt av meierivarer, også smør og melk

Figur 2.10 Engrosforbruk av smør og margarin, kg pr. innbygger

Tabell 2.46 FORBRUK PÅ ENGROSNIVÅ AV MATVARER, mill. kg

	1953-1955	1970	1979	1989	1999	2009	2019	2020	2021*	2022**
Korn, som mel	330	268	306	323	370	393	407	429	422	420
Ris, gryn og mel	5	7	10	13	16	23	26	31	25	27
Poteter, friske ¹	314	305	255	220	143	102	82	114	108	110
Potetprodukter ¹	..	27	46	81	120	135	150	160	143	149
Potetmel ¹	50	39	33	51	53	54	47	43	42	42
Sukker/sukkervarer ⁷	136	163	182	171	195	154	128	139	141	136
Erter/nøtter/kakao ²	14	24	29	20	28	42	49	48	50	49
Kakaoprodukter ²	17	14	29	31	35	37	34
Grønnsaker ³	120	156	189	225	270	331	434	438	425	432
Frukt og bær ³	140	259	309	332	307	433	454	449	458	453
Kjøtt ⁴	113	157	208	210	266	335	374	389	415	390
Kjøttbiprodukter	8	11	13	13	15	14	13	13	13	13
Egg	25	37	44	49	48	58	72	73	73	73
Fisk ⁶	103	104	104	105	105
Helmelk ⁵	660	667	652	269	145	98	90	87	86	85
Lettmelk ⁵				335	324	251	181	183	176	174
Skummet melk ⁵	34	55	107	136	99	161	160	167	163	159
Yoghurt ⁵	30	44	52	59	60	58
Melkeprodukter ⁵	11	45	59	78	88	150	122	138	162	163
Fløte, rømme (38%) ⁵	17	26	27	29	29	33	37	44	42	43
Ost ⁵	27	35	49	56	65	81	98	106	106	107
Smør ⁵	13	21	22	14	15	14	19	20	19	19
Margarin ⁵	82	73	62	55	54	44	40	44	42	41
<i>Herav lettmargin⁵</i>			1	8	11	12	6	6	6	6
Annet fett	13	17	20	17	18	19	21	22	22	22
Uspesifisert handel ⁸	8	29	49	51	52	51
Grensehandel ⁹	56	67	72	9	11	57

Alle serier er revidert tilbake til 1999.

* Foreløpige tall ** Anslag/prognose

- Poteter friske er matpoteter, potetprodukter er omregnet til friske poteter f.o.m. 1989. Hele tidsserien for potetmel er omregnet til friske poteter.
- Kakao og kakaoprodukter som egen gruppe f.o.m. 1989. F.o.m. 1999 er det gjort anslag for grensehandel av sjokolade. Dette volumet inngår imidlertid ikke her, men i gruppen «Grensehandel».
- Grønnsaker revidert serie i 1980 og 1986. Frukt og bær revidert i 1977, 1986 og 1999.
- Anslag for grensehandel av kjøtt inngår i gruppen «Grensehandel».
- Diverse revideringer gjennomført i 2008 omfatter justeringer tilbake til 1999, herunder a) Skummet melk omfatter også lettmelk med høyst 0,7 % fett (tidligere betegnet ekstra lettmelk). b) Yoghurt trukket ut fra andre melke kategorier. c) Justering av faktorer og omfang av gruppen konserverte melkeprodukter d) Slutt med lagerføring av ost og smør. e) Justering av smør i smørblandet margarin. f) Lettmargarin definert av markedsaktørene, med tillegg for all margarin som inngår i smørblandet margarin samt matfett.
- Tall for fisk er angitt som produktvekt og er usikre, samt at de er beregnet med en annen metode enn øvrige matvarer.
- Sukker omfatter sukker, honning og sukkervarer (omregnet til sukker). F.o.m. 1999 er det gjort anslag for grensehandel av sukker og sukkervarer. Dette volumet inngår i gruppen «Grensehandel».
- Omfatter sammensatte varer ref. kap. 2.5.9, f.o.m. 1999.
- F.o.m. 1999 er det gjort anslag av grensehandel. Anslaget er usikkert, og holdes derfor utenom de øvrige tallene. Anslaget omfatter matvaregruppene kjøtt, meieri, sukker (sukkervarer og sukker i brus) og kakao (sjokolade).

Tabell 2.47 FORBRUK PÅ ENGROSNIVÅ AV MATVARER, kg per innbygger

	1953-1955	1970	1979	1989	1999	2009	2019	2020	2021*	2022**
Korn, som mel	97,2	69,1	75,1	76,4	82,9	81,5	76,2	79,8	78,1	77,1
Ris, gryn og mel	1,5	1,8	2,5	3,1	3,6	4,8	4,8	5,8	4,5	5,0
Poteter, friske ¹	92,5	78,7	62,6	50,3	32,0	21,1	15,4	21,2	20,0	20,2
Potetprodukter ¹	..	7,0	11,3	21,3	27,0	28,0	28,0	29,7	26,5	27,5
Potetmel ¹	14,6	9,9	8,1	12,0	11,8	11,2	8,8	8,1	7,8	7,7
Sukker/sukkervarer ⁷	40,1	42,0	44,7	40,5	43,8	31,9	23,9	25,8	26,1	25,0
Erter/nøtter/kakao ²	4,1	6,2	7,1	4,7	6,3	8,7	9,2	8,9	9,3	9,0
Kakaoprodukter ²	3,9	3,1	6,0	5,7	6,5	6,9	6,3
Grønnsaker ³	35,4	40,2	46,4	53,1	60,6	68,5	81,2	81,4	78,5	79,4
Frukt og bær ³	41,2	66,8	76,0	78,6	68,7	89,6	84,9	83,5	84,7	83,2
Kjøtt ⁴	33,3	40,5	51,1	49,7	59,6	69,3	69,9	72,3	76,7	71,6
Kjøttbiprodukter	2,4	2,8	3,2	3,1	3,3	2,9	2,3	2,4	2,4	2,4
Egg	7,4	9,5	10,8	11,6	10,8	11,9	13,5	13,5	13,5	13,5
Fisk ⁶	21,2	19,4	19,3	19,4	19,4
Helmelk ⁵	194,5	172,0	160,1	63,6	32,4	20,3	16,8	16,2	15,8	15,7
Lettmelk ⁵	79,2	72,6	51,9	33,8	33,9	32,5	32,0
Skummet melk ⁵	10,0	14,2	26,3	32,2	22,2	33,3	30,0	31,0	30,1	29,3
Yoghurt ⁶	6,8	9,2	9,7	11,0	11,1	10,6
Melkeprodukter ⁵	3,2	11,6	14,5	18,5	19,8	31,0	22,8	25,6	30,0	30,0
Fløte, rømme ⁵	5,0	6,7	6,6	6,9	6,5	6,8	7,0	8,2	7,8	7,9
Ost ⁵	8,0	9,0	12,0	13,2	14,5	16,8	18,3	19,6	19,6	19,6
Smør ⁵	3,8	5,4	5,4	3,4	3,3	2,9	3,6	3,7	3,5	3,5
Margarin ⁵	24,2	18,8	15,3	13,0	12,1	9,0	7,6	8,1	7,8	7,5
<i>Herav lettmargin⁵</i>			0,2	1,9	2,5	2,5	1,1	1,1	1,1	1,1
Annet fett	3,8	4,4	4,9	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
Uspesifisert handel ⁸	1,8	6,0	9,2	9,5	9,6	9,3
Grensehandel ⁹	12,6	13,9	13,5	1,6	2,0	10,5
Middelfolkemengde	3394	3877	4073	4227	4462	4829	5348	5379	5408	5442

Alle serier er revidert i 2008 tilbake til 1999.

* Foreløpige tall ** Anslag/prognose

- Poteter friske er matpoteter, potetprodukter er omregnet til friske poteter f.o.m. 1989. Hele tidsserien for potetmel er omregnet til friske poteter.
- Kakao og kakaoprodukter som egen gruppe f.o.m. 1989. F.o.m. 1999 er det gjort anslag for grensehandel av sjokolade. Dette volumet inngår imidlertid ikke her, men i gruppen «Grensehandel».
- Grønnsaker revidert serie i 1980 og 1986. Frukt og bær revidert i 1977, 1986 og 1999.
- Anslag for grensehandel av kjøtt inngår i gruppen «Grensehandel».
- Diverse revideringer gjennomført i 2008 omfatter justeringer tilbake til 1999, herunder a) Skummet melk omfatter også lettmelk med 0,7 % fett eller mindre (tidligere betegnet ekstra lettmelk). b) Yoghurt trukket ut fra andre melke kategorier. c) Justering av faktorer og omfang av gruppen konserverte melkeprodukter. d) Slutt med lagerføring av ost og smør. e) Justering av smør i smørblandet margarin. f) Lettmargarin definert av markedsaktørene, med tillegg for all margarin som inngår i smørblandet margarin, samt matfett.
- Tall for fisk er angitt som produktvekt og er usikre, samt at de er beregnet med en annen metode enn øvrige matvarer.
- Sukker omfatter sukker, honning og sukkervarer (omregnet til sukker). F.o.m. 1999 er det gjort anslag for grensehandel av sukker og sukkervarer. Dette volumet inngår kun i gruppen «Grensehandel».
- Omfatter sammensatte varer ref. kap. 2.5.9, f.o.m. 1999.
- F.o.m. 1999 er det gjort anslag av grensehandel. Anslaget er usikkert, og holdes derfor utenom de øvrige tallene. Anslaget omfatter matvaregruppene kjøtt, meieri, sukkervarer, sukker i brus og kakao (sjokolade).

2.6.3 Energi og energigivende næringsstoffer

Matmengdene på engrosnivå er omregnet til spiselig mengde (tabell 2.48) og næringsberegnet (tabell 2.49–2.50) av Universitetet i Oslo.

Tabell 2.48 MATMENGDE PÅ ENGROSNIVÅ. SPISELIG MENGDE, GRAM PER PERSON PER DAG¹

	1975	1980	1990	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*
Kornvarer, som mel ²	205	224	214	231	250	238	225	229	225	223	222	235	226
Poteter ³	173	157	153	143	132	138	112	145	122	130	120	129	119
Grønnsaker	96	129	134	150	157	177	198	199	199	192	200	202	195
Erter, bønner tørre				6	5	5	6	6	7	5	6	7	8
Frukt og bær	172	178	169	184	186	198	203	197	200	194	191	187	189
Kjøtt ⁴	119	126	120	143	151	154	159	164	162	153	153	159	168
Fisk som filet ⁵				39	41	37	38	38	35	38	37	36	36
Egg	23	27	26	24	26	29	31	32	32	32	33	33	32
Helmelk ⁶	480	461	182	120	86	54	47	47	46	42	42	44	43
Lettmelk	-	-	229	165	163	147	114	113	109	107	105	93	89
Lettmelk med høyst 0,7 % fett ⁷				35	29	39	53	55	49	47	46	57	56
Skummet melk	73	109	135	122	47	42	26	24	23	21	20	28	27
Yoghurt						23	28	29	28	28	27	30	30
Konserverte melkeprodukter				68	73	91	64	71	69	70	62	70	82
Fløte, 38 % fett	18	20	21	19	22	20	21	20	20	19	19	22	21
Ost	28	34	35	40	47	45	51	51	50	50	50	54	54
Smør ⁸	13	16	7	7	5	5	6	6	6	7	7	7	7
Margarin ⁹	48	44	37	32	28	24	27	26	25	25	24	24	24
- lettmargin	-	-	6	8	5	5	4	4	4	4	3	3	3
Matolje, annet fett	17	13	11	11	11	12	13	12	13	12	12	12	12
Sukker ¹⁰	89	118	113	115	98	85	74	73	70	65	66	71	72
Diverse ¹¹	14	16	24	25	27	33	34	33	35	32	32	38	36

* Foreløpige tall.

1. Se avsnitt 2.5 i Tillegg 1 for detaljer om matvaredatabasen og kostberegningene. Næringsberegningene gjennomføres for de nyeste foreløpige tallene i matforsyningsstatistikken og for endelige tall for året før.
2. Inkluderer ris og kli og fra 2006 maisprodukter.
3. Inkluderer potet brukt til potetprodukter og fra 2006 poteter brukt til produksjon av potetmel.
4. Inkluderer blod og innmat. Halvparten av nedgangen i 2014 skyldes at andel spiselig mengde svinehode er endret fra 100 til 49 %. Fra 2016 er spiselig andel endret fra 75,0 til 77,5 % for storfe og fra 85,0 til 88,4 % for svin. Mengden kjøttbiprodukter som inngår i næringsberegningen er fra 2018 redusert basert på ny metode (se kap. 2.5.2.5).
5. Mengden fisk som inngår i næringsberegningen er fra 2018 basert på ny metode for måling av forbruket av fisk og sjømat (se kap. 3).
6. Inkluderer til og med 2002 helmelk brukt i konserverte melkeprodukter, og fra 2006 melkeprodukter beregnet som råvare melk og fløte.
7. Inkluderer til og med 2002 skummet melk brukt i konserverte melkeprodukter.
8. Inkluderer ikke smør i smørblandet margarin.
9. Inkluderer smørblandet margarin. Fra 2015 er importert margarin inkludert i beregningen. I 2015 utgjorde importert margarin 1,25 kg per person per år, eller 3,4 gram per person per dag.
10. Inkluderer sirup, honning og sukkervarer, omregnet til sukker.
11. Inkluderer nøtter, kakao, potetmel og fra 1986 sjokolade som råvarer. Fra 2006 eksklusive potetmel.

Tabell 2.49 gir oversikt over kostens innhold av energi og energigivende næringsstoffer på engrosnivå. Grensehandel inngår ikke i energi- og næringsberegningene, men omtales separat, se side 68.

Fra midten av 1970-årene til begynnelsen av 2000-tallet gikk kostens fettinnhold ned fra 40 til 34–35 prosent av energien (energiprosent), men det har siden økt. Fra 2015 har fettinnholdet ligget mellom 37 og 38 energiprosent, og det utgjorde 37 energiprosent i 2020 og 2021.

Kostens innhold av mettede fettsyrer ble redusert fra 16 til 14 energiprosent fra 1980 til 1990. Siden 2015 har kostens innhold av mettede fettsyrer ligget mellom 14 og 15 energiprosent, og utgjorde 14 energiprosent i 2020 og 2021.

Kostens innhold av flerumettede fettsyrer har siden 1980-årene holdt seg på 5 til 6 energiprosent, og har vært 6 energiprosent siden 2015. Kostens innhold av transfettsyrer har gått betydelig ned over tid, og har utgjort under 1 energiprosent siden 2005.

Proteininnholdet i kosten har siden 1970-årene økt fra 12 til 16 energiprosent. I perioden 2010–2020 holdt proteininnholdet seg på 15 energiprosent, og økte til 16 energiprosent i 2021.

Karbohydratinnholdet i kosten utgjorde rundt 50–52 energiprosent i 1980- og 1990-årene. I perioden 2010–2021 har kostens karbohydratinnhold gått ned fra 48 til 45 energiprosent. I tillegg har kostfiber bidratt med ca. 2 energiprosent i denne perioden.

Kostens innhold av tilsatt sukker økte fra 15 til 17 energiprosent i perioden 1980–2000, men har siden gått betydelig ned. Tilsatt sukker utgjorde 11 energiprosent i 2018 og 2019, og 12 energiprosent i 2020 og 2021. Dersom det tas hensyn til anslagene for grensehandel i næringsberegningen, vil tilsatt sukker utgjøre 12 energiprosent i 2019, 2020 og 2020.

Innholdet av kostfiber økte fra 23 til 26 gram per person per dag i perioden 1980–2015, og til 30 gram per person i 2021. Dette tilsvarer en økning fra 2,3 til 2,6 gram kostfiber per MJ fra 2015 til 2021, men er fortsatt lavere enn anbefalt nivå på 3 gram kostfiber per MJ.

**Tabell 2.49 INNHOLD AV ENERGI OG ENERGIGIVENDE NÆRINGSSTOFFER
I MATMENGDEN PÅ ENGROSNIVÅ. MENGDE PER PERSON PER DAG¹**

	1975	1980	1990	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*
Energi, MJ	12,2	13,3	12,2	12,0	11,9	11,7	11,5	11,6	11,4	11,2	11,1	11,5	11,4
Protein, g	87	94	94	95	100	100	99	101	100	98	98	104	105
Fett, g ²	129	135	111	110	112	112	115	115	115	115	114	114	114
-mettede fettsyrer, g ³	54	57	45	47	49	48	45	45	45	45	44	44	44
-enumettede f.s., g	46	48	40	36									
-flerumettede f.s., g	20	21	18	19									
-cis enumett. f.s., g					37	39	43	43	44	43	43	43	43
-cis flerumett. f.s., g					17	16	17	17	17	17	17	18	18
-transumett. f.s., g					2	2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,5	1,5
Karbohydrat, g	345	390	375	369	345	330	315	320	305	297	297	309	303
-tilsatt sukker, g	91	120	118	120	105	95	84	83	80	74	75	81	82
Kostfiber, g	21	23	22	24	25	26	26	28	27	27	26	31	30
<u>Energifordeling:</u>													
Protein, %	12	12	13	13	14	15	15	15	15	15	15	15	16
Fett, %	40	38	35	34	35	35	37	37	38	38	38	37	37
-mettede f.s., %	16	16	14	15	15	15	14	14	15	15	15	14	14
-enumettede f.s., %	14	13	12	11									
-flerumettede f.s., %	6	6	6	6									
-cis enumett. f.s., %					11	12	14	14	14	14	14	14	14
-cis flerumett. f.s., %					5	5	6	6	6	6	6	6	6
-transumett. f.s., %					0,7	0,6	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5
Karbohydrat, %	48	50	52	52	49	48	47	47	46	45	45	46	45
-tilsatt sukker, %	13	15	17	17	15	14	12	12	12	11	11	12	12
Kostfiber, %					2	2	2	2	2	2	2	2	2

*Foreløpige tall.

1. Se Tillegg 1 avsnitt 2.5 for detaljer om matvaredatabasen og kostberegningene.
2. Fra 2015 er importert margarin inkludert i beregningen. I 2015 utgjorde importert margarin 1,25 kg per person per år, eller 3,4 gram per person per dag.
3. Fra 2014 er sammensetningen av "annet fett" endret i beregningen. Oljer med høy andel mettede fettsyrer (som var vanligere å bruke før) er i stor grad erstattet med oljer med lavere andel mettede fettsyrer.

De største fettkildene i kosten er melk og meieriprodukter, kjøtt, margarin og annet spise fett (tabell 2.50). Mengden fett som kommer fra melk og meieriprodukter gikk ned mellom 1980 og 2000. Det har vært en vridning i fettkildene fra melk og smør til ost og fløte siden 1975. Mengden fett som kommer fra kjøtt økte fra 1975 til 2000. Mengden fett fra margarin gikk betydelig ned fra 1975 til 2010. I perioden 2010 til 2021 har mengden fett fra henholdsvis melk og meieriprodukter, kjøtt og margarin forandret seg lite.

Tabell 2.50 KILDER TIL FETT. MATVARER PÅ ENGROSNIVÅ. MENGDE FETT, GRAM PER PERSON PER DAG¹

	1975	1980	1990	2000	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*
Melk og meieriprodukter	42	46	33	31	32	31	31	31	32	32	33	32
- melk, yoghurt	18	18	11	8	5	4	4	5	5	4	4	4
- fløte, rømme	6	7	7	7	8	8	8	8	8	8	9	8
- ost	8	9	9	11	12	12	12	12	12	12	13	13
- smør ²	10	13	6	6	4	5	5	5	6	6	6	5
- konserverte melkeprodukter					3	2	2	2	2	2	2	2
Margarin ³	39	36	28	22	17	19	19	18	18	17	16	16
- lettmargin	-	-	3	3	2	2	2	2	2	1	1	1
Matolje, annet fett	12	13	11	11	11	13	12	12	12	12	12	12
Kjøtt	21	22	20	27	26	27	28	27	26	26	26	27
Fisk					2	2	2	2	2	2	2	2
Andre matvarer	15	18	20	19	25	23	23	25	25	24	25	25
- kornvarer	-	-	-	5	5	4	5	4	5	4	4	4
- egg	-	-	-	2	3	3	3	3	3	4	4	3
- mandel, nøtter	-	-	-	5	9	9	9	9	9	9	9	9
- kakao, kakaoprodukter	-	-	-	3	6	6	5	5	5	5	6	7
- annet	-	-	-	4	2	1	1	2	2	2	2	2
Fett totalt	129	135	111	110	112	115	115	115	115	114	114	114

*Foreløpige tall.

1. Se avsnitt 2.5 i Tillegg 1 for detaljer om matvarebasen og kostberegningene.

2. Inkluderer ikke smør i smørblandet margarin.

3. Inkluderer smørblandet margarin.

Anslag grensehandel og næringsinnhold

Anslag grensehandel (se kap. 2.5.8) og uspesifisert handel (se kap. 2.5.9) inngår ikke i energi- og næringsberegningene som er vist i tabell 2.49–2.50.

Det er beregnet hvordan NIBIOs grove anslag for grensehandel av varegruppene kjøtt, meieri, korn- og melvarer, sukkervarer, kakao (sjokolade) og sukker i brus kan påvirke næringsinnholdet i engrosforbruket av matvarer.

Ut ifra endelige tall for engrosforbruk i 2019 ville tillegg for grensehandel av disse varene føre til at energiinnholdet øker med 0,4 MJ per person per dag, mengden protein med 3,7 gram, fett med 3 gram, hvorav omtrent halvparten er mettet fett. Mengden karbohydrat ville øke med 13 gram, hvorav 5,5 gram er tilsatt sukker. Regnet som andel av energiinnholdet ville tillegg for grensehandel av disse varene kun føre til små endringer i 2019. Kostens innhold av fett og mettede fettsyrer ville minke med henholdsvis 0,4 og 0,1 energiprosent, innholdet av protein ville bli uendret og karbohydrat og tilsatt sukker ville øke med 0,4 energiprosent.

I 2020 og 2021 minket grensehandelen betydelig og tillegg for grensehandel ville bare føre til meget små endringer i næringsinnholdet. Ifølge beregningene for 2021 ville grensehandelen øke innholdet av energi med 0,07 MJ per person per dag, mengden protein med 0,7 gram, fett med 0,6 gram, hvorav omtrent halvparten er mettet fett. Mengden karbohydrat ville øke med 1,9 gram per dag, hvorav 0,8 gram er tilsatt sukker. Regnet som andel av energiinnholdet ville kostens innhold av mettede fettsyrer øke med 0,1 energiprosent, mens energiprosentene ville bli uendret for protein, fett, karbohydrat, tilsatt sukker og kostfiber.

2.7 Norskprodusert andel av matvareforbruket – selvforsyningsgrad – selvforsyningsevne

Selvforsyningsgraden angir hvor stor andel av engrosforbruket av matvarer (regnet på energibasis) som kommer fra norsk produksjon. Selvforsyningsgraden er således basert på fordeling av forbruket på norske og importerte produkter i det enkelte år. Denne fordelingen vil være påvirket av priser, kvalitetskrav, internasjonale handelsavtaler mv. Selvforsyningsgraden gir ikke et fullstendig bilde av mulighetene for å dekke matvarebehovet med innenlandsk produksjon, for eksempel både eksporteres og importeres det betydelige mengder mat som f.eks. ost. Eksporten av ost kommer ikke til uttrykk i selvforsyningsgraden, mens importen kommer til uttrykk. Eksport av fiskeolje som kunne vært brukt til margarinproduksjon og import av soyabønner/-planteoljer til margarinproduksjon, blir behandlet på samme måte. Det samme gjelder eksport og import av fisk. Når evnen til å dekke matvarebehovet med norsk produksjon (selvforsyningsevnen) skal vurderes, bør det derfor tas hensyn til matvareeksporten (dekningsgrad).

Heller ikke dekningsgraden med matvareeksporten gir et fullstendig bilde av selvforsyningsevnen. Dette skyldes at forbruket i krisesituasjoner vil kunne legges om til større andel planteprodukter. Energitalpet er stort når planteprodukter som kunne nyttes direkte til mat, blir brukt til fôr. Det må også tas hensyn til at en del av kraftfôret som nyttes i husdyrproduksjonen er importert, og at det både i fiskeriene og i jordbruket også nyttes andre importerte innsatsfaktorer. I tillegg vil man kunne redusere krav til kvalitet til det som går til matproduksjon (for eksempel mat som i dag går til fôr, kan man benytte som menneskeføde). Effektene av å endre matvareforbruket i retning av planteprodukter er store og vil i kortvarige kriser (varighet 2–3 år) til dels kunne utlikne/overstige virkningen av bortfall av importerte innsatsfaktorer. Netto-effekten vil derfor være positiv og gjøre at egendekningen i en krisesituasjon vil være høyere enn også dekningsgraden med matvareeksporten inkludert. Tabell 2.51 viser energiinnholdet i engrosforbruket av matvarer. Foreløpige tall for 2021 viser at den samlede mengden energi har økt fra 2020.

Tabell 2.51 FORBRUK AV MATVARER PÅ ENGROSNIVÅ. TJ (terajoule)

	1953-1955	1970	1979	1989	1999	2009	2019	2020	2021*	2022**
Korn, som mel					5372	5700	5908	6228	6126	6087
Ris gryn og mel					239	348	385	471	369	408
Poteter friske	1050	890	750	650	420	299	241	336	318	324
Potetprodukter		80	140	240	354	397	441	470	422	439
Potetmel		110	100	150	154	159	138	128	125	124
Sukker/sukkervarer	2200	2630	2950	2780	3175	2506	2080	2254	2297	2210
Erter, nøtter, kakao ¹	210	360	480	610	363	546	644	618	658	640
Kakao					303	629	664	758	813	745
Grønnsaker	110	140	180	210	250	306	402	405	393	400
Frukt og bær	340	510	610	650	604	852	894	885	903	891
Kjøtt	1070	1370	1810	1830	2126	2570	2830	2960	3144	2930
Kjøttbiprodukter	50	70	80	80	88	82	75	76	78	78
Egg	150	180	210	230	231	276	345	348	348	350
Fisk ²	350	560	460	520	369	362	416	405	405	407
Helmelk	1900	1910	1870	770	415	282	258	251	246	245
Lettmelk				660	638	494	356	360	346	343
Skummet melk	50	90	170	220	158	255	255	265	258	253
Yoghurt					143	209	245	280	283	273
Melkeprodukter	80	210	280	370	418	708	576	652	767	772
Fløte, rømme	230	390	400	430	437	495	561	660	634	643
Ost	440	510	710	810	937	1 173	1 419	1 532	1 538	1 549
Smør	430	660	690	430	458	436	595	617	598	593
Margarin	2520	2150	1840	1630	1 587	1 286	1 194	1 287	1 251	1 210
Annet fett	480	640	750	640	671	726	804	809	813	818
Uspesifisert handel ³	-14	202	322	340	348	337
Grensehandel ³	624	717	811	98	123	642
Forbruk i alt, 1000 TJ	16,5	17,3	18,9	18,6	20,5	21,8	22,8	23,4	23,5	23,6
Folkemengde 1000 stk.	3394	3877	4073	4227	4462	4829	5348	5379	5408	5442

* Foreløpige tall. ** Anslag/prognose TJ= terajoule 10¹²

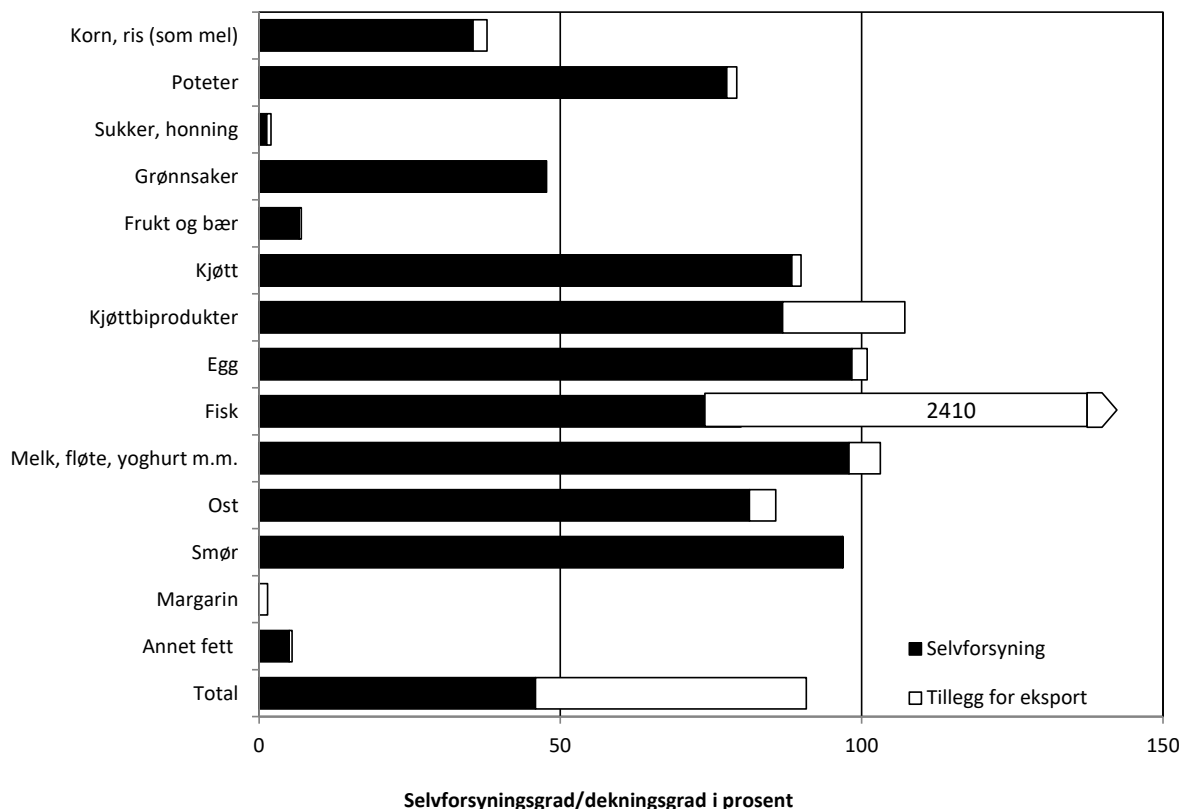
1. Kakao ble skilt ut som egen gruppe i 1999.

2. Fisk med korrigerede energivækt f.o.m. 1999.

3. Tatt inn i tabellen f.o.m. 1999 (negativ verdi for uspesifisert handel i 1999 skyldes at energiinnholdet i det som ble eksportert var høyere enn det som ble importert). Energivæktene er dynamiske, dvs. varierer fra år til år avhengig av varesammensettingen i gruppen.

Figur 2.11 viser den norskproduserte andel av matvareforbruket. Figuren angir både selvforsyningsgrad – de sorte søylene - og dekningsgrad – summen av de hvite og sorte søylene.

Figur 2.11 Selvforsyningsgrad (sorte søyler) og dekningsgrad (sum av sorte og hvite søyler) i 2021

Metoden som viser selvforsyningsgrad bygger på følgende prinsipp «forbruk minus import, dividert på forbruk», mens metoden som viser dekningsgrad bygger på følgende prinsipp «Forbruk pluss eksport minus import dividert på forbruk». Av figuren kan man se at fisk kommer i en særstilling. Dette pga. eksporten fra denne næringen (imidlertid er det knyttet stor usikkerhet til energiinnholdet av spiselig mengde fisk).

De siste årene er grensehandel, samt nettoimport av uspesifisert handel hensyntatt f.o.m. 1999.

Den foreløpige beregningen av selvforsyningsgraden for 2021 er 45,9 prosent, mens den korrigerte selvforsyningsgraden for 2020 er beregnet til 44,9 prosent. I fjor ble den foreløpige selvforsyningsgraden for 2020 beregnet til 46,5 prosent (2,0 prosentpoeng høyere).

Den foreløpige beregningen av dekningsgraden av matvarer i 2021 er 90,8 prosent, mens den korrigerte dekningsgraden for 2020 er beregnet til 85,7 prosent.

Tabell 2.52 viser norskprodusert andel av matvareforbruket «selvforsyningsgraden». Selvforsyningsgraden har vært forholdsvis stabil i hele perioden med unntak av enkelte år. Større endringer i selvforsyningsgraden skyldes hovedsakelig variasjoner i mengden av norskprodusert matkorn på grunn av avlingsvariasjoner og kvalitet. I 2019 var selvforsyningsgraden «kun» på 41 prosent, noe som i stor grad skyldes lav

andel av norskprodusert matkorn, herunder tørkesommer i 2018 som førte til lave lagre inn i 2019. For perioden 1999-2020 har gjennomsnittlig selvforsyningsgrad ligget på 45,8 prosent, noe som gjør at 2021 ligger omtrent på gjennomsnittet (45,9 prosent).

Tabell 2.52 NORSKPRODUSERT ANDEL AV MATVAREFORBRUKET PÅ ENERGIBASIS (SELVFORSYNINGSGRAD), PROSENT

	1953-1955 ¹	1970	1979	1989	1999	2009	2019	2020	2021*	2022**
Korn, som mel inkl. ris ¹	11	3	13	22	33	34	21	32	36	29
Poteter friske	100	100	93	99	81	79	76	61	69	62
Potetprodukter		100	67	93	87	95	83	81	89	90
Potetmel		81	75	84	67	70	69	63	62	63
Sukker, sukkerverer	1	2	2	3	0	1	1	1	1	1
Erter, nøtter, kakao	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Grønnsaker	93	87	72	73	57	48	47	49	48	48
Frukt og bær	42	35	29	27	6	5	7	5	7	6
Kjøtt	99	95	92	97	97	96	95	92	88	96
Kjøttbiprodukter	100	82	86	96	98	90	87	87	87	87
Egg	100	98	100	100	97	99	98	99	98	99
Fisk ²	94	92	94	88	80	80	80	80	80	80
Helmelk	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Lettmelk				100	100	100	100	100	100	100
Skummet melk	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Yoghurt					99	98	88	89	89	89
Konserverte melkeprodukter	100	89	86	100	98	99	99	97	97	97
Fløte, rømme (38 % fett)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Ost	100	99	97	97	95	89	83	83	81	81
Smør	100	78	92	100	99	97	98	97	97	97
Margarin	61	53	44	40	20	20	0	0	0	0
Annet fett	0	19	60	20	20	20	5	5	5	5
Norskprodusert/ Selvforsyningsgrad ³	49	48	49	50	44	46	41	45	46	44
Produsert i norsk jordbruk ³	38	39	41	44	42	45	40	44	44	43
I norsk jordbruk på norsk fôr ³	34	30	35	36	..	40	32	38	39	..
Dekningsgrad (inkl. fisk) ³					76	84	84	86	91	85

* Foreløpige tall ** Anslag/prognose

1. Tallene før og etter 1970 er ikke helt sammenliknbare pga. kraftfôrrasjonering. Tallet f.o.m. 1999 er korrigeret som følge av at import av bearbejdede kornprodukter ikke kom med tidligere.
2. Anslag.
3. Brudd i serien i 1999 når anslag for grensehandel og uspesifisert handel inkluderes. Bruddet innebærer en reduksjon på om lag 2 prosentpoeng for de respektive nøkkeltallene.

Av tabell 2.53 framgår det at energiandelen fra vegetabiliske matvarer var 62 prosent på 50-tallet. På 70-tallet var andelen nede i 59 prosent. På slutten av 90-tallet hadde andelen økt til 66 prosent. I løpet av de 10-15 siste årene har andelen imidlertid gått noe ned og i 2021 utgjør den vegetabiliske andelen av engrosforbruket 62 prosent.

Tabell 2.53 PROSENTVIS SAMMENSETNING AV MATVAREFORBRUKET PÅ ENERGIBASIS

	1953-1955	1970	1979	1989	1999	2009	2019	2020*	2021**	2022**
<u>Vegetabiliske matvarer</u>										
Korn, som mel inkl. ris	30	23	25	27	28	28	28	29	28	28
Poteter	6	5	4	4	5	4	4	4	4	4
Sukker, sukkervarer	13	15	16	15	16	12	9	10	10	9
Erter, nøtter ¹	1	2	3	3	2	3	3	3	3	3
Kakao ¹					1	3	3	3	3	3
Grønnsaker	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2
Frukt og bær	2	3	3	4	3	4	4	4	4	4
Margarin, vegetabilisk	6	6	6	5	6	5	4	5	4	4
Annet fett, vegetabilisk	3	3	1	3	3	3	3	3	3	3
Grensehandel ²	1	2	3	1	1	2
Sum veg. matvarer	62	60	59	63	66	64	62	63	62	62
<u>Animalske matvarer</u>										
Kjøtt	7	8	9	9	10	12	13	13	13	13
Kjøttbiprodukter	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0
Egg	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1
Fisk	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Helmelk	11	11	10	4	2	1	1	1	1	1
Lettmelk, ekstra lettmelk				4	3	2	2	2	1	1
Skummet melk	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Yoghurt					1	1	1	1	1	1
Melkeprodukter	1	1	1	1	2	3	3	3	3	3
Fløte/rømme (38 % fett)	1	2	2	2	2	2	2	3	3	3
Ost	3	3	4	5	5	5	6	7	7	7
Smør	3	4	4	2	2	2	3	3	3	3
Margarin animalsk	9	7	5	4	1	1	0	1	0	0
Annet fett animalsk	-	1	2	1	0	0	0	0	0	0
Grensehandel ²					1	2	2	1	1	2
Sum animalske matvarer	38	41	41	37	34	36	38	37	38	38
Matvarer i alt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

* Foreløpige tall ** Anslag/prognose

1. Kakao skilt ut f.o.m. 1999.

2. Omfatter grensehandel, samt uspesifisert handel (anslag på 50 % er animalsk og 50 % er vegetabilisk).

Tabell 2.54 angir «nøkkeltall», der nøkkeltall 1-4 er inkl. fisk, mens nøkkeltall 5-8 er ekskl. fisk. Nøkkeltall omfatter «Engrosforbruk» og «Norsk totalproduksjon» (som er oppgitt i 1000 TJ), og «Dekningsgrad», «Selvforsyningsgrad» og «Produsert i norsk jordbruk, på norsk fôr» (som er oppgitt i prosent).

*Tabell 2.54 FORBRUKET AV NORSKPRODUSERTE MATVARER I FORHOLD TIL TOTALT MATVAREFORBRUK**

	1999	2009	2019	2020*	2021*	2022**
1. Engrosforbruk I (i 1000 TJ)	20,3	21,8	22,8	23,4	23,5	23,6
2. Norsk totalproduksjon I (i 1000 TJ)	15,5	18,4	19,2	20,1	21,4	20,2
3. Dekningsgrad I (i prosent)	75,9	84,2	84,2	85,7	90,8	85,5
4. Selvforsyningsgrad I (i prosent)	43,8	45,9	41,0	44,9	45,9	44,2
5. Engrosforbruk II (i 1000 TJ)	20,0	21,5	22,4	23,0	23,1	23,2
6. Norskprodusert II (i 1000 TJ)	10,0	10,5	9,9	11,0	11,3	10,9
7. Dekningsgrad II (i prosent)	50,0	48,9	44,4	47,9	48,7	46,9
8. Selvforsyningsgrad II (i prosent)	43,1	45,3	40,3	44,3	45,3	43,6
9. Produsert i norsk jordbruk, på norsk fôr (i prosent)		40	32	38	39	..

*Punkt 1-4 inkl. fisk, punkt 5-8 ekskl. fisk.

3 FISK OG SJØMAT

3.1 Data om fisk og sjømat

3.1.1 Bakgrunn

Fra 1995 til 2019 ble data fra GfKs panelundersøkelse anvendt som grunnlag for beregning av fiskeforbruket. GfKs undersøkelse identifiserte innkjøpt/anskaffet fisk og sjømat i private husholdninger. I tillegg ble omsatt fisk og sjømat i storhusholdningsmarkedet (data fra Flesland Markedsinformasjoner) lagt til GfK-tallene for å anslå det totale forbruket. SSBs utenrikshandelsstatistikk ble benyttet for å kunne beregne selvforsyningsgrad og dekningsgrad.

I 2020 sluttet GfK å levere tall. Det ble derfor endring i både kilder og metode. Den nye metoden innebærer at Flesland Markedsinformasjoner leverer ferdigberegnete tabeller for både produktvekt, rund vekt og filet over registrert salg fra grossister. Omregningsfaktorer fra produktvekt til rund- og filetvekt er ifølge Flesland Markedsinformasjoner de samme som NIBIO benyttet når GfK-tallene dannet grunnlaget for fiskeberegningene. Den nye metoden omfatter tall f.o.m. 2003.

Tallene i årets rapport er korrigerert tilbake i tid. For produktvektstallene er korreksjonene gjort tilbake f.o.m. 2003. Korreksjonen innebærer en noe lavere omsetning av produkter innen gruppen «andre bearbeidede produkter/kaviar», enn tidligere rapportert. Det har også vært en korreksjon i omregningsvekter fra produktvekt til hhv. rund vekt og filet. De nye vektene er benyttet f.o.m. 2014.

3.2 Grossistomsatt fisk og sjømat

Tallene fra Flesland Markedsinformasjoner baserer seg på registrert salg fra grossist til norske aktører (butikker, fiskebutikker, storhusholdning m.m.). Tallene inkluderer ikke direktesalg fra produsent til forbruker eller øvrig hjemmeforbruk (f.eks. fisket selv).

Tabell 3.1 viser grossistomsatt mengde av fisk og sjømat (i produktvekt, filet og hel urenset/rundfisk), fordelt på dagligvarehandel og storhusholdning i millioner kilo, samt kilo per innbygger for utvalgte år i perioden 2003–2021. Av tabellen ser man en dreining av omsetningen i 2020, der omsetningen i dagligvarehandel øker på bekostning av omsetningen i storhusholdningen. Denne dreiningen skyldes først og fremst koronapandemien. I 2021 økte storhusholdningen sin markedsandel fra 18 prosent i 2020 til 20 prosent. Omsetningsvolumet gikk opp med 14,3 prosent i storhusholdningen, mens omsatt volum i dagligvarehandelen gikk ned med 1,6 prosent (målt i produktvekt).

Tabell 3.1 viser at grossistomsetning av fisk og sjømat, målt som produktvekt, har gått ned fra 21,2 kg per innbygger i 2003 til 19,4 kg per innbygger i 2021, en nedgang på 8,5 prosent. Omregnet til filet, er grossistomsetningen tilnærmet uendret med 13,4 kg per innbygger i 2003 og 13,3 kg per innbygger i 2021. Omregnet til hel urenset/rund vekt har nedgangen vært på 4,3 prosent (32,9 kg per innbygger i 2003

til 31,5 kg per innbygger i 2021). Fra 2020 til 2021 har grossistomsætningen økt med 0,1 kg per innbygger når man måler i produktvekt og filetvekt, men måles det som rund vekt går forbruket opp med 0,2 kg.

Tabell 3.1 GROSSISTOMSATT FISK OG SJØMAT, MENGDE OMSATT TIL DAGLIGVAREHANDEL OG STORHUSHOLDNING, SOM PRODUKTVEKT, FILET OG HEL URENSET FISK (I MILL. KG OG KG PER INNBYGGER) FOR UTVALGTE ÅR I PERIODEN 2003-2021

	2003	2009	2018	2019*	2020*	2021*
Mill. kg						
<u>Produktvekt, sum</u>	96,6	102,5	103,0	103,8	103,7	105,0
- dagligvarehandel	80,6	83,9	78,5	78,7	85,3	83,9
- storhusholdning	15,9	18,6	24,5	25,1	18,4	21,1
<u>Filet, sum</u>	61,0	67,5	71,2	72,2	71,2	71,9
- dagligvarehandel	49,9	53,9	53,2	53,5	57,7	56,3
- storhusholdning	11,1	13,6	18,1	18,7	13,5	15,6
<u>Hel urenset, sum</u>	150,3	164,6	170,4	171,8	168,6	170,6
- dagligvarehandel	121,8	129,6	126,2	126,4	135,6	132,7
- storhusholdning	28,5	35,0	44,2	45,4	33,0	37,8
kg pr. innbygger						
Produktvekt, sum	21,2	21,2	19,4	19,4	19,3	19,4
Filet, sum	13,4	14,0	13,4	13,5	13,2	13,3
Hel urenset, sum	32,9	34,1	32,1	32,1	31,3	31,5

Tabell 3.2 angir grossistomsatt fisk i produktvekt etter art/type for de største gruppene for årene 2003, 2009, 2018, 2019, 2020 og 2021. Ser man på sammensetningen av grossistomsatt fisk og sjømat, er det laks og torsk som dominerer. Til sammen utgjør de to fiskeslagene 32 prosent av den totale omsetningen i 2021. De to største gruppene i 2021 er «øvrige grupper» (omfatter 39 ulike fiskeslag) og «farseprodukter» (består av uidentifiserte arter fisk, inkl. diverse fiskepålegg), som til sammen står for 36 prosent av all grossistomsatt fisk.

**Tabell 3.2 GROSSISTOMSATT FISK OG SJØMAT FORDELT PÅ ART FOR
UTVALGTE ÅR I 1000 KG (PRODUKTVEKT)**

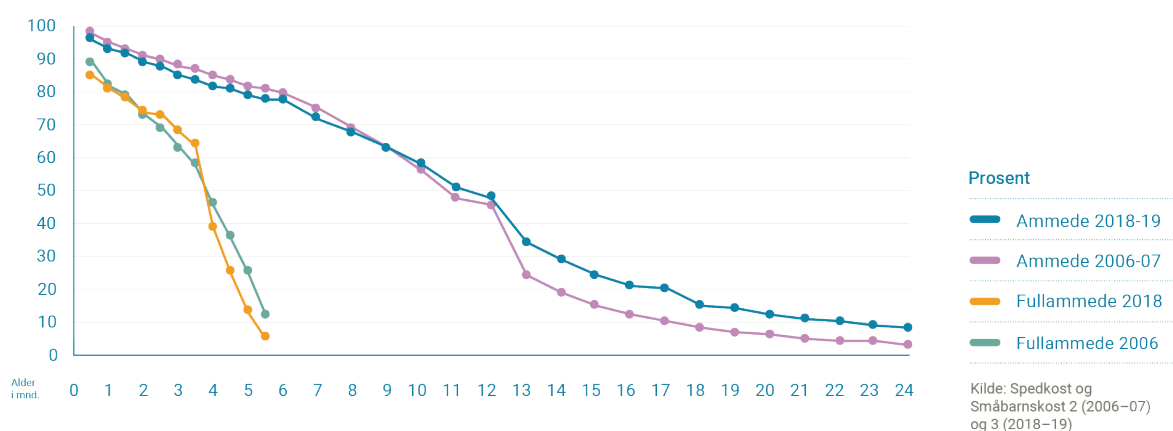
	2003	2009	2018	2019	2020	2021*
Farseprodukter inkl. pålegg	22 250	21 496	16 063	16 076	17 403	17 540
Laks	10 295	13 010	17 218	18 322	16 963	17 188
Torsk	14 096	16 045	16 239	16 146	16 135	16 281
Reker	10 664	10 097	9 048	8 760	9 226	9 787
Makrell	5 800	6 430	6 568	6 376	6 233	5 891
Andre bearb. produkter/kaviar	3 106	3 937	5 419	5 646	5 761	5 695
Sei	6 236	5 453	5 629	5 594	5 513	5 578
Ørret	3 693	4 967	4 474	4 488	4 681	4 312
Sild	3 631	3 324	2 995	2 857	2 975	2 904
Øvrige grupper ¹	16 806	17 766	19 317	19 530	18 847	19 826
Sum alle fiskeslag	96 576	102 523	102 970	103 795	103 737	105 000

1. Omfatter 39 ulike arter/grupper av fisk.

4 PRODUKSJON AV MORSMELK

I 2018 og 2019 ble den tredje nasjonale undersøkelsen av kostholdet til barn på 6 og 12 måneder (Spedkost 3) og 24 måneder (Småbarnskost 3) gjennomført. Andelen ammede i første leveår var i all hovedsak på samme nivå i Spedkost 3 (2018–19) som i Spedkost 2 (2006–07) (Figur 4.1). Sammenlignet med Spedkost 2 var andelen fullammede i Spedkost 3 lavere fra 4 måneders alder. Andel ammede i andre leveår var noe høyere i Småbarnskost 3 (2019) enn i Småbarnskost 2 (2007), men var fortsatt på et lavt nivå.

Figur 4.1 Andel fullammede og ammede barn

Det er beregnet at mødrene i Norge til sammen produserer ca. 10,1 millioner liter morsmelk per år (tabell 4.1). Mesteparten av morsmelken (drøyt 90 prosent) blir produsert i barnets første leveår. Mødre som ammer barnet hele første leveår vil gjennomsnittlig produsere om lag 225 liter morsmelk, og mødre som ammer til barnet er 2 år vil gjennomsnittlig produsere om lag 300 liter morsmelk. Beregningene er basert på en del forutsetninger og forenklinger, det er for eksempel ikke tatt hensyn til om barnet fullammes eller ikke. Den beregnede produksjon antyder kun størrelsesområdet.

Tabell 4.1 PRODUKSJON AV MORSMELK I NORGE

Alder i måneder	Andel barn som ammes (%)	Antall barn som ammes hver måned	Morsmelk liter/dag/barn	Morsmelk liter/måned/barn	Morsmelk mill. liter
1	93	51 262	0,7	21	1,077
2	89	49 057	0,7	21	1,030
3	85	46 852	0,8	24	1,124
4	82	45 198	0,7	21	0,949
5	79	43 545	0,7	21	0,914
6	78	42 994	0,7	21	0,903
7	72	39 686	0,6	18	0,714
8	68	37 482	0,6	18	0,675
9	63	34 726	0,6	18	0,625
10	58	31 970	0,5	15	0,480
11	51	28 111	0,5	15	0,422
12	48	26 458	0,4	12	0,317
13	34	18 741	0,3	9	0,169
14	29	15 985	0,3	9	0,144
15	24	13 229	0,3	9	0,119
16	21	11 575	0,2	6	0,069
17	20	11 024	0,2	6	0,066
18	15	8 268	0,2	6	0,050
19	14	7 717	0,2	6	0,046
20	12	6 614	0,2	6	0,040
21	11	6 063	0,2	6	0,036
22	10	5 512	0,2	6	0,033
23	9	4 961	0,2	6	0,030
24	8	4 410	0,2	6	0,026
SUM					10,058

Beregningene er basert på landsdekkende data for ammeforekomst i 2018–19 i første leveår (Spedkost 3) og i andre leveår (Småbarnskost 3). Det er benyttet tall fra SSB (www.ssb.no/fodte) på antall levendefødte i 2018; 55 120 barn. Antall barn som ammes hver måned er beregnet ut fra data om andel ammede. Estimater for volum morsmelk ved forskjellige aldre framgår av tabellen. Estimatenes usikkerhet, særlig etter at fast føde er introdusert.

Samlet energimengde i den produserte morsmelken er estimert til 26,6 millioner MJ per år. Siden energiinnholdet i morsmelk varierer noe med stadiet i ammingen, er opplysninger om energiinnholdet i morsmelk usikre. I beregningene er det brukt 2640 kJ per liter morsmelk.

Beregningene viser at mengden morsmelk produsert av mødre i Norge har økt fra 8,2 til 10,1 millioner liter per år i perioden 1993 til 2018–19 (Tabell 4.2). Den største økningen var på 1990-tallet. Etter 2006–07 har morsmelkproduksjonen variert noe, med en nedgang i 2013 og en liten økning i 2018–19. Årlig morsmelkproduksjon delt på antall barn i alderen 0–24 måneder har økt fra 69 liter i 1993 til 91 liter i 2018–2019, med en forbigående nedgang i 2013.

Tabell 4.2 PRODUKSJON AV MORSMELK I NORGE 1993-2019

Mengde morsmelk per år	1993	1998–1999	2006–2007	2013	2018–2019
Totalt (mill. liter)	8,2	10,3	10,5	10,0	10,1
Per barn 0-24 mnd. (liter)	69	88	90	83	91

Siden amming bidrar til et sunt, trygt og bærekraftig kosthold for sped- og småbarn, er estimer av morsmelkproduksjonen viktig. Norge er ett av få land i verden som har med tall for morsmelkproduksjon i nasjonal matvarestatistikk. Dataene har vært med i rapporten Utviklingen i norsk kosthold siden begynnelsen av 1990-tallet.

Beregningen av morsmelkproduksjonen i Norge baserer seg på en metode utarbeidet av Oshaug og Botten. Oshaug A, Botten G. Human Milk in Food Supply Statistics. Food Policy 1994;19(5):479-82.

Se også referanse: Smith JP, Lande B, Johansson L, Baker P, Bærug A. The contribution of breastfeeding to a healthy, secure and sustainable food system for infants and young children: monitoring mothers' milk production in the food surveillance system of Norway. Public Health Nutr. 2022 Jul 4:1-9. doi: 10.1017/S1368980022001495. Epub ahead of print. PMID: 35781132.

TILLEGG 1

BEGREPER I MATFORSYNINGSTATISTIKKEN

1 Innledning

Viktige definisjoner som er benyttet i Statens ernæringsråds matforsyningsrapporter ble i 1962 samlet i rapporten «Begreper i produksjons- og forbruksstatistikken vedrørende matvarer fra jordbruket». Siden den gang er det skjedd endringer i definisjonen av noen av disse begrepene, men for de fleste er det ingen endringer. Begrepene og definisjonene som benyttes av NIBIO og Helsedirektoratet er ikke nødvendigvis norsk eller internasjonal standard. Definisjonen av selvforsyningsgrad er f.eks. forskjellig fra den som brukes i andre land.

2 Definisjoner av begreper

2.1 Opplysninger som angår matvaregruppene

JOULE (MJ, TJ)	Internasjonal måleenhet for energi. 1 J = 0,239 cal (kalori); 1 cal = 4,184 J 1 kJ = 0,239 kcal; 1 kJ = 10^3 J 1 MJ = 10^6 J; 1 GJ = 10^9 J; 1 TJ = 10^{12} J
KORN	Alle typer korn brukt til mat, regnet som mel.
POTETER	Total mengde friske poteter til mat.
BEARBEIDEDE POTETER ELLER POTETPRODUKTER	Poteter til framstilling av pommes frites, potetmospulver, flakes, potetchips osv. Regnet som hele, friske poteter.
POTETMEL	Potetmel, regnet som hele poteter.
HOVEDKULTURENE AV GRØNNSAKER	Hvitkål, blomkål, gulrot, løk, purre, agurk og tomat
FRILANDSGRØNNSAKER	Betegnelse på grønnsaker som ikke dyrkes i veksthus.
HAGEBÆR	Jordbær, bringebær, solbær, stikkelsbær, rips og andre bær som dyrkes i kultur.
SKOGSBÆR	«Ville» bær som ikke dyrkes i kultur (blåbær, multer, tyttebær m.fl.).
HELMELK	Melk med et fettinnhold som enten er standardisert til minst 3,5 prosent eller som ikke er standardisert.
LETTMELK	Melk med et fettinnhold mellom 0,5 og 1,8 prosent.

SKUMMET MELK	Melk med et fettinnhold på under 0,5 prosent.
KONSUMMELK	Flytende melkeprodukter som melk og yoghurt som nyttes direkte til forbruk.
KONSERVEVERTE MELKEPRODUKTER	Samlebetegnelse på diverse melkeprodukter, der bl.a. pulver omregnes til melk, mens for øvrige bearbejdede produkter (risgrøt, ostesausar m.m.) anvendes produktvekt.
FLØTE	Fløte og rømme omregnet til 38 prosent fett (tidligere 35 prosent fett).
BRUN OST	Geitost, Gudbrandsdalsost, fløtemysost, prim og liknende oster.
HVIT OST	Hvite oster inkl. muggost og smelteost.
ANNEN OST	Cottage cheese og Kesam (samt annen ost /osteprodukter som ikke inngår i «Brun ost» og «Hvit ost»).
KJØTT (ENGROS)	Slaktevekt for hele slakt uten hode, labb/klauv og innmat ved engrossalg, direktesalg og hjemme-forbruk. Varmvektstap er fratrukket.
KJØTTBIPRODUKTER	Blod og innmat mv. som går til mat.
STORFE	Ku, kvige og okse.
SPISEFETT	Alle typer fett og oljer som brukes til mat.
SMØR	Smør, inkludert smør/melkefett brukt i produksjon av iskrem og i margarin.
ANNET FETT	Inkluderer annet fett enn margarin og smør, bl.a. spiseolje, olje og fett til majones, remulade, majonessalater, hermetikk, sjokolade og frityrsteking.
MARIN OLJE OG FETT	Olje og fett som utvinnes av fisk og hval.
VEGETABILSK OLJE	Olje og fett fra planter.

2.2 Opplysninger som angår matvareøkonomiske begrep

AVLINGSÅR	Løper vanligvis fra 1. juli ett år til 30. juni neste år. For en del tidligproduksjoner regnes avlingsåret fra 1. april til 31. mars.
BRUTTOPRODUKSJON	Den totale varemengde som er produsert.

	<p>Planteprodukter: Areal x avling pr. da innhøstet ifølge offisiell statistikk (SSB).</p> <p>Husdyrprodukter: Salgsproduksjon + hjemme- forbruk + svinn hos produsent og ved transport til omsetningsledd.</p>
DEKNINGSGRAD	Total norsk produksjon i forhold til totalt norsk forbruk av matvarer, eller norsk forbruk pluss eksport minus import i forhold til totalt norsk forbruk av matvarer.
DIREKTESALG	Salg direkte fra produsent (bonde, fisker) til forbruker og detaljist (inkl. selvplukk, salg ved vei etc.)
EKSPORT	Mengde eksportert vare ifølge SSBs statistikk for utenrikshandelen.
FORBRUK PÅ ENGROSNIVÅ	Den mengde mat som tilføres markedet fra produsent (bonde, fisker) til første ledd på mottaker- side, det være seg grossist, detaljist eller ved direkte salg. Produsentenes eget forbruk, privatpersoners matauk og import er i hovedsak inkludert. Det som eksporteres trekkes fra. Inn- høstings-, lager- og transportsvinn hos produsent er fratrukket. Lagersvinn hos importør, grossist eller detaljist er ikke trukket fra.
GRENSEHANDEL	Brukes i denne rapporten om de mengder mat- varer som norske forbrukere kjøper i utlandet, fortrinnsvis Sverige, Danmark og Finland, og tar med seg til Norge.
HJEMMEFORBRUK	Produsenthusholdningenes matforbruk av egen produksjon.
IMPORT	Mengde importert vare ifølge SSBs statistikk for utenrikshandelen.
LAGERENDRING	Lager hos omsetningsledd pr. 31. desember minus lager 1. januar samme år.
NETTOIMPORT	Import minus eksport ifølge SSBs statistikk for utenrikshandelen.
NETTOPRODUKSJON	Bruttoproduksjon minus svinn hos produsent og ved transport fra produsent til første omsetnings- ledd.
NORMALÅRSAVLING	Beregnet avlingsnivå. Trendberegning på grunnlag av de siste 14 års registrerte avlinger ifølge SSB.

SALGSPRODUKSJON	Den delen av produksjon som leveres til registrerte omsetningsledd samt salg direkte til detaljist eller forbruker. Kan også defineres som nettoproduksjon minus hjemmeforbruk.
SELVFORSYNINGSGRAD	Norsk produksjon minus eksport dividert på norsk forbruk, eller norsk forbruk minus import dividert på norsk forbruk.
SVINN	Her benyttet om tap av mat hos produsent og ved transport til første omsetningsledd. Gjelder også åndingstap og kassasjoner.

2.3 Oversikt over trinn på veien fra produksjon til konsum

De fleste matvarer passerer flere omsetningstrinn fra de blir produsert til de blir konsumert. Figur 1 (kap. 1) gir en forenklet oversikt over matvarenes vei fra produksjon, import til konsum og viser hvordan hovedkildene til data om norsk kosthold er plassert i denne sammenhengen. Sammenhengen mellom noen av de mest sentrale begrepene ved produksjon og forbruk av matvarer kan også vises ved følgende skjema:

Bruttoproduksjon

- Svinn på produksjonssted og i transport til engros
= Nettoproduksjon

Nettoproduksjon

- Dyrefôr
- Forbruk av såfrø, settepoteter o.l.
- Uttak som innsatsfaktor i industri o.l. som ikke blir brukt som mat
= Anvendelse til mat

Registrert salg

+ Hjemmeforbruk i produsenthusholdninger
+ Direkte salg fra produsent
= Anvendelse til mat

Registrert salg

+ Direkte salg fra produsent
+ Hjemmeforbruk i produsenthusholdninger
+/- Import/Eksport
+/- Lagerendringer
= Forbruk engrosnivå (Rapport om matforsyning)

Forbruk engrosnivå

- Svinn i engrosledd
- Svinn i detaljistledd
= Forbruk detaljistnivå eller mat som anskaffes av husholdninger (f.eks. SSBs forbruksundersøkelser)

Forbruk detaljistnivå

- Svinn hos forbruker
= Virkelig konsum (kostholdsundersøkelser)

2.4 De viktigste revisjoner i datagrunnlag og beregningsprinsipper

2.4.1 Innledning

Her følger en oversikt over de viktigste revisjoner som er gjort i datagrunnlag og prinsipper for beregning av engrosforbruk av de ulike matvaregrupper for de siste 30 årene. Eldre revisjoner er publisert i tidligere versjoner av denne rapporten.

2.4.2 Korn (som mel)

Innføringen av den nye markedsordningen for korn 1. juli 1995 medførte enkelte endringer i statistikken for kornvarer. F.o.m. 1995 er statistikken noe mindre detaljert enn tidligere. Videre er fordelingen på melsorter og norskprodusert andel ikke helt sammenliknbar med tidligere år. Diverse maisprodukter (herunder mel av mais) ble tatt inn i gruppen korn f.o.m. 1999. Før 1999 inngikk enkelte maisprodukter i potetberegningen.

2.4.3 Poteter

Beregningen er justert flere ganger og er fortsatt beheftet med noe usikkerhet (jf. kap. 2.5.1.2). Landbrukstelingen 1989 viste et mindre areal til potetdyrking enn en tidligere har regnet med. Dette medførte at beregnet engrosforbruk av matpoteter ble ca. 10 kg lavere per person/år enn tidligere beregninger. Matpoteter som gave er tatt ut av beregningen f.o.m. 1995, da volumet ble ansett for å være ubetydelig. F.o.m. 1998 framregnes nivået for omsetning av matpoteter på grunnlag av oppgaver fra Landbruksdirektoratet.

2.4.4 Grønnsaker

Beregningen er justert flere ganger som følge av korrigerede areal og salgstall (beskrevet i tidligere versjoner av denne rapporten). Av nyere endringer gikk man i 2009 over til å angi avlingsår (likt produksjonsår) for samtlige kulturer, med revisjoner tilbake til 1999. Dermed skal det være samme data som presenteres i denne rapporten og total kalkylene/budsjettmemnda. Dette vil samtidig kunne føre til noe større svingninger fra år til år når man i tillegg anvender kalenderår på handelsstatistikken. I 2015 ble det gjort endringer i beregning av den norske produksjonen. Endringen innebar at man tok utgangspunkt i produksjonsvolumer i henhold til SSBs hagebruksstatistikk. SSBs offisielle statistikk omfatter imidlertid ikke produksjonsvolum for alle typer vekster, noe som innebærer at det innhentes tilleggsopplysninger fra SSB. I tillegg har NIBIO identifisert vekster som verken inngår i den offisielle statistikken eller i de nye dataene som SSB har gitt informasjon om. Dette omfatter bl.a. bønner, erter, paprika, urter og div. salater. For disse vekstene har NIBIO valgt å anvende omsetningstall fra Landbruksdirektoratet. Revisjonen for norsk produksjon av grønnsaker er korrigeret tilbake til og med 2010.

2.4.5 Frukt og bær

Beregningen er justert flere ganger, men er fortsatt beheftet med noe usikkerhet. Av nyere endring/justeringer av metode kan det nevnes at f.o.m. 2002 har NIBIO utelatt beregningen som omfatter forbruk fra villahager samt skogsbær (tallene ble justert tilbake til 1999). Dette gjør relativt store utslag.

2.4.6 Erter, nøtter, kakao

Alle varer som inngår i denne gruppen er importert, imidlertid må disse dataene tolkes noe forsiktig grunnet mistanke om feil registrering i forbindelse med fortolling på enkelte varer i enkelte år (gjelder bl.a. import av dyrefôr, på varenummer der det ikke skal importeres dyrefôr).

2.4.7 Sukker og sukkervarer

Ved sammenligning av tall for engrosforbruk bør en være klar over at salget av sukker har variert en del fra år til år, bl.a. pga. hamstring og grensehandel. F.o.m. juli 1990 inngår ikke data for lagerendringer. F.o.m. 1989 har mengden sukker til teknisk bruk og fôr måttet anslås, fordi innhenting av data til Industristatistikken har blitt forenklet. Disse tallene ble sist gang innhentet for 1988. På grunn av økende import av bearbejdede produkter som bl.a. kan inneholde sukker, vil forbruk av sukker kunne være underestimert.

2.4.8 Melk og melkeprodukter

Det har vært foretatt flere justeringer av metode for beregning av meieriprodukter (beskrevet i tidligere versjoner av denne rapporten). I 2008 ble det gjennomført en større korreksjon for beregning av meierivarer (inkl. margarin). Disse endringene fikk tilbakevirkende kraft fra om med 1999. F.o.m. 2010 har rapporteringen av salgsdata fra enkelte markedsaktører vært noe mangelfulle. Ved mangler anslås data, noe som innebærer noe mer «unøyaktighet» i beregningene.

I 2022 har det vært gjennomført nok en revisjon av meierivarer. Revisjonen omfatter bl.a. en ny gjennomgang av fettprosjenter på meieriprodukter. Enkelte varer har også blitt omgruppert som følge av ny informasjon (f.eks. har enkelte smakstilsatte melkevarianter gått fra gruppen lettmeik til gruppene helmeik og skummetmeik). Omgrupperinger omfatter også flytting av enkeltprodukter fra en kategori (f.eks. er enkelte varer flyttet fra gruppen konserverte melkeprodukter til gruppen fløte/rømme). Årets revisjon innebærer at salg av importerte varer, ikke skal være rapportert i aktørens salgsdata, da disse varene blir inkludert i den ordinære handelsstatistikken til SSB. Tallene er foreløpig kun korrigerert tilbake til 2020 med unntak av gruppen meik som er korrigerert tilbake til 2009.

2.4.9 Kjøtt

Tidligere endringer og korreksjoner er beskrevet i tidligere publiserte rapporter. Av nyere endringer kan følgende nevnes. Fra og med 2002 er svin beregnet uten hode og labb. Endringen for svin ble gjort for at beregningen skulle komme på linje med beregningen for de andre kjøttslagene. Ny metode for beregning av kjøttbiprodukter som baserer seg på tall fra Nortura/Animalia ble implementert i 2020-rapporten.

2.4.10 Egg

Beregningen er justert flere ganger. Siste endring var ved beregningen i 2000, da det ble foretatt en mindre oppretting bakover t.o.m. 1992, som medførte litt lavere engrosforbruk enn tidligere beregnet.

2.4.11 Margarin

Etter at margarinfabrikkene sluttet å levere samlet produksjonsdata for Norge med råvareopprinnelse og råvaresammensetting, ble beregning av margarin endret i år 2000. Fra 2000 til 2018 ble det brukt en metode som innebar at det ble hentet omsetningstall fra margarinaktørene Mills, Pals, Idun og Fjordland. Basert på de historiske tallene fra margarinfabrikken, ble det beregnet at norskandelen av råvarene som inngikk i margarinproduksjonen lå på om lag 20 prosent. De norske råvarene omfattet bl.a. fiskeoljer og smør, smørrolje, melkepulver som inngikk i smørblandet margarin. Frem til 2018 har forutsetningen om en norsk råvareandel på 20 prosent ligget til grunn for gruppen margarin.

I 2022 har vi hatt en revisjon av margarinberegningene, fordi bl.a. fiskeoljer ikke lengre anvendes i margarinproduksjonen, noe som innebærer et behov for å korrigere antagelsen om 20 prosent norskandel. Revisjonen innebærer at all import og eksport under kapittel 15.17 i tolltariffen (med unntak av tollvarenummer 15.17.9098) defineres som margarin (med mindre bruken ikke er spesifisert til ikke å være mat). I tillegg til salg av margarin har margarinaktørene i år oppgitt kjøp av norskproduserte og importerte råvarer til margarinproduksjon. De har også rapportert mengden margarin som de har importert (for å unngå dobbelttelling av forbruksberegningen ved at volumer både telles som salg og import). Resultatet av revisjonen innebærer at det f.o.m. 2019 ikke lengre er dobbelttelling av markedsaktørenes import og salg (2,9 millioner kilo). Videre er den norske andelen av råvarer som inngår i margarinproduksjonen tilnærmet *null*, når man ser bort fra smørblandet margarin. Dette betyr at engrosforbruket er justert ned, samtidig som norskandelen (selvforsyningsgraden) går ned.

2.4.12 Spisefett

Frem til starten av 2000-tallet ble margarintallene utarbeidet på bakgrunn av tall fra margarinindustriens bransjeforening. Etter nedleggelse av foreningen har tallene blitt bearbeidet på grunnlag av data innhentet av aktører i markedet, samt utfyllende informasjon knyttet til import/eksport (data fra SSB). Ved beregningene i 2018 ble flytende margarin trukket ut og spesifisert. I 2013 rapporten ble nettoimporten av utvalgte oljer publisert (f.o.m. 1990). Anvendelsen av disse oljene er imidlertid ikke spesifisert i tolltariffen, og inngår derfor ikke spesifikt i NIBIOs energiberegninger i denne rapporten. Imidlertid er det gjort et generelt anslag på annet fett som utgjør 4,0 kg per innbygger per år f.o.m. 1988. Både mengde og sammensetning av «annet fett» er stadig tilknyttet stor usikkerhet, og det samme gjelder den norskproduserte andelen.

2.4.13 Fisk og sjømat

Metoden for beregning av fiskeforbruket er endret flere ganger. Beskrivelse av tidligere anvendte metoder er angitt i tidligere publiserte rapporter. Data og metode for å beregne forbruket av fisk og sjømat ble sist endret i 2020-rapporten. Den nyeste metoden baserer seg på tall for mengde fisk og sjømat omsatt fra grossist til dagligvarehandel og storhusholdninger. Implementering av den nye metoden innebar korreksjoner av tall tilbake til 2003.

Førrige metodeendring var i 1995 da man gikk over til å anslå fiskeforbruket ved å benytte GfK Norge sin årlige panelundersøkelse som registrerte fiskeforbruket i private husholdninger (kjøpt og fisket selv/fått i gave). Panelet bestod av 1500 husholdninger, og var representativt for norske husholdninger med hensyn til alder, husholdningens størrelse og handelsfelt. Registreringen omfattet en detaljert beskrivelse av varen (inkl. varemerke, variant), mengde (produktvekt), pris og innkjøpssted. Tallmaterialet fra GfK Norge har vært bearbeidet av Norges sjømatråd, før det ble videresendt til NIBIO. Dataene NIBIO mottok ble oppgitt som produktvekt, dvs. i den formen forbrukerne anskaffer produktene. Produktvekten ble omregnet av NIBIO til filetvekt og hel urenset vekt (rund vekt) med detaljerte omregningsfaktorer. Tallene fra GfK Norge omfattet imidlertid ikke kjøp av fisk og sjømatprodukter i storhusholdning. For dette volumet benyttet NIBIO aggregert tall for grossist-omsetning (produktvekt) til storhusholdninger fra Flesland Markedsinformasjoner. Etter implementeringen av den nye metoden i 1995, har det vært foretatt en rekke justeringer i beregningsmetoden, som f.eks. korreksjoner i panelvolum, oppfangelsesgrad, anslag på gaver/fisket selv vs. hva som er kjøpt. Det er også

foretatt endringer i hvordan paneldeltakerne har kunnet rapportere innkjøpte mengder med tanke på bearbeidingsgrader, endrede fiskearter og nye fiskeprodukter. Det har også vært en rekke korreksjoner knyttet til vekter for omregning fra produktvekt til rund vekt samt filetvekt.

I 2020 sluttet GfK Norge å levere tall, og det ble derfor satt i gang et arbeid for å kunne erstatte tidligere beregninger. Den nye metoden som ble utarbeidet innebærer at Flesland Markedsinformasjoner leverer alle fisketall. Tallene representerer omsatt mengder fra grossist til detaljist og storhusholdning, og oppgis både i rund vekt, filetvekt og produktvekt.

Flesland Markedsinformasjoner registrerer salg fra grossist til norske aktører (butikker, fiskebutikker, storhusholdning m.m.). Omsetningen er målt i produktvekt, dvs. i den form varen er anskaffet. Flesland Markedsinformasjoner regner om produktvekt til filet og hel urensset fisk (rund vekt) med bruk av omregningsfaktorene som NIBIO benyttet på GfK-dataene. Tallene inkluderer ikke direktesalg fra produsent til forbruker eller øvrig hjemmeforbruk (f.eks. fisket selv). Norges sjømatråd leverer statistikken til NIBIO, som sammenstiller dataene og beregner mengde fisk og sjømat per innbygger per år.

For å beregne norsk *produksjon* av fisk og sjømat, som inngår i beregning av selvforsyningsgrad, beregner NIBIO dette ved å anvende grossistomsatte volumer (fra Flesland Markedsinformasjoner), legge til tall for eksport og trekke fra tall for import (iht. utenrikshandelsstatistikken til SSB). Ved beregning av selvforsyningsgraden forutsettes det imidlertid at 20 prosent av grossistomsetningen er importprodukter, mens det øvrige er basert på norsk produksjon. Det overskytende av importen behandles som om det reeksporteres og dermed inngår ikke dette volumet videre i verdikjeden for mat i Norge.

2.4.14 Handelsstatistikk

I 2008 ble det foretatt revisjon i utvalget av tollnummer med tanke på produkters tilhørighet (for eksempel for blandingsprodukter av grønnsaker og frukt). Revisjonen hadde innvirkninger for alle matvaregruppene. SSB gjennomfører ca. hvert 5. år større revisjoner av tolltariffen som i enkelte tilfeller får betydning for hvor varene klassifiseres i denne rapporten. I 2022 har vi imidlertid oppdaget at SSB publiserer handelsstatistikk tre ganger i året. For denne rapporten innebærer det at de siste endelige tallene for import og eksport er for 2019, mens tall for 2020 og 2021 er foreløpige tall. Endelige import og eksporttall for 2020 vil foreligge etter at utkastet til denne rapporten skulle være klar.

2.4.15 Uspesifisert handel

NIBIO gjør oppmerksom på at det i 2020 ble opprettet en ny gruppe for matvarer kalt «uspesifisert handel». Denne gruppen omfatter import og eksport av produkter som tidligere ikke har inngått i beregningene av de enkelte matvarene (korn, meieri, kjøtt osv.), eller i samletabeller. Dette er varer som man tidligere ikke kjente anvendelsen av (f.eks. anvendes som dyrefôr vs. menneskeføde/annen anvendelse), og/eller sammensatte varer som man ikke kjenner ingrediensene til (kjøttsuppe, fettemulsjon). Gruppen er nå inkludert i samletabeller tilbake til 1999, og har innvirkning på både engrosforbruk, selvforsyningsgrad og dekningsgrad.

2.4.16 Grensehandel

Tidligere har NIBIO beregnet omfanget av grensehandel av kjøtt. Denne delen av kjøttberegningen inngikk imidlertid ikke i det totale engrosforbruket (heller ikke i dekningsgrads- og selvforsyningsberegninger). I 2020 har man valgt å inkludere grensehandel av kjøtt i det totale engrosforbruket (også i selvforsyningsgrad- og dekningsgradberegninger). I 2020 utvidet NIBIO beregningen av grensehandel til også å gjelde meierivarer, korn/mel, sukkervarer, sjokolade, og sukker i brus (også dette inngår nå i det totale engrosforbruket, selvforsyningsgraden og dekningsgraden). Anslagene for grensehandel inngår ikke i tallene for engrosforbruk av de enkelte matvaregruppene, men omtales som en egen gruppe. Tallene for grensehandel er usikre og bør tolkes som grove anslag. For detaljer om metoden, se 2.5.8.

2.5 Beregning av energi og næringsstoffer

Beregning av energi og næringsinnhold gjøres ved bruk av KBS som er kostberegningssystemet ved Universitetet i Oslo (UiO). KBS baserer seg på ulike versjoner av den offisielle norske Matvaretabellen (MVT), se tabell under. Revidering og oppdatering av den norske matvaretabellen kan føre til brudd i serien for næringsberegningene. Som vist i tabellen nedenfor har det vært to vesentlige endringer i hvordan kostens innhold av energi beregnes. Disse endringene innebærer at energimengden fra ett gram fett er endret fra 38 kJ til 37 kJ fra og med 1995. I perioden 1996–2001 var kostfiber ikke lenger inkludert i karbohydrat. Energi fra kostfiber ble igjen inkludert i beregningen av innhold av energi fra 2002, og man regner med at 1 g kostfiber gir 8 kJ.

Beregningsperiode	MVT	Energifaktorer ¹		
		Fett, kJ/g	Karbohydrat, kJ/g	Kostfiber, kJ/g
Til og med 1992	1984	38	17	17 ²
1993-1994	1991	38	17	17 ²
1995-2006	1995	37	17	0
2007-2013	2006	37	17	8
2014-2016	2014	37	17	8
2017-2019	2018	37	17	8
Fra 2020	2021	37	17	8

1. Løken EB, Lund-Larsen K, Solvoll K, Hjartåker A. Historien om den norske matvaretabellen. http://www.matportalen.no/verktøy/matvaretabellen/artikler_knyttet_til_matvaretabellen
2. Inkludert i karbohydrat.

Matmengdene for varegruppene potet, grønnsaker, frukt, nøtter med skall og kjøtt blir omregnet til spiselig mengde før næringsberegningen. For hver type frukt, grønnsak og kjøtt bruker UiO unike faktorer for spiselig andel. Gjennomsnittlig spiselig andel for frukt er om lag 75–80 prosent, men variasjonen er stor pga. ulik tykkelse på skall og eventuell stein. For de mest spiste kjøttslagene okse og svin, ligger spiselig andel på rundt 80–90 prosent. For de fleste andre matvaregrupper, som korn, meieriprodukter og margarin, regner man hele matvaremengden for spiselig. For fisk brukes matvaremengden for fiskefilet, der alt regnes som spiselig mengde.

Animalia leverte høsten 2018 nye tall for spiselig andel av storfe og svin, som er henholdsvis 77,5 og 88,4 prosent. De nye tallene for spiselig andel er brukt i næringsberegningene fra og med 2016. De gamle prosentandelene var 75,0 for storfe og 85,0 for svin.

I næringsberegningene fra og med 2014 er sammensetningen av «annet fett» justert betydelig i et forsøk på å gjenspeile dagens marked. Andelen oljer med mye mettet fett (palmeolje og kokosolje) er redusert fra 40 til 10 prosent, mens oljer med mye umettet fett (som rapsolje) er økt tilsvarende. Både mengde og sammensetning av

«annet fett» er stadig tilknyttet stor usikkerhet.

I næringsberegningen for fisk brukes fra og med 2018 filetvekt fra tabellen som viser omsatt fisk og sjømat til grossist og storhusholdning (tabell 3.1). Detaljer for de ulike fiskeslagene er hentet fra datafilen som utgjør grunnlaget for tabell 3.2 (grossistomsatt fisk fordelt på art), men UiO benytter filetvekt i sine beregninger. Det er kun en liten andel (7 prosent) som vurderes som ukjent og blir kodet som uspesifikk fisk. I praksis blir den uspesifikke fisken kodet som torsk.

UiO har beregnet hvordan NIBIOs grove anslag for grensehandel av varegruppene kjøtt, meieri, korn/mel, sukkervarer, kakao (sjokolade) og sukker i brus kan påvirke næringsinnholdet i engrosforbruket av matvarer. Dette inngår ikke i tabellene eller figurene, men omtales separat. I denne næringsberegningen fordeles mengden kjøtt fra grensehandel som like deler storfe, svin og kylling. Melet fordeles slik som fordelingen av øvrig mel i matforsyningsstatistikken. For sukkervarer benyttes næringsinnhold som gelegodt. Sjokolade fra grensehandel legges til øvrig sjokolade og sukker i brus legges til det øvrige sukkeret. Meierivarer er fra og med 2020 fordelt som 2/3 ost og 1/3 melk. Før dette var den estimerte fordelingen 1/5 ost og 4/5 melk. Behov for endringer i fordelingen vil bli vurdert i de kommende rapportene.

Næringsberegningene gjennomføres for de nyeste foreløpige tallene i matforsyningsstatistikken og for endelige tall for året før. Endelige 2020-tall for energi og næringsinnhold i kosten avviker noe fra foreløpige tall i fjorårets rapport, bl.a. er innholdet av fett og mettet fett lavere og kostfiber høyere. Det forekommer at NIBIO reviderer mengdene for enkelte matvarer i matforsyningsstatistikken bakover i tid, noe som fører til at UiOs næringsberegning for tidligere år er basert på et litt annet datagrunnlag.

Matforsyningsstatistikken dekker den totale omsetningen i hele landet og tar ikke hensyn til hvor maten blir spist. Svinn i matvarekjeden på veien mellom engrosnivå og forbruksundersøkelsene og kostholdsundersøkelsene, vil gi lavere matmengder i disse undersøkelsene enn i matforsyningsstatistikken.

Utviklingen i norsk kosthold 2022

Utgitt

01/2023

Bestillingsnummer

IS-3061

Utgitt av

Helsedirektoratet

Postadresse

Pb. 220 Skøyen, 0213 Oslo

Besøksadresse

Universitetsgata 2, Oslo

Telefon 810 20 050

E-post postmottak@helsedir.no

Forsidefoto

Unsplash

www.helsedirektoratet.no